

74. szám

2011.

EX

S y m p o s i o n

irodalom művészet illusztrációk világa

Előtte ül az őszi tábornok, tőle balra a falon egy hosszú, nyugdíjig érő katonai pályafutás képei, háta mögött kötetek halmaza. Nem elég nagy a felbontás ahhoz, hogy a gerincekről olvashatók legyenek a címek, azonban könnyen csak nem Gabriel vagy Jorge Luis roskadoznak, s a száz év híres-neves világ bábeli könyvdéseit, esetleg a betűjét, alefjét jött

kitalálható, a pol-Garcia Márquez Borges műveitől két férfi nem ama magányát vagy a tárának fogas kərborgesi ábécé első össze megvitatni.

BALÁZS Attila

1
KÉM

Balázs Attila

POKOL MÉLYÉN RÓZSAKERT

– avagy az ezredes úr golyóstolla

Figyelmeztetés: *Erős írói színezéket tartalmaz!*

*„Megeszlek! – szolt a párdúc.
Annál rosszabb neked – válaszolt a kard.”
(Rózsa-Flores E.)*

Olyan nagyon sokan, állítólag, nem voltak azon a tüntetésen, amelyen főképp ellenzéki képviselők tiltakoztak a bolíviai Santa Cruz városában, miközben a kormány kitüntette mindazokat a bátor, önfeláldozó kommandósokat, akik agyonlőtték Eduardóékat. A tüntetők nem hangoskodtak sokat, mindössze egy-két beszéd hangozott el, némi füttyszó hallatszott, kis taps, aztán az emberek szétszéledtek. Léven szombat, inkább pihenni vágytak. A tiltakozást rövidre fogták azért is, mert a város fölé sötét fellegek tolultak, jókora vihart ígérve. Hogy abból aztán nem lett semmi, arról nem ők tehetek. De hogy mi történt Eduardóval és társaival, ezen írás megkezdésének pillanatában nem tudni pontosan. Az első kósza hírek úgy szoltak, hogy a Santa Cruz-i Las Americas szállóban kettőezer-kilenc április tizenhatodikának hajnalán az elit komman-

dó tűzpárbajba keveredett a vendégek kisebb csapatával, s hosszabb lövöldözés után sikerült ártalmatlanítani a veszélyes bandát. Rövidesen afelé bővült a dolog, hogy az áldozatok között legalább egy magyar van, név szerint bizonyos Rózsa Flores Eduárd, aki egyáltalán nem ismeretlen magyar honban, lévén, hogy amikor csak tehetett, hallgatott magáról, hovatovább film is készült róla, amelyet a „királyi” tévé is műsorára tűzött, így szép számú néző élvezhette. Még később Edu Flores neve mellé felzárkózott Magyarorsági Árpádé, továbbá az ír Michael Martin Dwyeré. Ők tehát életüket veszítették. Élve sikerült megúsznia a horvát-bolíviai állampolgárságú Mario Tadicnak és a magyar állampolgársággal is rendelkező Tóásó Elődnek, akiket letartóztattak, majd vizsgálati fogságba helyeztek. Az esemény nyomán a bolíviai hatóságok azt állították, elvetemült terrorista csoportot számoltak fel, amely csoport többek között Evo Morales elnököt is meg akarta gyilkolni.

Tóásóék, múltott itt az idő, két év nyomozás után Cochabamba városában részesültek előzetes meghallgatásban úgy, hogy a perbe fogandók listája jócskán kibővült. Valahányan egy bonyolult, rendkívül homályos összeesküvés gyanúsítottjai, majd vádlottjai lettek és maradtak, közöttük Adalberto Tórrez nyugalmazott ezredes, akinek a megromlott egészségi állapota lehetővé tette, hogy házi őrizetbe helyezték. A bíró ugyanakkor erélyesen elutasította Tóásó Előd és több más vádlott, köztük Juan Kudelka, Carlos Eduardo Pereira és Hugo Lavadenz ügyvédjeinek a szabadlábra helyezést kérelmező beadványát, mert nem megfelelően nyújtották be azokat. Léven eléggé távol az eseményektől, innen nem látni rendesen, ez miben is nyilvánult meg, elég az hozzá, hogy a vádlottakat maradéktalanul visszaszállították fogva tartásuk eredeti színhelyére. Tóásó Előd esetében ez a La Paz-i San Pedro börtön, ahol általános megítélés szerint meglehetősen rossz viszonyok uralkodnak, aki ottreked, az vessen keresztet magára. És most nagyjából itt tart az egész. Egyelőre elakadt a dolog, mert mindezzel párhuzamban az

igen makacs természetűnek ismert Rolando Sarmiento bíró mintegy csuklóból visszavágta az ügyet, mondván, a vádirat pontosításra szorul, mivel a mostani alapján képtelenség személyre szabottan megállapítani a bűnrészesség fokát. Évek nyomozása után a nagyot mulasztó ügyészség és a háttérben cinikusan hallgató belügyminisztérium pár napot kapott a hiányosságok pótlására. Ami egy kerek hetet jelent, leszámítva a szombatot és a vasárnapot, akkor nyugodtan lazíthatnak, ha addig jól végezték munkájukat. Mehetnek templomba, focimeccsre, ha akarnak.

A Los Tiempos című újság tudósítása szerint a nyomozást vezető ügyész, Marcelo Soza indirekte elismerte, hogy valójában nem volt tettenérés. Elismerte azt is, hogy a Rózsa-Flores Eduardo és társai halálával zárult akcióra nem kaptak bírói engedélyt, nem kaptak házkutatási parancsot. Illetve nem várták meg azt. Martha Requena, Kudelka felvágott nyelvű, éles hangú ügyvédje szerint Soza beismerésével semmissé vált az egész vádkonstrukció. Bedőlt, mint a rosszul épített fal, és nem emelhető újra. Gary Prado Arauz, az egyik koros, amúgy nagy tekintélynek örvendő, úgyszint kutyaszorítóba került személy, Gary Prado Salmón nyugalmazott tábornok hetyke szakállú fia azt hangsúlyozta nem kis indulattal ugyancsak, hogy marhaság, mert ha ennyi idő sem volt elég a megalapozott bizonyítékok összegyűjtésére, akkor mi várható rövidke öt naptól? Hülye szappanopera... Mindezt szépen, itt-ott csaknem vidám alkalmi fotókkal illusztrálva lehozta az online is elérhető Los Tiempos. A jelenlevő ügyvédekről és vádlottakról kisebb csoportkép készült, aztán ki erre, ki arra. Vagy a szabad akarata, vagy a drótra fűzött rabláncra szerint.

Ugyanitt, a Los Tiempos margóján futott végig Eduardo Flores rövid, de ily módon hosszúra nyúlt életrajza. Nem mellékes még az sem, hogy nyúlfarknyi hírben ugyanez az újság említést tett a Santa Cruz-i tüntetésről is, írván, hogy az ottani Las Americas szálloda előtt tartott megemlékezésen több ellenzéki képviselő, közöttük Luis Felipe Dorado és Vanesa Moreno élesen bírálta a kormányt,

amely több bizonyíték szerint is érintett a véres ügyben. Ugyanitt volt olvasható még, hogy a vádlottak elszánt családtagjai nyolcnapos virrasztásba kezdtek a Szeptember huszonegyedikére téren, igazságos eljárást követelve. Nem utolsósorban ugyanitt látható Tóásó Előd is, golyóálló mellényben, mielőtt újra becsapódna mögötte a tömlőc ajtaja. Tekintete zavart, szája lebiggyedő. Mellette komor indián arc, egy 1892-es feliratú baseball sapkával. Szúrósan néz a gépbe. A börtön, mondtuk már, a La Paz-i San Pedro börtöne.

Ami magát Rózsa-Flores Eduárdót, az ő rendhagyó életét illeti, az sem kevésbé talányos, mint a halála. Vagy mondjuk így: utolsó látogatása szülőföldjére. Szülőhazájába, mert miként az a neten is fellelhető egyik dióhéj *In memoriam*jában, ahogy másutt is, Eduardo Rózsa-Flores bolíviai magyar kalandor, színész, író, publicista stb. Bolívia egyik kulcsfontosságú városában, Santa Cruz de la Sierrában látta meg a napvilágot 1960. március 31-én. Apja Rózsa György, zsidó származású magyar festőművész, anyja Nelly Flores Arias spanyol (másutt katalán) származású tanár. A család 1972-ben Chilébe települt át, majd Pinochet diktátor hatalomátvétele után Svédországba. Ott politikai menekülteként éltek, mígnem úgy döntöttek, hogy Magyarországra költöznek. Rózsa Eduárd a budapesti Szent László Gimnáziumban érettségizett, majd az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészettudományi karán szerzett diplomát. Később a La Vanguardia spanyol napilap és a BBC World Service rádió spanyol nyelvű adásainak tudósítójaként dolgozott. Kilencvenegy nyarán az akkori Jugoszláviába ment, ahol Horvátország védelmében megszervezte az első nemzetközi egységet. Abszolút első tagként ő lett a parancsnok, csapatával Szlavóniában részt vett a szerb támadók visszaverésében, amiért Franjo Tudjman horvát elnök őrnaggyá léptette elő. Háromszor sebesült meg, ezredesi rangban szerelt le. E sorok írója Jugoszlávia szétesése után találkozott vele Pesten, ahol egyebek mellett Eduardo könyveket írt, esetenként Tito nevű kutyáját sétáltatta, s különös előszeretettel múltatta idejét a Hunnia

mozi emeleti kávézójában. Több filmben szerepelt, így például a visszhangos Bolse Vitában. Fekete Ibolya másik, *Chico* című alkotása, mely már felbukkant itt, teljes egészében Rózsa-Flores Eduardo személyére és tetteire épült. Valószínűleg vetítették a Hunniában is, ahol Eduardo egy-két vagy több alkalommal a saját műveiből a hely főnökei által sikeresnek ítélt felolvasást tartott. Verseit szerette mondani, visszaemlékezéseivel rukkolni elő, főképp a *Mocskos háború*, valamint a *Meghaltunk és mégis élünk* kötetekbe foglaltakkal.

A feljebb idézett *In memoriam* szerint hősünk halálának napján a Caracasban tartózkodó bolíviai elnök, Evo Morales úgy számolt be a Las Americasban megessetekről, hogy még előző nap utasítást adott a külföldi zsoldosok és bűntársaik letartóztatására, és aznap kapta a tájékoztatást, hogy Santa Cruz városában, egy szállóban félórás lövöldözés volt. A tűzharcban három személy meghalt. Nevüket is mondta, közöttük Eduardo Floresét. Morales természetesen nem használta

a Chicót, Eduardo egyik becenevét, amely annyira megtetszett anno Fekete Ibolya rendezőnőnek, hogy azt még álmában is emlegetni tudta. Elképzelhetetlen amúgy, hogy bármikor is pertuban lehettek volna Flores és Morales, de kár találgatni, holott ha őszintén beszélünk róla, tulajdonképpen csak a találgatás maradt úgy igazából. Eduardo Rózsa-Flores nyugalmazott horvát ezredes, haverok közt Edu, aki a főleg magyarul szlavóniai Szentlászló körüli csatákban jeleskedett, kis híján tehát megérte az ötvenet. Fölkerült a *Wikipédiára*, melynek írói-szerkesztői úgy tudják, holttestét családja kikérte a bolíviai hatóságoktól, és 2009. április 17-én szülővárosában szerény keretek között, pár rózsaszorúval eltemette. Halálával kapcsolatban később Pablo Benegas, az ottani képviselőház Santa Cruzban tevékenykedő különbizottságának ellenzéki tagja elmondta, vizsgálatuk eredménye arra utal, hogy Eduardo Flores és két társa nem tűzharcban halt meg, hanem egyszerűen kivégezték őket. – Ide ki-

Schmitt Pál Jean Dubuffet műtermében

vánkozik egy úgyszint a neten olvasható társalgás a rajtaütést, tudjuk már, túlélő Toásó Elóddal és alakuló perével kapcsolatban. Írják-mondják egymásnak álnéven emberek, kiknek indulata féktelen, megvetése végtelen:

JIMIPAPA: Már kiderült, azért van ott, ahol van! Nem csípem a terrornyákokat, akár milyen ügyben csinálják.

RECSANOKA: Toásó a társaival együtt elszámította magát. A szerencsétlen azt gondolta, hogy minden mocskot megtehet úgy, mint itthon tette. Ez nem jött be.

CZIPPFE (*villoni hangütésben – megj. részemről*): Majd az akasztófa alatt legyen optimista ez a mocskos terrorista.

Ugyanakkor ez is ott található:

TAEKI: „A küldött átadta a magyar kormány levelét a bolíviai kormánynak, amelyben Magyarország hivatalos tájékoztatást kért az ügyről.” Köszönöm a kormánynak! Ha egy ország áll Toásó Előd mögött, akkor nem tud annyira sumákolni a bolíviai bíróság. Már nagyon ideje lenne, hogy az igazság kiderüljön.

Nincs tovább, ennél fogva nem világos, hogy Taeki mire alapozza kincstári optimizmusát, azonban ez az értelme. Egyebek mellett ezek olvashatók a világháló kolosszális merítésében, hemzseggő katyvaszában blogolóinktól, ha nem is pont így, mert hozzászólásaik jelentős nyelvtani és helyesírási korrekción estek át e sorok lelkes, jószívű írójának részéről, az ő szintén hiányos tudásának megfelelően (de alany és állítmány legalább köszönőviszonyban, meri remélni). Viszont ha már itt tartunk, tényleg, ami a magyar kormány viselkedését illeti a Rózsa-ügyben, az kezdetektől fogva meglehetősen fékezett habzásúnak tűnik, hogy itt-ott kicsit kerüljük – kínálja magát a kifejezés: – a *puskaporszár* fogalmazást! Toásó Előd perének kezdete előtt azonban, igaza van kedves Taekinek, küldötünk személyesen is tájékozódni igyekezett Bolíviában. Találkozott Toásó ügyvédjével és magával Elóddal is, majd tárgyalt a bolíviai külügyminisztériumban. Ott végre szigorú magyar kézzel átadta levelünket a bolíviai kormánynak, amelyben hivatalos tájékoztatást kérünk a tragikus ügyről. Martonyi János

külügyminiszterünk ebben a fogalmazványban abbéli őszinte reményének adott hangot, hogy az eljárás tisztességes lesz, hovatovább folyamatos tájékoztatást kapunk róla. Mindazonáltal ahogy azt a minap a külügy sajtófőosztályának vezetője elmondta, nincs semmiféle információnk a per további menetéről, de ez nem is nagy baj, mivel a minisztérium ügysem foglalkozhat a bonyolult dolog aprócsapró, pizslicsaré részleteivel.

– Mi nem vagyunk bíróság, nem befolyásolhatjuk más államok igazságszolgáltatását, az a dolgunk, hogy a magyar állampolgár a bajban megkapjon minden konzuli segítséget – fejtette ki Pataki Eszter sajtófőnök, aki ezzel igazított egyet a karkötőjén, az órájára pislantott, megrázta a haját, majd széles mosollyal sarkon fordult és elment. Egyáltalán nem árulta el, hova. Eltűnt, kérdések felbonthatlan óriásbálait hagyva maga után, mint egy nagybani turkálóban, de ez olyan nagyon nem zavarta. Valószínűleg nem is tudott volna többet mit mondani. Taekinek sem.

*A Bíboros Arkangyal
Elmerül az éjszakában.
Megszűnik minden szín
Ha nincsen fény –*

Költötte valahol Rózsa-Flores Eduardo, akiről megírták nem a legnagyobb jóakarói azt is, hogy a hangos „poéta-forradalmár” a bölcsészkar utolsó KISZ-titkárának számított Budapesten, ami – minden erősödő nosztalgia ellenére – aligha vált ki szimpátiát manapság. Sokat a maga idejében sem. Eduardo állítólag úgy kavarodott bele a kommunista ifjak szövetségébe, hogy egy kubai milícia delegációja járt Magyarországon még a nyolcvanas években, és ennek a küldöttségnek ő tolmácsolt épp. A kubaiak a levert ötvenhatos forradalom után alakított, majd megizmosodott munkásörtség tagjaival, vezetőivel is találkoztak, akikkel Flores összebarátkozott, és csakhamar belépett a testületbe, munkásör lett. Nyolcvankilenc nyarán a munkásörség hivatalos lapja (oh, milyen fantáziadús névválasztás!), a Munkásör *Az utolsó KISZ-titkár* címmel hozott interjút

Rózsával, aki az újságíró szerint kényelmes fotelben üldögélve is világmegváltó gondolatokon medítál, valósággal lángra kap, lobog, amikor politizál. Ebben a beszélgetésben megkérdezték tőle, miért is akart titkár lenni, mire ő azt válaszolta, kötelességének érezte elvállalni arra a röpke időre, amennyit rendelkezésére bocsátott a sors. Honnan tudta, hogy más idők következnek? Hát onnan, hogy általában minden előre lejátszott parti. Egyébként meg ha valaki spontán szerveződésekről beszél, neki, Eduardónak, rögvest kinyílik a zsebében a bicska, mert jól sejtí, az alulról jövő, demokratikusnak titulált formulák zömmel felülről irányítottak.

A történehez szorosán hozzátartozik, hogy Rózsa-Flores még a KISZ-es időkből ismert több ma is aktív politikust. Közöttük titkosszolgálati minisztert. Egyébként szeretete magát Rózsa elhencegni titkosszolgálati kapcsolataival. Hogy ilyenkor fontosabbnak, ijesztőbbnek, netán titokzatosabbnak, növéseben magasabbnak érezte-e magát, ítélje meg ki-ki a maga lélektani ismeretei után szabadon. Fekete Ibolya rendező Rózsa Chicóval kapcsolatban egy interjúban sajátos világlátásról, igazságérzetéről, ilyesmiről beszélt. Lehet, ez a hév, ez a motor hajtotta, ez a szél röpítette, ez az út vitte Rózsacsikót Bolíviába, ahogy mondta a munkásőri idők után jóval: kommunistákat verni. Rugdosni. Ha a „kokainbarát” Evo Morales bolíviai elnök indián származására, meg a sajátosan értelmezett baloldaliságára gondolunk, akkor ez is beletartozik a pálfordulat utáni, vörös szín elleni küzdelembe Rózsa Edu részéről.

De hogy tényleg milyen volt Rózsa-Flores Eduárd? In memoriam fényképéről rejtélyes félmosollyal kerek, borostás arc néz ránk. Szuggesztív, kicsit merengő szempár, katonásan rövidre nyírt haj, némelyest elálló fülek. Emlékezetem szerint zömök testalkat, barátkozó, de határozott kiállás. Az egykori *Munkásőrrel* szemben vállaltan jobboldali hovatarozású *Kapu* folyóirat, melynek Rózsa-Flores hosszú időközön át munkatársa volt, annak főszerkesztője, Brády Zoltán úgy mondja, rendszeres kapcsolatban volt Rózsával, kitűnően ismerte. Brády jellemzé-

se szerint dühöngő Eduardót állandó igazságérzete hajtotta, csaknem gyötörte. Egyik végből a másikba húzta-taszította. Ők „kapusok” modern Petőfinek hívták, s egyszer mondta is neki Brády, hogy majd te is elesel Segesvárnál, fiam, Eduardo. Miként az nagy költőnkkel történt minden használható ismeretünk szerint, ugyebár. Ezzel párhuzamban emlékeztetnénk minduntalan és mindenütt kivédhetetlen mód felbukkanó furcsaságokra utalva, hogy akadnak olyanok is, akik úgy vélik, Petőfi Sándorunk nem vesztette életét csatában. Dehogy, orosz fogságba esett, szibériai ágyban, szibériai párnák között, az idő kis hegyes fogaitól rágottan halt meg a szibériai Barguzinban, de ez egy másik, eléggé rogyant, bár kétségtelenül merész történet, amelyre – merészsége ellenére – talán nem érdemes bővebben kitérni.

Persze, folytatva Rózsa-Flores történetét, Brády nem gondolhatta komolyan Segesvárt, miközben sejtelve se volt arról, hogy harcos poéta felebarátja, barátja igazából majd Dél-Amerikában leheli ki forrongó lelkét. Ezzel együtt immár prózaiban azt is elmesélte egy alkalommal a főszerk., hogy szörnyű halála előtt Rózsa csaknem egy évig harcolt puskával és füldegóval Bolívia egészségtelen, füledt, papagájhangú őserdeiben. Küzdött Morales elnök embertelen elnyomó rendszere ellen, miközben hivatalosan, ugye értjük, Irakban tartózkodott. Aztán még cinkos kacsintással elárulta azt is, valójában ő és Rózsa-Flores szivárogtatták ki Gyurcsány Ferenc magyar szocialista miniszterelnök (azért írjuk így, netán a spanyolok is értsék majd, kiről van szó, amikor ez a mű lefordítatik – *megjegyzés részemről!*) önmagának is annyi fejfájást okozó, pártját és annak hazug magatartását ostorozó őszödi beszédét. Jó kis kaland volt az is. Mindenesetre, szögezte le Brády Zoltán, Flores kereste a halált, míg meg nem találta. Hogy épp olyannak képzelte-e, nem tudni. Reklamációra nem volt mód. Forradalmi költő volt, amilyenek százévente születnek, és Eduardo legutóbb épp arról írt publicisztikát, hogy vérből, az elesett harcosok véréből lehet csak szabadság. Milyen volumentű szabadság?

Természetesen: *VILÁGSZABADSÁG*.

Asztaltársaságának a Hunniában Rózsa Eduárd – kinek személyében egyaránt tisztelhetjük a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület alapító tagját és a Magyar Iszlám Közösség alelnökét, egyebek mellett 47 szufi vers szerzőjét, hovatovább azt az embert, aki a nemzetközi terrorizmus hírhedt figurájával, Carlosszal tartotta összeköttetésben belügyminisztériumunkat, amikor Carlos errefelé, Rózsa Sándor földjén bujkált – gyakran beszélt arról félig-meddig tréfásan, hogy ő tulajdonképpen egy nemzeti anarchista, alapítója az egyszemélyes Nemzeti Anarchista Pártnak. Katona, aki teszi a dolgát. De már akkor tiltakozott az ellen, miként egyik későbbi interjújában, mellesleg a legutolsóban tette, hogy kerek-perec lánglelkű harcosnak nézzék. Olyannak, aki olt-hatatlan szomjjal keresi a világ forráspontjait, hogy ott és akkor küzdjön, ahol és amikor kell. Ugyanakkor olyan lírikus alkatnak sem akarta látni és láttatni magát egyértelműen, akit hangulata sodor árkon-bokron át, az események véletlenszerű alakulása készíti döntésre. Egyik sem, meg mindkettő. Vagy mind a három. Összetett ember mindenképp, akinek egyszerű ésszel nem mindig érteni a cselekedeteit. Azért se, mert gyakorta nincs is készítése aprólékosan elmagyarázni, mit miért tesz. Világában mi miért van, s mi miért nincs. Punktum.

– Mindenesetre az biztos – fűzőgette hozzá fel-felvillanó öniróniával –, hogy szeretnék szebbnek, okosabbnak, bátrabbnak, igazságosabbnak lenni, de ez csak másodpercegig tart csupán, amíg elő nem kerül egy tükör, vagy egy víztócsa az emberfia bakancsának orra előtt, és akkor vége. Az ember költő, amikor ír, amíg ír, utána egyszerű halandó. Az ember katona, amíg fegyver lóg a válláról, és míg van leküzdeni való ellenség, illetve amíg van ügy. Nem szabad összekeverni az állapotokat.

Nos, az állapotok mégiscsak összekeveredni látszanak, miközben változatlanul homályos, Bolívia, azaz Santa Cruz és Edu esetében mi is az *ügy*, s leszámítva az esetleges anyagiakat – vagy beleszámítva azokat is –, mi lehetett, mi lehet a magyarázata a történeteknek. Ehhez érdekes adalékul szolgál, hogy Eduardo Florest halála után többen is a jobb-oldal Che Guevarájának kiáltották ki. Ennek

persze ő aligha örült volna, hiszen épp a szerinte gyökeréig hamis Che Guevara-mítosz lerombolásában is derekasan részt vállalt. Hogy csupán ebből a célból-e, vagy más is van a dologban, csoda tudja, elég az hozzá, hogy Eduardo a saját várt vagy váratlan, jó-solt vagy jósolatlan halála előtt interjút készített, vagy csak akart, az éppen a Las Americas apropóján utóbb – a választásokra készülő fia nyomán – megvádolt Aureliano Buendia ezredessel. Nem, bocsánat: Gary Prado Salmón tábornokkal, akiről tudni lehet, annak a katonai alakulatnak az élén állt, amely elfogta, majd likvidálta a hatvanas évek végén a legendás szabadságharcost, Che Guevarát.

Az egyik fotón a sok közül Eduardo a nyugalmazott tábornok könyvtárszobájában áll-dogál szürke, mintás ingben, olybá tűnik, azzal a szürkésfekete robusztus karórával, amely a kommandós akció után csupaszon kiterített testének bal csuklóján látható majd. Előtte ül az ősz tábornok, tőle balra a falon egy hosszú, nyugdíjig érő katonai pályafutás képei, háta mögött kötetek halmaza. Nem elég nagy a felbontás ahhoz, hogy a gerincekről olvashatók legyenek a címek, azonban könnyen kitalálható, a polcok nem Gabriel García Márquez vagy Jorge Luis Borges műveitől roskadoznak, s a két férfiú nem ama száz év híres-neves magányát vagy a világ bábeli könyvtárának fogas kérdéseit, esetleg a borgesi ábécé első betűjét, *alefjét* jött össze megvitatni. Akkor mégiscsak az interjú? A fotó mindenképp az összeesküvés gyanúját erősíti most a bolíviai ügyészségben. A gyanúsítottak állítólag ultrabizalmas levelezést folytattak számítógépen, és akkor mi más lehetne az értelme? Mint összeesküvés. És mi az összeesküvés lényege? Márpedig az nem lehet más, tudjuk, mint Evo Morales elnök megölése, Santa Cruz tartomány elszakadása fegyveres harc árán. Eduardo Floresék ezt igyekeztek előkészíteni, a tapasztalt és mindenképp érintett, érdekelt Gary Prado pedig ebben igyekezett a segítségükre lenni. Teljesen mellékes ezek szerint az, hogy – utánanéztünk közben – a Che Guevara nimbuszát lerombolni igyekvő interjú tényleg elkészült, ergo levelezésük és találkozásuk szólhatott csupán erről.

(Folyt köv.)

ÉN, KÉM

Az alábbiakban kísérletet teszek arra, hogy meghatározzam magam mint kémeket. Aztán nyilvánosságra hozom, hogy mit kémleltem ki.

Először tehát válaszolok arra a kérdésre, miért tekintem magam kémnek?

I. Pro Domo

Kémnek szerettem volna elszegődni. (Könynyította helyzetemet, hogy a diplomatakat amúgy is mindenki kémnek tekinti, olykor persze megalapozottan. A diplomata – mint kém – a kémség robotosa; tevékenysége nem látványos és vélhetőleg szinte haszontalan; hírnévre csak a Wikileaks segítségével juthat.)

Durván számolva első 25 évemet Romániában, második 25 évemet Magyarországon töltöttem. Jóllehet a számok első nézésre azonosaknak tűnnek, mégsem mondhatom, hogy ez a kétszer 25 egyenlő arányban osztotta föl életemet; nem ugyanannyi időt éltem itt is meg ott is. A Romániában töltött 25 kevesebb, mégis súlyosabb, ha levonjuk a gyerekkor öntudatlan, noha meghatározóbb éveit. Egy olyan országban éltem, melyet tudatosan még nem voltam képes fölfogni, az emlékképek, álmok, képzelgések viszont a

későbbi életbéli önmagam számára megválaszolhatatlan kérdéseket vetettek föl. Mind inkább gyarapodott éveim száma, a megválaszolatlan kérdések annál inkább tolultak föl: hol éltem, hogy éltem, mikor még azt is aligha érzékeltem, hogy élek? Ezért volt szükségem Romániára. Ezúttal tudatosan, s a történelmi múltba visszatérve, értelmezni szerettem volna *valamikori* önmagamot, s az *egykori* társadalmat, mely *valaha* szűkebb és tágabb keretet szabott életemnek. Röviden: időutazó kém szerettem volna lenni, aki saját múltját akarja kikémleni.

Most, hogy ez sikerült, közreadom *kéménem* néhány töredékes eredményét.

II. Kis román társadalomelméleti fogalomtár (Under Heavy Construction)

A legelején következzenek két idézet George Friedman úti jegyzeteiből, melyekre ki nem mondtam bár, de gyakran visszautalunk majd.¹

„Vannak szabályozások és vannak viszonyok. Az utóbbi enyhíti az előzőt. Németországban lehet, hogy ezt korrupciónak neveznék. Romániában túlélésnek.”

„A románok a horror világából emelkedtek ki, némelyiket pedig ők maguk okozták. Önmaguktól vélhetőleg jobban félnek, mint másoktól. Számukra az európaivá válás részint a terápia egyik formája, részint valami, ami a külső és belső démonokat visszafogja. Ha rossz emlékekkel élsz együtt, a valóság árnyékával élsz együtt. A románok számára az emlékképek üldözése egészen értelmes tevékenység.”

Szabályok. Ebben az országban a szabályokat vagy tűzön-vízen keresztül betartatják, és/vagy egyáltalán nem tartják be. Más út nincs. Pace Max Weber!

„Unde-i lege, nu-i tocmeala” – „Hol törvény, ott egyezkedés nincsen!” – tartja egy román mondás; s hát épp ez az, amit a románok nem követnek, a magyarok annál inkább. A románok hajlamosak az egyezkedést minden törvény fölé helyezni, a magyarok, valami bürokratikus fatalizmusból még ott is a tör-

¹ http://www.stratfor.com/weekly/20101115_geopolitical_journey_part_3_romania?utm_source=GJourney&utm_medium=email&utm_campaign=101116&utm_content=readmore&elq=57388e3282a47f1bab756b567c88bcc

vényre hivatkoznak az egyezkedés ellenében, ahol az nem is létezik.

Tupeu: pofátlanság, erőszakosság, gátlástalanság... talán ez utóbbi a legmegfelelőbb.

Tupeist: az a típusú viselkedés, melyet keresztül-kasul áthat a gátlástalanság, annak öntudata, hogy én mindent megtehetek, mindenkin átgazolhatok, megyek előre, anélkül, hogy a hullákat számolnám magam mögött. Az együttműködés, az alázat, a kompromisszum teljes hiánya, a magam érdekének mindenek fölé helyezése.

Romániában ez egy jól azonosítható, s nem is ritka típus, szinte társadalmi kategória. Az a típus, aki ezúttal a „túlélési barter”-kereskedelemből kivonja magát, s elszegődik kalóznak.

Descurcäreț: Találékony, problémamegoldó, önmagát minden helyzetben föltaláló. Noha elvileg a fogalomnak nincs etikai hangsúlya, s voltaképpen egyfajta praktikus magatartásra utal, mégis belengi valamiféle helyeslés. Aki a különböző helyzetekben föltalálja magát, az nem csak bölcsen jár el, de követendő normát teremt, azaz körülrajzolja a helyes viselkedés körvonalait. Így vagy úgy, de sikerül neki a túlélés.

Prost. Amire a magyar nyelv rendszerint a „rossz” szót, arra a román leginkább a „prost” szót használja. A „prost” szó szerinti fordításban inkább „butát” jelent, de a szó jelentéstartalma sokkal mélyebb és tágabb, mert nem csupán az „okosság” ellentéte, s talán a „hülye” volna a megfelelőbb fordítás, de ez sem fedi az eredetét. Nyilvánvaló, hogy a „prost” alapvetően jellemez egy viselkedést, egy állapotot, s nem pusztán az intelligencia (az „okosság”) dimenziójában értendő. A román nyelvben „buták”, azaz „hülyék” „az emberek, az állapotok, az időszakok, az enivaló, az álom, a szokások, az ízlés, a kedv, a vicc, a tanács, a hír, a könyv, a film”², de tehetnénk hozzá, az utak, a házasság, s még sorolhatnánk a végtelenségig.

Miért van tehát, hogy a „hülye” ennyire uralja a nyelvet, miért játszik ennyire fontos sze-

repet a világ leírásában? Miért van az, hogy például a magyar nyelv mindezekre a fölso-rolt esetekre inkább az etikai dimenzióból vététt „rossz” szót használja? Van ennek bármilyen társadalomfilozófiai jelentősége?

Azt hiszem, igen, van.

A „prost” az, aki betartja a szabályokat, ezért könnyen hátrányba kerül, a „prost” az, aki nem tudja eltartani a családját, aki nem találja föl magát, a prost az, aki valahogyan az egzisztenciális küzdelemben a vesztes oldalra sodródik. Egyszóval a „prost”, a hülye, nem más, mint a *loser*, a vesztes, aki nem volt elég okos, hogy áthájon szabályokat, kikerülje a nyilvánvaló veszedelmet, nem használta ki a kínálkozó alkalmat, s nem csak egy adott helyzetben, hanem általában elveszítette a létért való küzdelmet. 1893-ban, Frédéric Damé, az „Új román-francia szótárban” a következő kifejezést jegyzi föl: „Okos, az ördögadta hülyéje”. Az okosságot az ördög adja, de csak evvel vagyunk képesek legyőzni eredendő hülyeségünket; más szóval a túlélés az ördög adománya. (Milyen jó kis anti-Faustot lehetne ebből írni!)

Politicianism. A „politicianism” szónak nincs pontos magyar fordítása, ám angol sem, így nagyon nehéz elhelyezni bármilyen bevett, hagyományos elméleti – és ami még fontosabb – kritikai szövegek környezetben. (Van azonban spanyol vagy olasz megfelelője – erre egyszer, nem most, de még visszatérünk.) Másképpen: ha egy szó lefordíthatatlan, a diskurzus elszigetelt marad bármilyen elméleti szövegek környezetből és belterjessé válik, önmaga teremtve meg önnön hivatkozását. Ugyanakkor a lefordíthatatlan szavak jelentik azt a kulturális kincsesbányát, ahol végre sajátosságokra bukkanhatunk.

A „politicianism” szót egyes esetekben szokás „petty politics”-nak fordítani, ám ez a kifejezés csak az eredeti román negatív fölhangjait tartalmazza, hiszen leginkább „kicsinyes, kisszerű politikát” jelent.

Noha teljes mértékben nem fedi a szó eredeti szándékát, a kicsinyesség fontos része a „politicianism”-nak, minthogy kifejezi azt, ami a román eredetiben is bennefoglaltatik: a „közügyek” háttérbe szorulását, s a politikusi

2 (Rodica Zafiu, „A butaságról, újfent...”, a Dilema Veche tematikus számában: <http://www.dilemaveche.ro/sectiune/tema-saptamani/articol/despre-prostie-iarasi>)

magánérdek uralmát fölötte. A „kisszerű politikust” elvakítja a rövidtávú politikai haszon, s közössége politikai érdekét nem veszi észre. Ugyanakkor, s ez egy nem mellékes, noha rejtett következménye a „politicianism”-nak; a közügyek nevében lehet ugyan föllépni, ám az szinte mindig demagógiaként lepleződik le. Közügyekről lehet beszélni, de a nevében bevezetett jakobinus diktatúrát nem lehet komolyan venni. A közügyek uralma mögött és alatt kialakul a magánügyek világa, a túlélési barter. Ha valamilyen román mentalitásról egyáltalán érdemes beszélni, akkor éppen ez az, ami hosszú évszázadokon keresztül kialakult. A „politicianism” a politikai teátrumot hozza létre, az élet máshol van. (A teatralitásra való hajlam, de még a kiváló román színház gyökerei is ebben a mentalításban keresendőek. Nem véletlen, hogy a román politikai élet egyik, ha nem a legjobb elemzője a színműíró I. L. Caragiale.)

Egy másik angol szó is megközelíti a keresett jelentést, igaz, teljesen más oldalról. A „politicalism” a politika abszolút primátusát jelenti, afféle fekete lyukat, melyben minden megkülönböztetés eltűnik. A valóság bármilyen magyarázatánál, avagy csak pusztá leírása esetén is, a politikai magyarázat az elsődleges, s ugyanakkor a politikai magyarázat a lezáró argumentum is.

Politruc (olv.: „politruk”) – szoros összefüggésben az előző szócikkkel.

A román nyelv értelmező szótára szerint ez a szó a szovjet hadsereg politikai kiképzőtisztjét jelenti. Mai használata azonban rég eltávolodott az eredeti jelentéstől, noha megőrizte belőle legalább azt, hogy fizetett politikai propagandistáról beszélünk, amikor valakit a „politruc” megjelöléssel illetünk.

Ha a „politruc” szó mai használatának történeti gyökereit keressük, akkor Caragiale örökzöld mondására kell visszamennünk: „Mieink mennek, mieink jönnek, mi meg hülyékként halhatunk meg.” (Constantin Tănase is megénekelte az általam lefordított kupléban. Lásd bretterz.blogspot.com, illetve fentebb a „**Prost**” szócikket.)

Caragiale *bon mot*-ja szerint a politikai osztály egy és oszthatatlan, zárt, abban az érte-

lemben, hogy sem belőle kikerülni sem bekerülni nem lehet, hacsak a bent lévők ezt nem akarják, a politizálás helyett csupán az egymás közötti játékokkal törődnek, végül pedig a választó tehetetlenül és kiszolgáltatva, olykor megvető humorral szemléli a játékot. A „politruc” a politikai osztály tagjaira vonatkozik, akikről tudván-tudjuk, hogy át akarnak verni bennünket, de csak a pártédeket tartják szem előtt vagy póré önértékük szerint cselekszenek. (Hangulatilag fölerősödik a kifejezés, ha fölfigyelünk arra, hogy a „poli-truc” második szótagja a „truc”, ami „trükköt” jelent, azaz a „politruc”-ot ha „politrükkösre” fordítanánk, akkor nem tévednénk oly’ nagyot.)

A „politruc” – a szó eredeti értelmére visszautalóan – manipulátor, s kivétel nélkül minden esetben joggal föltételezzük, hogy mást mond, mint amit gondol.

A szitokszónak is beillő megjelölést azonban nem csak a politikusokra értik, hanem a politika uszályába belegabalyodó politológusok, politikai kommentátorok, elemzők, általában véve a közszereplők némelyikére is.

Egy régi **politruc, avagy intermezzo**.

Történetünk visszavetít bennünket Ceaușescu idejébe, s itt is a nagyszabású, a diktátort dicsőíteni hivatott zenés-táncos-irodalmi-népies „Megéneklünk, Románia” egyik rendezvényére.

Nehéz volt az élet, szürke az idő, a televízió csak pár órát sugárzott.

Vasárnap esténként 7 órakor kezdődött az adás a Híradóval, majd következett a „Megéneklünk, Románia”, benne 20 perc riportfilm arról a megyéről, ahol a műsor zajlott, majd 40 perc „művészi” produkció, a tévé aztán még sugárzott valamiféle riportfilmet Nicolae Ceaușescu halhatatlan cselekedeteiről, esetleg a gazdaság mind fényesebb sikereinek egyikéről vagy a szeretett vezető harmadik világban tett valamelyik sorsfordító látogatásáról, végül az éjszakai híradó 10 órakor, majd a tévé az „Egyesülési horával” (Hora Unirii) zárta az aznapi adását, melynek figyelmes végigkövetése nem feszítette pattanásig az idegeket. A „Telejurnal”-t, azaz a híradót „Telejurnicu”-nak is nevezte a nép-

nyelv, a „telejur(nal)” és a Nicolae kereszt-név becenevének, a „Nicu”-nak az összevo-násával.

Na, de vissza a „Megéneklünk, Románia” Călărași megyében zajló eseményéhez, mely-hez Ion Filip rendezőnek az Ifjúság Stadi-onban egy élőképet kellett megrendeznie; a kirendelt 2000 gyermekből ki kellett írnia a stadion gypére az akkori idők szlogenjét: „PARTIDUL–CEAUȘESCU–ROMÂNIA” (A Párt–Ceaușescu–Románia). Az utolérhetetlenül dinamikus hatás kedvéért az élőképben elrendezett fiatalok szavanként kellett kiírják a szlogent, leguggolva és fölállva egy-egy szót tettek láthatóvá. A „jos” („le”) utasításnak megfelelően le kell guggolni, majd a „sus” („föl”) utasításra föl kell állni. „Le-föl”, guggolni, fölállni, az egy-egy szóba rendezett gyerekeknek (a kötőjelről nem esik szó a történetben), s máris dicsőül a párt, a vezér, az ország.

A rendezőt elkísérte a megye második embere, a propagandatitkár, aki maga is szeretett volna a művészi akcióban részt venni. Adott pillanatban át is vette a rendezőtől az irányítást, és büszkén, parancsnoki erővel vezényelte a stadion gypén tornázó gyerekeknek: „Le A Párt” „Föl Ceaușescu”, „Románia földre!”. „Le a párttal, föl Ceaușescuval, le az országgal”... „Te ott, fiam, a Ceaușescu-sorban, cserélj nadrágot, ez a szaros szín nem passzol Ceaușescuhoz!”

De a propagandatitkár sem volt hülye, mert a végén halkán megjegyzi a rendező elvtársnak: „Ezt kellene kiírni, *mon ami*.”

Forradalom. Romániában az emberek nem szeretik a diszkontinuitást. Mint tudjuk, a forradalom itt voltaképpen restaurációt jelent, ami a kontinuitás–diszkontinuitás ellentét-párjának román dialektikában való föloldá-sa. (A dialektika éppen ennek az ellentétpár-nak a tagadása. Megértéséhez Tocqueville-t, a „Régi rend és a forradalom” c. munkáját érdemes olvasni.) A román nemzeti mito-lógia központi eleme a „spațiu mioritic”, a „mioritikus tér” (a sorsába csöndesen beletörődő, az őt meggyilkolni szándékozók ellen nem harcoló birkapásztor balladája, melyet Lucian Blaga a román néplélek lényegeként

azonosított) éppen úgy beleillik ebbe a dialektikába, mint ahogy az agresszivitás–meg-alázkodás, támadás–megjuhászkodás min-dennapi szokásvilága.

Securitate. A diktatúrák nagy energiákat fektetnek az elnyomásra, s végül ez vezet bukásukhoz is. Az elnyomásnak van egy hatékonysági korlátja, s mikor ezt átlépi – s átlépi, mert természetében van, hogy nem tud megállni a lejtőn – a korábbi hatékonyság fönntartása már az erőforrások fokozatos kimerítésével jár. (A diktatúra a legsíkosabb „slippery slope”; a görögök „hübrisznek”, az isteneknek nem tetsző nagyképűségnek, az istenek elleni lázadásnak ismerték, mely magatartást éppen az istenek vártak el azoktól, akiknek hatalmat adtak, hogy törekedjenek még több hatalomra.) Az elnyomó rendszer titkosrendőrsége – a társadalom teljes kontrolljának eredetileg is adott céljának megfelelően –, már mindenre kíváncsi. De miért is? Mert az eredeti cél a társadalom élő szöveté-nek szétszabdálása és az egyének elszigete-lése, az együttműködés minden formájának fölszámolása, hiszen bármelyik, még oly’ ártatlannak tűnő együttműködés is szervez-kedéssé fajulhat, sőt a kivétel nélkül mind paranoiddá váló diktatúrák az „elfajulást” kész tényként kezelik. Ezért bárkinek, aki együttműködött a titkosrendőrséggel, a te-vékenységét nem annak fényében kell meg-ítélni (amire ma hajlamosak vagyunk, mert nem értjük már a diktatúra működési elveit), hogy adott-é „hasznos információkat”, vagy nagyképűen csak azt gondolta, hogy átveri a titkosrendőrséget, bagatellizál, elterel, s még azt is, hogy voltaképpen védi a barátait. Az együttműködés a titkosrendőrséggel ugyan-is kiemelte már őt a társadalmi együttműkö-désből, elszigetelte őt a társaitól, ismerősei-től, barátaitól, többé már nem vallhatta meg őszintén nekik politikai nézeteit (a Securitate belső utasítása szerint például ejteni kellett azt a besúgót, aki dekonspirálta magát!, ki-véve, ha maga a Securitate nem akarta ezt nyilvánvalóvá tenni valakiről), nem vehetett részt semmiféle szoros baráti körben, hiszen tudhatta, hogy be kell majd számolnia, vagy ha mégis, akkor a jövődő jelentés szava-

inak már ott kellett motoszkálniuk benne. A titkosrendőrség célja tehát az volt, hogy valamilyen szinten, akár a legkisebb mértékben is, vele működjön együtt az egyén, s ne a lehetséges társaival, akivel a társadalmi szövetet alkothatta volna meg. A beszerzés önmagban jelentette a Securitate legfőbb célját, s ez nagymértékben független volt attól, hogy ki mit, kiket súgott be.

Csak megjegyzem, nem is egészen ideillően, hogy az elnyomás ugyanazokat az egyéni reflexeket éleszti föl, melyeket a prekapitalista Kádár-rendszer is a maga háztájis, gmk-s, tmk-s, balatoni lángossütős, zöldséges, magánérvő lakásépítési társadalom-pacifikáló politikájával: az önzést, mely persze nem összetévesztendő a kapitalista individualizmussal.

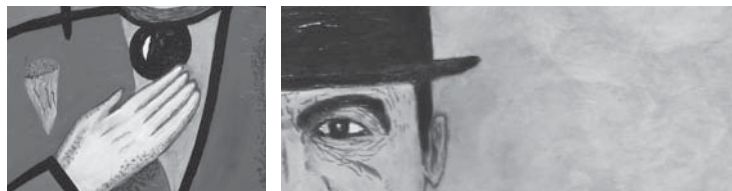
Jelenleg Romániában: „Euforia dezastrului” = „Az összeomlás eufóriája”. Mondják a románok. Ez persze nem igaz, de elbírálni a kijelentés érdemét most nem szeretném, már csak azért sem, mert egyáltalán nem hangzik komoly megállapításnak. Inkább egyfajta önigazolása annak a fatalizmusnak, mely itt jellemző. „Eddig is így volt, ezentúl sem lesz ez másként”, mint mindig, ezúttal is a politika romjai, törmelékei között kell megkeresnünk boldogulásunkat.

Dictum, avagy román antropológiai alapvetés: „Minden szentnek van múltja, s minden bűnösnek jövője.”

Lehet ezt etikai relativizmusnak tekinteni (a magyar társadalmi fogalomhasználat legalábbis hajlamos volna), mégsem az, hanem a már sokat emlegetett teatralitás egyik megnyilvánulása, és annak kimondása, hogy a nyilvános politikai színház kulisszái között húzódik meg és zajlik a hús-vér emberek élete, melyről morális ítéletet mondani nincs erkölcsi jogunk.

Olvasó utólagos engedelmével nem megyek bele a morál és erkölcs fogalmainak külön elemzésébe, a kettő közötti különbség megvilágításába, de annyit megjegyezhetünk, hogy az erkölcsös a konkrét tette, a moralitás pedig az e tettet megítélni képes erkölcsi rendszerre vonatkozik. A románok többsége számára a moralitás fogalma kizá-

rólag az Istennel való kapcsolatban alkalmazandó, ezért is tűnik, s nem csak első látásra, a román társadalom sokkal vallásosabbnak, mint a magyar, ahol az erkölcsi értékítéletek rendszere (a moralitás) a lehető legevilágibb tevékenység, azaz a politika világában is működik. Éppen ezért és következőképpen, a román társadalom közeli kémlelése ébreszti rá az embert arra, hogy miért van az érzésünk, miszerint itt nagyobb a tere az emberi gyarlóságok iránti megértésnek, sőt a velük szembeni elnézésnek, miért mondják inkább valakire, hogy „hülye”, semmint, hogy erkölcstelen, miért ritkábbak, vagy teljesen hiányoznak a vérbő etikai mézszárlások, miért nem alakulnak ki a román politikában morális alapú törésvonalak.

Epilóg

Csattanósan igazolja a jelen pillanat, hogy a kémséget jól fogom föl, amikor föltárom *kéménem*. „Valóban kém vagy!” – kacsint rám egy kis cikk a *Realitatea TV* híroldaláról. Az írásban arról van szó, hogy a román KIH (Külügyi Információs Hivatal) kémeket toboroz. Pályázni lehet a master képzésre frissen beiratkozott hallgatónak. Előnyt élveznek a jogász-, történelem-, kommunikáció-, idegennyelv-, politológia-, újságíró- és, ami a legfontosabb, filozófia szakos diákok. Tanulmányi eredményük szerint csak a jók és jobbak nyerhetnek fölvételt. A helyek száma korlátozott, csak nyolc hallgató nyerhet be-bocsáttatást a külügy munkahelyi képzésére, ahol eleinte információ-gyűjtést és nyilvános dokumentumok elemzését sajátíthatják el. A KIH együttműködési szerződést kötött a Bukaresti Egyetemmel, hogy a kémképzési programot az egyetem segítse. Új perspektívák nyílnak így a társadalomtudományi képzés előtt is, nem beszélve a gazdasági fejlődést megalapozó kutatásokról.

BARÁTAIM, AKIK BESÚGÓIM IS VOLTAK

– részlet

1. A lapalapítás jelenlegi helyzetéről tájékoztató jelentést készítünk.
2. „Andics Gábor” fn. tmb. útján tovább folytatjuk Györe Balázs befolyását annak érdekében, hogy a lapalapításból fokozatosan vonja ki magát és ne közeledjen a szamizdat-készítő és terjesztő személyekhez.
3. „Pécsi Zoltán” fn. tmb. hírszerző lehetőségei Csillag Veronika és Tábor Ádám felé adottak és bővíthetők.
4. „Kovács Gábor fn. tmb mélyebb bevezetésével elsősorban Csillag Veronika az Akadémiai Könyvtárban történő kapcsolattartásáról és tevékenységéről szerzünk információkat.
5. Társosztályunk segítségével szign. az MT Tájékoztatási Hivatalhoz, hogy a lapalapítási kérvényt a hivatali ügymenet szerint, a szokásos idő – 4-5 hónap – elteltével utasítsák el. Ennek reális alapja a beadott anyag alacsony színvonala és az, hogy társosztályunk tájékoztatása szerint irodalmi jellegű lap engedélyezésére nincs lehetőség.
6. Csillag Veronikát kapcsolatának és kapcsolattartásának pontos felmérése érdekében 10 napra külső megfigyelés alá vonjuk.
7. A felmerült, jelentősebb kapcsolatokat sokoldalúan felmérjük. A lapalapításban aktívan segítő személyeket kapcsolatként ellenőrzés, a hálózati jelöltnek alkalmas személyeket tanulmányozás alá vonjuk... Az operatív helyzettől függően a további akadályozó, lejárató, illetve leválasztó célú operatív intézkedésekre és kombinációkra külön javaslatot teszünk.

Nagy János r. hdgy.

Nagy elvtárs! A javaslatokkal egyetérttek. A jelentés alapos munkát tükröz. Nagy János dicséretet érdemel.

Esvégh (1978. XI. 5.)

Jelentés: „...a közelmúltban véglegesen letekett a folyamatos kiadvány gondolatáról. Az összegyűlt írások kevesebb mint fele részéből mintegy 120-150 oldal terjedelmű kötetet állítottak össze, amit egyedi könyvként különböző kiadónál kívánnak elhelyezni. A kötetben irodalmi és film-színházkritikai tanulmányok (I. rész), valamint versek, rövidebb prózai írások (II. rész) kaptak helyet, Györe Balázs, Najmányi László, Tábor Ádám, Molnár Gergely, Tábor Eszter, Kemenczky Judit, Oravecz Imre és mások tollából. A szerzők szinte mind közöltek már irodalmi alkotásokat hivatalos kiadványban és azt a benyomást kelti a kötet, hogy abból minden aktuális, politizáló jellegű írást kivettek (kimaradtak Eörsi István és mások írásai). A kötetet jelenleg gépelik (feltehetően 3-5 vagy ennél is kisebb példányban), majd könyvkiadóknak kívánják bemutatni. 5-6 kiadó jöhet számításba, az ajánlási tervet valószínűleg a Magvetőnél vagy a Szépirodalminál kezdik meg.”

„Pécsi Zoltán”

Nagy elvtárs! A tmb. jelentésében egy teljesen új helyzetről tájékoztat. Lehetőség szerint pontosítsuk.

Értékelő jelentés: Csillag Veronika egyetemi hallgató kapcsolati körének, szokásainak, találkozási helyeinek megismerése céljából 1978. december 5-től december 15-ig, 10 napra külső figyelmet alkalmaztunk. A birtokunkba

jutott adatok alapján az alábbiak állapíthatók meg: az egyetemre csak délutánonként egy-két órára jár be. Este későn tér haza és csak másnap késő délelőtt indul el hazulról.

Javaslat: Célszerűnek látszik Györe Balázs külső figyelése is.

Szelőczei István r. hdgy.

Az „Alapítók” fd. 11-Cs-826 számú Csoport dossziét további ellenőrzésre átadtam.

1978. XII. 29.

Nagy János r. hdgy

A határozat egy példányát be kell varrni a dossziéba.

Az én kérdésem tehát ez volt: vajon 1977 előtt vagy utána ártottam-e többet?

A számvetés nem tartott sokáig: napnál világosabb volt ugyanis, hogy 1977 előtt. Elegendő volt csupán a telefonbeszélgetéseimet felidézni. Anélkül, hogy bárki figyelmeztetett volna rá, gyerekkorom óta tisztában voltam azzal, hogy a telefon elsősorban lehallgatásra szolgál, és csak másodsorban a hívott féllel folytatott párbeszédre. Ez a tudás mégsem akadályozott meg abban, hogy szabadon szóljak, nem vezetett el odáig, hogy minden szavamot megfontoljam, hogy elkerüljem bizonyos személynevek kimondását, hogy kényes témákat ne érintsek a beszédemben. Kötetlen beszédemmel partneremet is hasonló közvetlenségre készítettem, így aztán, kart karba öltve, sok információt árultunk el lehallgatóinknak. Mindezt tudtam, ahogyan beszélgető partnereim is tudták, mégsem gondoltam arra, hogy mondandómat minden pillanatban a lehallgatás lehetőségével számot vetve kellene megfogalmaznom.

1977 után ezt a szabadságomat elveszítettem, attól kezdve soha egyetlen szót se szóltam szabadon, minden pillanatban a lehallgatással számolva fogalmaztam meg mondandómat, valahányszor a telefont kézbe vettem.

1977 előtt élénk társasági életet éltem, lakásomon néha annyian voltak, hogy páran a földön foglaltak helyet. Ha jobban belegondolok, tudnom kellett volna már akkor is,

hogy valahányszor baráti összejövetelt szervezek, elsősorban a Belügyminisztérium kedvében járok. Nem akartam belegondolni, nem érdekelt.

1977 után eszembe se jutott volna hasonló találkozókat kezdeményezni, ha pedig engem hívtak, általában kimentettem magam.

1. számú jelentés „Anna” figyeléséről

Figyelés kezdete: 1978. december 5. 07.00

Személyleírás: 22-24 éves, kb. 153-155 cm magas, sötétbarna vállig érő hajú, kerek arcú, barna szemű, egyenes orrélú, vékony szájszéplű, kerek állú, szeplős arcbőrű, vékony testalkatú, egyenes testtartású, élénk mozgású nő.

Ruházata: barna csuklyás irhabunda, fekete szoknya, fekete csizma, barna válltáska.

Fedőneve: „Anna”.

13.35-kor „Anna” válltáskájával és műanyag szatyrot tartva kijött a lakóépületből és a Kútvolgyi út–Fészek utca sarkán lévő autóbusszmegállóba ment. Felszállt a 156-os járatú autóbuszra, melyen állva a Budapest Szállóig utazott. Leszállás után átszállt az 5-ös járatú buszra, melyen ülve a Március 15. térig utazott.

Leszállás után gyors léptekkel 13.57-kor bement az V. Piarista közben lévő ELTE BTK épület IV. emeletére. A 11-12. számú ajtó előtt körülbelül 8-10 hasonló korú diáktársával beszélgetett. 14.08-kor „Anna” vállán táskájával, kezében szatyrot tartva kijött a fenti épületből és 14.09-kor bement az V. Kígyó utca 5. szám alatt lévő Ajándékboltba (nem követtük). 14.11-kor „Anna” vállán táskával, kezében szatyrot tartva kijött a fenti üzletből és a Párizsi udvar, Petőfi Sándor utcán 14.15-kor bement az V. Petőfi Sándor u. 13. szám alatt lévő 4. számú Postahivatalba. Táskája-ból elővett körülbelül 4-5 postai pénzbefizetési csekket és az egyik ablak előtt állva kitöltötte. A 20-as számú ablaknál pénzt fizetett be a csekkekre. Ezután az egyik telefonfülkéből körülbelül 1 perces beszélgetést folytatott. 14.27-kor „Anna” vállán táskával, kezében szatyrot tartva kijött a postáról, 14.28-kor bement a Petőfi S. u. 18. alatti Papír Írószerboltba (nem követtük), 14.31-kor „Anna” vállán táskával, kezében szatyrot tartva kijött

a boltból, gyors léptekkel a Petőfi S. utcán, Martinelli téren, Bécsi utcán, Engels téren a Deák F. téri metróállomásra ment. Felszállt a beérkező szerelvényre, melyen a Moszkva térig utazott. Leszállás után 14.52-kor bement a Mártírok útja 101. szám alatti Trombitás kertbe (nem követtük). 14.53-kor „Anna” vállán táskával, kezében szatyrot tartva kijött a fenti helyről és a Mártírok útján, Dékán utcán, Fény utcán, Lövház utcán 14.56-kor bement a Lövház utca 15. szám alatt lévő közértbe (nem követtük).

2. számú jelentés. December 6. 07.00-20.35

10.25-kor „Anna” kinyitotta lakásának ablakát, majd 2-3 perc múlva becsukta.

14.28-kor fehér prémszegélyes csuklyás irhakabátban, fekete szoknyában, fekete csizmában, vállán táskával, kezében nylon szatyrral kijött a lakóépületből. Különböző útvonalon a Szilágyi Erzsébet fasoron lévő autóbuszmegállóba ment. Rövid várakozás után felszállt a beérkezett 22-es járatú autóbuszra, mellyel a Budapest Szállóig utazott. Ezt követően különböző útvonalon, közben az 5-ös járatú autóbust igénybe véve, 14.54-kor bement az ELTE BTK Piarista köz bejáratán. Ezután a IV. emeleten lévő 11-12. számú tanterembe ment. 15.51-kor „Anna” vállán táskával, kezében szatyrot tartva egy körülbelül 26-28 éves, 178-180 cm magas, barna vállig érő hajú, magas homlokú, egyenes orrélú, hegyes orrú, dús hosszú körszakállú, barna bajuszú, egyenes testtartású, közepes testalkatú férfi, ruházata: fekete kötött sapka, sötétbarna csuklyás műirha kabát, fehér nadrág, barna cipő, fedőneve: „Írnok” társágában kijött az ELTE épületéből és 15.53-kor bementek a Váci utca 32. szám alatt lévő Remy Martin bárba. Az egyik asztalnál helyet foglaltak, „Anna” kávé, „Írnok” sört fogyasztott, közben élénken beszélgettek. A beszélgetést látszólag „Anna” irányította. 16.28-kor „Anna” vállán táskával, kezében szatyor, „Írnokkal” kijött a fenti helyről. A Váci utca-Kígyó utca sarkán körülbelül 3-4 percig beszélgettek.

„Írnok” elkészönt „Annától” és a Felszabadulás tér irányába távozott (követtük).

„Anna” pedig 16.35-kor bement az ELTE épületébe (nem követtük). 19.20-kor „Anna” kezében szatyor, vállán táska, kijött az ELTE Piarista köz kapuján és 19.22-kor bement az V. Kígyó utca 4-6. szám alatt lévő Mézes Mackóba (nem követtük). 19.26-kor „Anna” kezében szatyor, vállán táska, kijött a fenti helyről. Gyors léptekkel, időnként futó léptekkel a Március 15. tér-Belgrád rakpart sarkán lévő villamosmegállóba ment. Felszállt a beérkező 2-es jelzésű villamosra, mellyel a Jászai Mari térig utazott. Leszállás után futva 19.42-kor bement az V. Szent István körút 5. szám alatt lévő Luxor Önkiszolgáló Étterembe (nem követtük). 19.45-kor „Anna” vállán táska, kezében szatyor, kijött az étteremből, és az úttesten szabálytalanul átfutott. 19.47-kor bement a XIII. Szt. István körút 4. szám alatt lévő Duna Élelmiszer Áruházba (nem követtük). 19.50-kor „Anna” táska vállán, kezében szatyor, kijött az áruházból. Gyors léptekkel, több alkalommal futó léptekkel 19.55-kor bement az V. Szt. István körút 17. szám alatti Fűszer Csemege Áruházba (nem követtük). 20.00-kor „Anna” vállán táska, kezében szatyor, kijött a fenti üzletből és a Szemere utca-Szt. István körút sarkán 20.01-kor találkozott „Írnok”-kal. Szóban üdvözölték egymást. Kb 4-5 perc beszélgetés után „Írnok” a nála lévő kb. 1,5-2 cm vastag A/4-es géppapír nagyságú fehér színű füzetömböt átadta „Anná”-nak, aki azt a nála lévő szatyorba tette. Ezt követően „Írnok” elkészönt, és a Nagy J. utca irányába távozott (követtük). „Anna” pedig különböző útvonalon a 12-es járatú és a 128-as járatú buszt igénybe véve 20.35-kor bement a lakóépületbe. Ekkor figyelését megszakítottuk.

Elkészönés után „Írnok” különböző útvonalon 16.38-kor bement az V. Felszabadulás tér 1. szám alatti Csemege boltba (nem követtük). 17.00-kor „Írnok” kezében a vásárolt élelemmel kijött a fenti üzletből és a metró igénybevételével az Üllői úti klinikáig utazott. Kiszállás után 17.01-kor bement a VIII. Üllői út 78/a alatt lévő SOTE II. számú Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika földszint 1. számú kórterembe. 18.37-kor „Írnok” kijött a fenti klinikáról és a metróval, a 49-es járatú villa-

mossal a Marx térig utazott. Leszállás után különböző útvonalon 19.05-kor bement az V. Pálffy Gy. u. 27. fszt. egyik lakásába. 19.09-kor „Írnok” kezében egy kb. 1,5-2 cm vastag írógéppapír nagyságú fehér színű füzet-tömböt tartva kijött a fenti házból, és különböző útvonalon 19.15-kor bement az V. Szt. István körút 5. szám alatt lévő Luxor Önkiszolgáló Étterembe (nem követtük). 19.39-kor „Írnok” kezében a fenti füzet-tömbbel kijött az étteremből és a Berlin Étterem előtt kb. 15-20 percig telefonált. Telefonálás után 20.01-kor a Szemere utca–Szt. István krt. sarkán találkozott „Anna” fedőnevű figyelt személlyel. Szóban üdvözölték egymást és kb. 4-5 percig beszélgettek, majd „Írnok” a nála levő füzet-tömböt átadta „Anná”-nak, aki a szatyrába tette. Ezután „Írnok” elköszönt „Anná”-tól és különböző útvonalon 20.10-kor bement az V. Pálffy Gy. u. 27. szám földszinti egyik lakásába. Ekkor figyelését befejeztük

A személyi adatok megállapítása folyamatban.
Dr. Baranyai B. r. alez. Oszt. Vez.
Markos Sándor r. alez. Aloszt. V.

3. számú Jelentés, dec. 27.

14.31-kor „Anna” szokásos öltözetében, kezében vászontáskáját, vállán bőrtáskáját tartva kijött a lakóépületből. A 128-as és az 5-ös járatú autóbuszok igénybe vételével a Felszabadulás térig utazott. Leszállás után 14.58-kor bement az V. Váci u. 36. szám alatt lévő Édességboltba (nem követtük). 15.00-kor „Anna” táskáival kijött a fenti helyről és az aluljárón gyors léptekkel 15.02-kor bement az V. Kígyó u. 5. szám alatt lévő Édességboltba (nem követtük). 15.04-kor „Anna” táskáival kijött és gyors léptekkel 15.06-kor bement az ELTE BTK Piarista közben lévő kapuján. A IV. emelet 11-12. számú előadóterembe ment. 15.56-kor „Anna” kezében két táskát tartva kijött a fenti helyről és különböző útvonalon 16.02-kor bement az V. Petőfi S. u. 18. szám alatti Papír Írószerboltba. Egy kis alakú füzetet vásárolt. 16.05-kor kijött, különböző útvonalon 16.18-kor bement a Roosevel térien lévő MTA épületébe (nem követtük). 19.17-kor kijött és a villamosmegállóba ment. A 2-es járatú villamost és az

Szanyi Tibor Jean-Michel Basquiat műtermében

5-ös járatú autóbust igénybe véve a Szarvas térig utazott. Leszállás után az Attila utcán kényelmes léptekkel haladva a 19. szám alatt lévő Mátra Vendéglő előtt 19.29-kor találkozott a bejáratnál várakozó kb. 24-26 éves, kb 172-177 cm magas, világosbarna hajú, magas homlokú, kék szemű, egyenes orrélű, lapos orrú, keskeny szájszélű, kerek állú, vörös-szőke körszakállú, ovális arcú, egyenes testtartású, sovány testalkatú férfival. Ruházata: fekete szőrme usánka, sötétbarna irhakabát, sötétbarna nadrág, barna magas szárú cipő. Fedőneve: „Vendéglős”. Szóban üdvözölték egymást és 19.30-kor bementek a Mátra Vendéglőbe. Az egyik asztalnál helyet foglaltak és élénk beszélgetést folytattak – közben fejenként 2 fél deci röviditalt fogyasztottak. A számlát fele-fele alapon rendezték. 21.50-kor „Anna” kezében a két táskát tartva és a „Vendéglős” kijöttek a fenti helyről. Kényelmes léptekkel a Szarvas téren lévő autóbustmegállóba mentek. Felszálltak a beérkező 5-ös járatú autóbustra és a Moszkva térig utaztak. Leszállás után kézfogással és arccsókkal elköszöntek egymástól. A „Vendéglős” a metróállomás irányába távozott (követtük). „Anna” felszállt a Csaba utcai megállóban a 128-as járatú autóbustra, mellyel lakóépületéig utazott. Leszállás után 22.13-kor lakóépülete irányába távozott. Ekkor figyelését megszakítottuk.

Elköszönés után „Vendéglős” különböző útvonalon 22.30-kor bement a IX. Bakáts u. 2/d számú lakóépületbe. A lift ajtaját a nála lévő kulccsal nyitotta ki és a IV. emeleten szállt ki. Ekkor „Vendéglős” figyelését befejeztük. Személyi adatainak megállapítása folyamatban.

1978. december 11-én 07.00 h-tól 18.00 h-ig „Anna” lakóépületét nem hagyta el. Ekkor figyelését a kedvezőtlen látási viszonyok miatt megszakítottuk.

1978. december 13-án 07.00 h-tól 20.00 h-ig „Anná”-t lakóépületénél és az ELTE épületénél nem észleltük, ekkor figyelését megszakítottuk. Megjegyzés: 11.45-kor az UH-30-30 forgalmi rendszámú gépkocsival „Anna” lakóépületéhez érkezett „Olvasó” és bement.

Kb. 3 perc múlva kezében két könyvet tartva eltávozott.

Értékelő jelentés: Egy más világról álmodoznak, egy olyanról, „ahol szabadság” van. Célszerű volna Csillag Veronikával egy figyelmeztető jellegű beszélgetést folytatni tervük végleges visszaszorítása érdekében.

Csillag Veronika a lapalapítás és házassága sikertelensége miatt egyre nyomasztóbb idegállapotba került. A megoldást a rá jellemző felszínes próbálkozásokban kereste: egyik társaságtól a másikig csapódott, felszínes baráti és szerelmi kapcsolatot kötött és szakított meg, egyre többet ivott. Értelmes cél hiányában és gyökértelensége miatt többször foglalkozott a disszidálás gondolatával. Megjelenése határozott, ápolt és tiszta. Öltözködése modern ízlésre utal. A jelzett idő alatt Budapestet nem hagyta el. Figyelmet érdemel az a körülmény, hogy Györe Balázzsal egyszer sem találkozott.

„Anna” mozgása nyugodt. A közlekedési szabályokat gyakran megszegi, például a gyalogjárdát szegélyező lánckorlát alatt átbújva, átszalad az úttesten.

Györe Balázs állás nélkül van. Barátai révén több ajánlatot kapott elhelyezkedésre, számára azonban egyik sem megfelelő, mert csak olyan állást vállal, ahol „nem kell a rendszer emberének lenni”.

Csillag Veronika ideges alaptermészetű, sok szeszes italt fogyaszt, többször kerül depressziós állapotba. Tevékenységével, személyes sorsával kapcsolatban senkitől sem fogad el érdemben tanácsot.

Györe Balázs sokoldalúan tájékozott, mássok véleményét igénylő, azt figyelembe vevő. Jellemzője a mindenért való lelkesedés, kevés kitartás. Szoros kapcsolatba került a BM III/III-4-c alosztály egyik célszemélyével.

Kati jön föl hozzám. Alig egy éve annak, hogy nem engedett enervált csábítási kísérletemnek; másodjára nem is próbálkozom. Azóta – ki érti a fiatal lányokat? – különösen vonzódik hozzám. Azt mondja, behívták őt a Belügyminisztériumba, és rólam is faggatták. Bizalmas közlése már-már bűnre csábít: szeretném elmondani neki, hányadán áll velem.

De Lajos sorsát mégsem tehetem függővé egy 19 éves lánytól, bármennyire is megbízom benne! Mert az életemet rábízhatom Kátira, ez világos. De Lajos életét? Ha egyszer nekem beszélt, ki szavatolhatja, hogy nem fog beszélni másnak is? Nem, már döntöttem: Vera lesz az, akinek elmondom majd az igazságot, ha eljön az ideje. És rövidesen el fog jönni, ezt most már biztosan érzem.

Katinak azt tanácsolom, senkinek se beszéljen arról, amit nekem elmondott. Ha nem tud titkot tartani, egészen biztos, hogy a hír visszajut a Belügyminisztériumhoz: önmagának is árt, és annak is, akin segíteni szeretne. Ha pedig legközelebb újra faggatnák őt, nyugodtan mondjon el rólam mindent. Ne féljen, nekem nem árthat.

Látom rajta, hogy bűntudata van, pedig a helyzet úgy kívánná, hogy nekem legyen bűntudatom. Van is! Őelőtte igen, de magam előtt nem tagadhatom.

SZERB JÁNOS, 1975. MÁJUS 31-ÉN

*Minthogy nálunk a verseket
Azért írják, hogy kiadják:
Továbbá azért, hogy maga a
Költő a társadalom ténylegesen
Költőként funkcionálhasson
(S ennek vannak előnyei,
S hátrányai pedig művésze javára válik),
S minthogy én, ki a címet írtam,
A remény leghalványabb pislogása nélkül
Kémlelem, hogy mi a franc lesz,
Először szeretném ténylegesen
E költő-funkcionalitást (ld. fent),
Azaz, ha majd megdöglök vagy máshol élek,
Egyáltalán ha majd történni fog velem akármí,
Hogy azután, holmi itt ragadt jó barát,
– mondjuk az utókor –
kiadná e versemet, s te (s ez a te olyan konkrét,
hogy bármelyiktek nevét tudom olvasó, élj akár
100 év múlva is), mint a zárójelben írtam: olvasóm,
Átéreznéd, hogy...
Valamint elhelyeznél abba a lukba
Ahol arany, petőfi, józsef a. stbstb. üldögél,
Ó ha 100 év múlva is lenne faszom,
Mit leszophatnátok!*

...Nem helyezem el Jancsit semmilyen *lukba*. Nem az én feladatom. Nem én vagyok az a *jó barát*, aki kiadta a verseit. Az igaz, hogy *itt ragadtam*. Olvasója vagyok. Tudja a nevemet. Talán emlékszik rám, annak ellenére, hogy mindent és mindenkit meg akart tagadni, el akart felejteni.

Nem tudom, mi volt 1975. május 31-én. Az előadóestje? Lehet. Azt sem tudom, hogy találkoztunk-e aznap. Hisz 1975-ben ritkábban találkoztunk. Az én feladatom talán csak anynyi, hogy beszámoljak arról az esti összejövetelről, amit Jancsi akkor rendezett a Batthány utcai lakásban, amikor a mamája Londonban tartózkodott Cs. Szabóéknál.

Összetelefonálta a barátait. Kitérta a két szoba közti ajtószárnyat. Sokan voltunk. A macska kényelmetlenül érezte magát ennyi ember között. Nem szokott hozzá. Ott volt Szentjóby és Haraszti. Ők jó barátok voltak akkoriban. A nagyszobában félhomály volt, lassan forgott egy lemez a régi gramofonon, halkan szólt. Senki sem táncolt. Ácsorogtunk vagy ültünk a földön, kinyújtott lábbal, pohárral a kezünkben. Csillag Ádám húga, Vera is ott volt. Egy idő után elmentem a lakásból, mert egy lány, akit mindenki Pandának szólított, meghívott magához. Tetszett a lány, elmentem vele. Kivillamosoztunk a külvárosba. Miközben Panda kiment a konyhájukba, hogy föltegye a teát, hirtelen meggondoltam magam, és úgy döntöttem, hogy nem maradok nála éjszakára, nem fekszem az ágyába. Ma sem tudok rá magyarázatot, miért történt a fordulat. Jól döntöttem? Máshogy alakult volna az életem, ha maradok? Otthagytam a lányt, sírva. Az utcán fogtam egy taxit, és visszavittem magam a Batthány utcába. Még tartott a buli. Csak néhányan mentek haza. A macska már nagyon ideges volt. A borosüvegek kiürültek, a hamutálcák megteltek. Lejárt a lemez, de a gramofon nem kapcsolt ki, csak forgott, forgott, a tű karcolta a lemezt, a készülék sercegett, kattogott, sercegett, kattogott, egyhangúan, egyformán, s egy kicsit vészjóslóan. Odamentem és kikapcsoltam a lemezjátszót. Levettem a lemezt, visszatettem a tasakjába. Kókadoztak az *underground selyemfiúk és siker-palik*. (Részben Jancsitol loptam el ezt a mondatot.)

Másodszorra Verával együtt mentem el a Batthány utcából. Mellette döntöttem. Hajnalodott. Hazáig kísértem, fölmentem hozzájuk, és ott maradtam. Nem tudtam, hogy Vera még szűz. Meg kellett volna éreznem. Ő nem mondta meg. Nem történt baj. (Azt sem tudtam még akkor hajnalban, első együttlé- tünk után, hogy néhány hónap múlva a feleségem lesz.) Hazafelé sétáltam a Bimbó úton, jött föl a Nap, fáztam. A Vérhalom téren megálltam. Ide másolom Jancsi egyik versét. Itt a helye.

EGYETEM TÉR, HAJNAL ½ 5

*Akik ma hajnalban együtt voltak,
És egy ócska, szar kis Fiátra támaszkodva
Bámulták a napkeltét,
És arra gondoltak, hogy a Kikelet
Itt
Keleten is
Olyan, mint
Nyugaton,
Biztos nem számoltak az alkonyattal,
Pedig aki e kettőt egybeveti,
És felelőssége teljes tudatában kijelenti,
Hogy magát szimpatikus fiúnak tartja
(bár Tzara ezt is már rég kitalálta),
Az tudja, miért utálok magam annyira.*

Csillag Ádám 1973 tavaszán disszidált. Hirtelen és váratlanul. Itt hagyta jó állását a Jogtudományi Intézetben, felfelé ívelő karrierjét, idősödő szüleit; itt hagyta a család lakásait és telkeit; itt hagyta ruháit, könyveit meg a gitárját. Elment. Elege lett az egészszől. Nem szólt senkinek. Itthon hiába várták a pályaudvaron, hogy megérkezzen a hivatalos kiküldetésből. Nem jött. Kinn maradt Nyugaton. Londonban kért letelepedési engedélyt.

Két évvel később, 1975 nyarán, hiába vártam rá Párizsban az Eiffel-toronynál, a levélben előre jelzett időpontban. Nem jött át Angliából, hogy találkozzunk. 1975-ben ugyanis megkaptam az útlevelet, és elutazhattam Bazelba (meglátogatni egy másik disszidens barátomat), Párizsba meg Velencébe (meglátogatni Ezra Pound sírját).

1973 őszén Szcsepant is elvesztettem a szemem elől, négy-öt évre. Sztyopka súlyosan megbetegedett, és a szülei hazavitték Varsóba kezeltetni. 1972-ben még együtt szilvesztereztünk Kecskeméten. Kutya baja sem volt.

1977-ben viszont teljesen egyedül szilvesztereztem a Józsa Béla utcában, ahol Verával laktunk. Házasságunk megromlott. Vera elment otthonról egy nagy társaságba. Én megbeszéltem egy lánnyal, hogy elmegyek hozzá, és kettesben fogunk szilveszterezni, de az utolsó pillanatban meggondoltam magam (nem tudom, miért), és egy sürgős táviratban lemondtam a közös szilvesztert. (Megjegyzem, hogy a lányhoz aznap este az egyik barátom ment el helyettem, és néhány hónap múlva elvette feleségül.) Egyedül maradtam a lakásban. Nem csináltam semmit. Végigdőltem dédszüleim kanapéján, hallgattam a fenti lakásból átszűrődő zenét és lábdobogást. Táncoltak a fejem fölött. Aztán elaludtam. Égett a villany.

Andor Csaba is dédszüleim kanapéján ülve olvasott fel készülő regényéből. A kanapét az 1700-as évek végén csináltatták az őseim. Az abonyi dédszülők halála után Nagykőrösre került apám nagybátyjához-nevelőapjához. Az ő halála után (1959-ben) egy rövid újpesti kitérővel az újonnan épült Kavics utcai társasház (ahova 1963 őszén költöztünk) pincéjében várta sorsa jobbra fordulását. Ez az idő 1976-ban jött el, amikor a Bimbó útról a Józsa Béla utcába költöztünk Verával, első feleségemmel. Ebbe a lakásba került dédnagyanyám íróasztala is. Amikor elváltunk, a kanapé visszavándorolt a Rózsadombra, szüleimhez: megmenekült a pincétől, a kis lakás úgynevezett halljában kapott menedékhelyet. Újra megnősültem. 1981 nyarán Hamzsabégi úti, egyszobás lakásunkból egy nagyobbba költözhettünk Adrienne-nel, várandós feleségemmel. Szükségünk lett bútorokra. Anyámék nekünk adták a kanapét. Örültünk neki, annak ellenére, hogy huzata megkopott, egy-két helyen kifeslett. Andor Csaba felolvasás közben bele-belekortyolt a magával hozott laposüvegbe. Rumot ivott akkoriban. Bevallom, nem tudtam mind-egyik alkalommal megfelelően figyelni arra,

amit épp hallottam. Elkalandoztam. Örültem a felcsiszolt parkettának, a tiszta falaknak, az előző lakó piros telefonjának, a hallt és a nagyszobát elválasztó, csiszolt üvegű tolóajtónak. Vártuk a gyermekeket.

„Hogy a csudába mondhattam volna el Alíznek, éppen az első éjszaka után?

– És később? Később miért nem mondtad el?

– Akkor meg már úgy érezte volna, hogy kezdettől fogva becsaptam őt.

– És ha most mondanád el?

– Most? – Alfonz a sörös üvegbe dugta mutatóját, meglóbálta az üveget és felnevetett. Most már minek?

Ulrik elgondolkodott. – Nem – mondta aztán –, nekem ez változatlanul nem tetszik. – Alfonz egyetértése jeléül bólogatott, és nagyokat kortyolt a sörből. – Nem csak őt csaptad be – folytatta Ulrik –, hanem magadat is. De hagyjuk ezt! Láttam, hogy Júlia mellé ültél az előadáson.”

„Néhány másodperc múlva legszebb álmának utolsó, elmosódó képkockái apró darabokra törnek emlékezetében, miközben egy bájos inkvizítor áthúzza a nevét a listán, s fél szemmel már a következő számot kutatva, unalomig ismert szavakat mond a telefonba.”

„Most már, öt év után, alighanem a hadvezér is tehetetlenül állna az esettel szemben, látva, hogy a legerősebb csapások is csak a csomók csomóinak csomóit szelhetik ketté, s mire a kardját újfent megsuhogtatná, a csomók csomóinak kettészelt csomóin újabb csomók keletkeznének. Ezen a ponton már csak a filozófus derűjétől kísért vállvonogatás maradna, vagy – jellegzetesen női megoldásként – az esztelen vagdalkozás. De van egy ennél is rosszabb megoldás: az első csomóra való visszaemlékezés, amikor még egy elegáns mozdulattal elejét lehetett volna venni a megoldhatatlan feladvány alattomos kibontakozásának.”

„A legokosabb, ha hazamegyek és elfelejtem az egészet. Elfelejttem Júliát és Félixet, Ulrikot és Alízt, a kora reggeli ébredést, min-

Nagypál István

MINDEN

Minden olyan még, mintha Demián törölgetné a polcokat, eltűnik naponta minden piszkos folt, a közös fényképek minden nap pár fokot fordulnak el.

Minden ismét ugyanazon a helyen, fénykép, a polcra húzott ujjnyomok, megjelenik és eltűnik Demián arca, megjelennek, eltűnnek arcok előttem.

Minden doboz, orvosi tűk, sztómazsákok, diétás szirupok, tisztaszoba, mindennek megvolt a helye, nem mozdult semmi sem, és én állok

hülyén a polcok előtt, majd az ágy elé fekszem, talán az ablak alá kuporodom, az is lehet, meg sem mozdulok, állok, ahogy minden más.

dent és mindenkit, elfelejtem ezt a várost, ahol mindig a legígéretesebb hajnalokat követik a legnyomasztóbb esték és éjszakák, ahol minden kiszámíthatatlan és esetleges.”

Beléptünk, helyesebben bemerészkedtünk egy rövid időre abba a regénybe, amelynek folyamatosan íródó fejezeteit a kanapéra telepedve olvasta fel a barátom. A regény Teofilia címen a Magvető Könyvkiadónál jelent meg a nyolcvanas évek végén. Húsz évvel később, 2009-ben eladtuk a Bartók Béla úti lakást és vettünk a feleségemnek egy kedvére való új egyszobásat. Már nem éltünk együtt. Én egy kölcsönlakásban (Amerikában élő barátom tulajdona) húztam meg magam már évek óta. Ebbe, a Retek utcai, ötödik emeleti, egyszobás, panorámás lakásba került – a barátom engedélyével – a kanapé, mert nem volt szívem eladni. Ezen ülök most és Andor Csabáról írok. A kanapét időközben felújítottuk, a kárpitos új huzatot is tett rá. Óvom. Letakarom és így használom.

MATT CVETIČ KÜLÖNLEGES ESETE

Wheeling, Nyugat-Virginiának ez a meglehetősen halott városa 1950. február 9-én csodálatos módon feltámadt, amikor a Republikánus Nők Klubjában felszólalt Joseph McCarthy wisconsini szenátor, hogy a hidegháborús paranoia és a kommunista-ellenes hisztéria kellős közepén ezt mondja: „A birtokomban van egy 205 nevet tartalmazó lista, akiről a külügyminiszter tudja, hogy a kommunista párt tagjai, ugyanakkor még mindig befolyásolják és alakítják a külügyminisztérium politikáját!” Bumm! Amerikát megrengette az elszörnyedés. Egy nappal korábban senki nem ismerte McCarthyt – egy nap múlva már mindenki tudta, ki ő. És mivel egyesek azt rótták föl neki, hogy ez csak amolyan választási trükk, február 20-án maratoni, hatórás beszédet tartott a szenátusban, amelyben azt bizonygatta, hogy Amerikát és a Truman-adminisztrációt átszövi a kommunizmus. A paranoiát, a hisztériát és a demagógiát bevitte az emberek házába. A beszéde késő éjszakába nyúlt. Mindenki elfelejtette, hogy McCarthy csak egy csirkefarm volt dolgozója, kisstílu seftelő, bukott ügyvéd, pókerjátékos, alkoholista és az extrém politika híve, aki mindennél jobban kedveli a hírnevet, a magas nézettséget, a manipulálást, a hírbehozást és Hitler Mein Kampfját. Mindenki elfelejtette, hogy a washingtoni új-

ságírók véleménye szerint addig a leggyengébb amerikai szenátor volt. És mindenki elfelejtette, hogy Pepsi Cola Kid-nek nevezték, mert állítólag kenőpénzt fogadott el a Pepsi Coláért lobbizóktól.

McCarthy a listával pont jókor lépett színre. Közvetlenül azelőtt, hogy Nagy-Britanniában letartóztatták a német születésű brit Klaus Emil Fuchst, az atomkém, aki három évet dolgozott amerikai atomlaboratóriumokban, és amerikai atomtitkokat adott át szovjet ügynököknek. Néhány nappal később Alger Hiss, Roosevelttel korábbi tanácsadóját hamis tanúzással vádolták meg. A korábban kommunista meggyőződésű Whittaker Chambers leplezte le mint szovjet kém, azzal a váddal, hogy szigorúan titkos kormányzati dokumentumokat adott neki át. Hiss azt állította, hogy Chamberst nem is ismeri. A republikánusok, akkor éppen a választási kampány kellős közepén, Trumant vádolták, hogy teret enged Amerikában a szocializmusnak, hogy a kommunistákkal túlpuhán bánik, és hogy lehetővé teszi számukra és a velük együtt gondolkodók számára a beszivárgást a kormányba. A szovjetek valamivel korábban hozták létre a Kominformot, légmentesen blokkolták Berlint, a szovjet megszállási zónában lévő szabad várost, felrobbantották az első atombombát, és agresszív módon terjeszkedtek Kelet-Európában. Csehszlovákiában a kommunisták kerültek hatalomra. Kínában szintén. Amikor Észak-Korea szovjet tankokkal és szovjet repülőekkel átlépte a 38. szélességi kört, és behatolt Dél-Korea területére, elkezdődött a koreai háború – az első háború, amelyet a kommunisták ellen indítottak. Amerikában letartóztatták a Rosenberg házaspárt, akik állítólag a háború idején – Fuchs közvetítésével – atomtitkokat adtak át a Szovjetunióknak. Halálra ítélték őket, jöllehet az atomtitkokkal az amerikai szövetségesek kereskedtek – a Szovjetunió ugyanis a háború idején Amerika szövetségese volt. És ahogy Irving Kaufman bíró kihangsúlyozta: a Rosenberg házaspár nem csak az atomtitkok átadásában volt bűnös, hanem az amerikai katonák koreai halálában is. Másrészt Fuchs, aki a brit kapcsolatuk

volt, Nagy-Britanniában csak 14 év börtönbüntetést kapott. (...)

Amerika rettegesben élt – és most alapjaiban rendült meg. McCarthy azt suttogetta: „Tanúi lehetünk a kommunista ateizmus és a kereszténység végső leszámolásának!” Hé, emberek, egy listát tartott a kezében – konkrét nevekkal. Valójában blöffölt: úgy tett, mint egy újabb Haynes Johnson; csak a korábbi külügyminiszter, James Byrnes régi levele volt a kezében. Se listája, se nevei nem voltak. Amikor az újságírók felszólították, fedje fel a kommunisták nevét, azt mondta, ezt nem teheti meg, mert valaki beperelhetné, a nevek száma pedig egész turnéja során folyton változott. Egyszer azt mondta, 205 neve van, aztán 207, majd 57, később 81.

A McCarthy beszéde utáni napon a kongresszus Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottsága (HUAC) elé járult a szlovén származású amerikai, Matt Cvetič, az acél-Pittsburghból, és bejelentette Amerikának: „Az FBI kommunistája voltam!”. Azt akarta mondani, hogy titkos megfigyelő volt, az FBI különleges ügynöke, ellenkém. Ráadásul kilenc évig! És, ahogy előadta, ez idő alatt „kb. 1000 kommunistát” jelentett föl az FBI-nál. Amivel a kémek rekorderévé vált. A későbbi, számtalan, szubverzív, Amerika-ellenes, kommunista tevékenységet vizsgáló kongresszusi és szenátori bizottságok által levezetett meghallgatásokon három év alatt 300 kommunistát vádolt meg. Matt Cvetič lett az antikommunizmus poszterfiúja. Mint ha viccből sorolná, úgy köpte egymás után a kommunisták neveit – és a HUAC ennek örült a legjobban. Kommunisták neveit, amelyek újabb nevekhez vezettek... amelyek újabb nevekhez vezettek... amelyek még újabb nevekhez vezettek... addig a végkövetkeztetésig, hogy Amerikát ellepik a kommunisták, akik vörös forradalmat terveznek és a hatalom sztálinista átvételére készülnek. (...)

Matt Cvetičet az isten is McCarthynak teremtette.

Cvetič titkos élete háromszor magasztaltatott föl. Először a nagynevű Saturday Evening Postban, Pete Martin tollából megjelenő cikksorozatban (*I Posed as a Communist*

for the FBI), aztán *Az FBI kommunistája voltam* című filmben, amelyet 1951-ben forgatott a Wagner stúdió (a megfilmesítés jogáért 12.500 dollárt fizetett), és végül az azonos címmel futó – nagyon eltúlzott, teljesen fikatív – rádiós sorozatban, amely 1952 nyarán indult. 600 rádióállomás vette át, Cvetičet a neves Dana Andrews alakította. A sorozat részei – 78 készült belőlük – bombasztikus címekeket kaptak: *A kis vörös iskola, Vörös vörös nyom, Az amerikai Kreml, Rajzolj vörös függönnyt, Vörös felhők a jó országá fölött, A vörös ajtó, A vörös asszonyok, A vörös hullámok, A vörös polip, A vörös hó, Vörös rapszódia, Egyedül az úton, Almatlanul, Bérelhető árulók, Vörös arany, Amerikaellenes tevékenység, A katasztrófa hírnöke, A kengurubíróság, Az embertelen rész.* (...)

McCarthy jól volt időzítve. Azt tehetett, amit akart. Amikor azt mondta, hogy az emberi történelem legnagyobb összeesküvéséről van szó, és hogy a Szovjetunió tönkre akarja tenni Amerikát, gond nélkül elhitték ezt neki. Akkor is hittek neki, amikor nevekkal dobálózott és keresztül-kasul vádaskodott. Könnyen megtehetette. Mindennek, amit mondott, ready-made kontextusa volt. Minden, amit mondott, rímelt a valóságra – Amerika „közvetlen veszélyeztetettségére”. Olyan idők voltak ezek, amikor mindenkinek alkalmazkodnia kellett. Semmi kihágás. A konformizmus volt a kor egyetlen megúrt ideológiája, vagy jobban mondva: a konformizmus volt a kommunizmusra adott válasz. Aki alkalmazkodott, az volt az igazi amerikai. Aki nem, az fölkerült a feketelistára. A *blacklisting* a kor kulcsszava volt. Kommunistának, árulónak, összeesküvőnek vagy felforgató elemnek minősítették mindenki, aki az alkotmányra hivatkozott, vagy védte azokat, akiknek megsértették az alkotmányos jogait. Indiana államban a hűségesküt a hivatásos birkózóknak is alá kellett írni, Kaliforniában az egyetemi tanároknak és a tanítóknak. Ohióban a kommunistáknak nem járt szociális segély, Pennsylvaniában a (vak) kommunistáknak nem folyósították az állami juttatásokat, Nebraskában az iskolások folyton hazafias énekeket zengtek, az alabamai Birmingham elűzte a kommunistákat, a flo-

ridai Jacksonvillben tilos volt beszélgetni a kommunistákkal (a volt kommunistákkal is), Tennessee államban pedig mindenkire halál várt, aki államcsínyt tervezett. 1952-ben újabb törvény született, a Bevándorlási és állampolgársági törvény (Immigration and Nationality Act), amely szerint deportálás várt minden külföldre, aki tagja volt a Bizottság által nyilvántartott szervezetek bármelyikének: a külföldi kriminalizálásához, letartóztatásához, állampolgárságának elvételéhez és deportálásához elegendő volt egy anonim bejelentő vallomása. Például olyan bejelentőé, mint amilyen Matt Cvetič volt.

Az *FBI kommunisztája voltam* film, amelyet Gordon Douglas rendezett, a kommunistákat rasszista, antiszemita pszichopatakként ábrázolja, akik „Amerikát a Szovjetunió rabjává akarják tenni”, Matt Cvetičet pedig „a legismertebb pennsylvaniai kémet”, akit Frank Lovejoy alakított, mártír hazafiként, aki föláldozza magát a hazáért: „El kellett adnom a barátnőmet – maguk is megtették volna! Követnem kellett a legszörnyűbb utasításokat is. Megtanultam az összes piszkos szabályt – és használtam is őket, hiszen kommunista voltam, de az FBI kommunisztája!” Matt titkosügynök, ami annyit jelent, hogy mindenki – a hozzátartozóit is beleértve – azt gondolja róla, hogy kommunista, Amerika árulója, „nyálas vörös”. A fia látni se akarja. A bátyja megveti. A felesége elúzi. A barátai kiközösítik. A munkatársai bosszút esküsznek.

A kommunistáknak a filmben világos terveik vannak: importálni Amerikába a kommunizmust! Hogy hogyan? Nagyon egyszerű: „Ha importálni akarjuk Amerikába a kommunizmust, zavargásokat kell keltenünk!” Milyeneket? Faji zavargásokat. Fel kell tüzelni a négereket, és a fehérek ellen kell fordítani őket. Faji háborút kell kezdeményezni. És a kommunisták lelkesen mesélik, hogyan vették palira a négereket, és már csak idő kérdése, és elkezdik gyilkolászni a fehéreket. Mit nekünk, nem először történik majd ilyen: a kommunisták elmondása szerint már 1943-ben, a háború alatt, Harlemben és Detroitban megszervezték a négerek láza-

Vécsei Rita Andrea

VALAKI

néz a kép mögül
királykék alapon zöld vázában
vajszínű rózsák laza csokor
ezüst-kék keret tart üveglapot elé
megbillent a tegnaphoz képest
rés a párhuzamos ellen
visszaverődik a szemközti szekrény
tetején a gitár katonavászon tokban
bórszalag tekeredik a nyakán
mintha egy ferde száj nyílna
hogy segítsek már és lássam be végre
jó szívvel nekem adta volna amikor kértem
mert kellett éppen a gyerekkorom
de nagypapa nem hagyta széthordani
így lett örökség
hiába jött a fényképész és ültetett alá
egyévesen hogy jól mutasson a leporellón
nem maradtak játékos képeim róla csak
halálos ágyon tett ígéret és felragasztott áll

dását. Ez az ő fegyverük! Ezért fogják most is ezt bevetni: ahogy elkezdődnek a pártfunkcionáriusok perei, máris felszítják az indulatokat Harlemben. Félelmet, pánikot, erőszakot akarnak kelteni. Az FBI filozofikusan állapítja meg: „Amikor egy néger meghal, nincs tudatában annak, hogy a halálát Moszkvában rendelték meg!” Hogyan is lehetne másként – hiszen Amerikában nincs rasszizmus. Másrészt antiszemitizmus sincs – Amerika egyetlen antiszemita a kommunisták.

Amikor a pittsburghi kommunisták sztrájkot rendeznek, megpróbálva befeketíteni és ellehetetleníteni az acélmunkások szakszervezetét, amely nem működik velük együtt, mindazoknak a munkásoknak, akik nem akarnak sztrájkolni, az *Előre* című zsidó lapba tekert acélpálcákkal mennek neki – értik, hadd higgyék az emberek, hogy zsidók verték meg őket, hogy a sztrájk is egy zsidó összeesküvés. A kommunisták valóban ördögiek. Ezt az is bizonyítja, hogy az acélművekben szadista szabotázszakciókat rendeznek – „munkahelyi balesetnek” álcázva

mindet, a sérült munkásokat pedig saját, ellenőrzött, fanatikus káderekkel cserélik le. De ez még nem minden – az Amerika-ellenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság elleni összes támadás mögött is Moszkva áll, azért, hogy összezavarja a „jenki fajankókat”, és elbizonytalanítsa az első módosítási javaslat veszélyeztetettségéről szóló vitával. Amerika minden kritikája moszkvai maszlag.

Az *FBI kommunistája voltam* című film cselekménye nagy mértékben hasonlít a *Sárga kanáriéhoz*, amelyben kiderül, hogy egy angol nő (Anna Neagle), akit náci barát gondolatai miatt mindenki kiközösít és bojkottál, tulajdonképpen kettős ügynök, aki megpróbálja leleplezni a náci ötödik hadtestét – és a következő jelmonddal reklámozták: „Ezer titkot ismerek – és mindegyik ér annyit, mint az életem!” A bemutatója Pittsburghben volt – egész felvonulást rendeztek, David Lawrence polgármester pedig „Matt Cvetič-nap”-nak nyilvánította a felvonulás napját, április 19-ét, annak az embernek szentelve, aki saját kezével semmisítette meg az amerikai kommunista pártot. A következő évben a filmet az Oscar-díjra is benevezték – dokumentumfilm kategóriában! Miközben talán még az *Óz, a nagy varázslónál* is fiktívebb volt. (...)

Az 1880 és 1914 közötti nagy kivándorlási hullámban, az Amerikába vezető szlovén exodus során sokan kerültek Nyugat-Pennsylvaniába, Pittsburghbe, így Matt Cvetič szülei is, akik mindent megtettek a szlovén születési arányszám növeléséhez, Matt tehát tipikus szlovén nagycsaládban nőtt föl. Hat fivére és négy nővére volt. Mivel az amerikai álmot lebegett a szeme előtt, nem szlovén nőt vett feleségül, hanem Marie Dolores Barsht. De nem sikerült neki. Született vesztes volt. Egyre frusztráltabb vesztes. Először is: a középiskolát nem tudta befejezni, noha később többször állította, hogy „egyetemre járt”. Másodszor: a sorozáson is kiszórják, mert túl alacsony és túl kövér volt. Harmadszor: nő volt, de folyton nők után futkosott. És negyedszer: munkája ugyan volt, de meglehetősen aljammunka – alkalmi munkákat vállalt, néha utazó kereskedelmi ügynöknek állt, máskor az apjánál dolgozott, akinek több

kisebb biznisze volt, hogy végül kistisztviselőként megállapodjon a pittsburghi Munkaközvetítő Hivatalnál, egyikében azoknak a szövetségi hivataloknak, amelyet Roosevelt New Dealje hívott életre.

Ugyanakkor Matt Cvetič tipikus szlovén is volt. Először: nagycsaládból származott. Másodszor: sokat ivott. Már harmincas éveinek közepén pszichiáterhez járt, H. L. Mitchellhez, aki megpróbálta – nyilvánvalóan hiába – földre szállítani Matt „nagy ötleteit” és „élénk fantáziáját”. Később, 1951-ben, csatlakozott az anonim alkoholistákhoz. Harmadszor: verte a feleségét, „szopós kurvának” nevezte, és azt állította, hogy „az a férfi, aki nem veri a feleségét, nem is férfi”. De nem csak a feleségét verte, hanem a sógornőjét, Anna M. Barsh tanítónőt is – olyan verés is volt, ami után a nő kórházi kezelésre szorult, noha Matt azt állította, hogy a sógornője legurult a lépcsőn, egyszerűen „megcsúszott” és „leesett”. Ő pedig rá. A sógornő „nemi erőszaknak” mondta az esetet. És végül negyedszer: szeretett feljelenteni. És a feljelentésemből egész kis céget gründolt magának, saját, külön bejáratú extrém sporttá alakította, a gyorsan szerzett hírnévhez és a szponzorokhoz vezető úttá.

De még többet szeretett volna. Az egója tovább rotyogott és pöfögött. És mint minden kisembernél, akit a beteljesületlen álmai az örületbe kergetnek, nála is bekövetkezett az alkonyzóna, amikor 1941 áprilisában egy mágikus telefonhívás érkezett: „Itt az FBI!”. Csak annyit tudott kinyögni: „Mit tehetek Önökért?”. Hamarosan találkoztak. „Mit tudsz a kommunistákról?” A megfelelő emberhez fordultak: „Gyűlölöm őket! A szüleim szlovének, mindent tudnak róluk!” Mivel álmovilágban élt és kapzsi volt, mivel híres akart lenni és meg akarta valósítani az amerikai álmot, mivel utálta a kommunistákat, mivel állítólag egy csomó szláv nyelvet beszélt, a horvától és a szerbtől egészen az oroszig, a lengyelig, a szlovákig és a litvánig, mivel ismerte a szláv lelket, és mivel Nyugat-Pennsylvaniában élt, amely önnön specifikus – kevert, multientikus, többnyire kelet-európai – nemzetiségi lakossága miatt kifejezetten fogadóképz volt a kommunista eszmék iránt,

Matt alkalmas volt a besorozásra és a kommunista pártba való beépítésre, az „amerikai Kremlbe” való beszivárgásra. És nem volt egyedül.

Az FBI a kommunista pártba való beépülést még azelőtt megkezdte, hogy Amerika belépett volna a háborúba. J. Edgar Hoover igazgató a Rooseveltnél kapott utasítás szerint ellenőrzése alatt akarta tartani a „felforgató tevékenységeket”, elsősorban a „kommunistákat és fasisztákat”. Az 1939-es német–szovjet meg nem támadási egyezmény aláírása után, és a Szovjetunió 1941-es német lerohanását követően Hoover megerősítette és kiterjesztette a beszivárogtató akciót. Ennek a kiterjesztésnek a során került be Matt Cvetič, akinek annyit mondtak, hogy tartsa nyitva a szemét, figyelje a kommunista elemeket, járjon a köreikbe, és a tapasztaltakról számoljon be az FBI-nak. És, óh, persze, mindezt ingyen kell végeznie – fizetni akkor fognak neki, ha már tagja lesz az Amerikai Kommunista Pártnak. Előtte nuku.

Cvetič elkezdett járni a pártgyűlésekre, vitákra és felvonulásokra, beszerezte a pártirodalmat, árulta a párt újságját, a Daily Workert, szovjetbarát filmeket nézett, agitált a párt mellett, marxista-leninista tanfolyamokra íratkozott be, és sorozatban tagosodott be különböző egyesületekbe, szervezetekbe és baráti társaságokba – a párttagoknak még munkahelyeket is szervált. És lón: alig két évvel később, amikor Amerika és a Szovjetunió már nagy szövetségesek voltak, fölvételt nyert a pártba. A tagsági díjat, ahogyan azt Daniel J. Leab, egyik életrajzírója állítja, 200 dollárra kerekíti, és a számlát benyújtja az FBI-nak, ahol végre jóváhagyják a heti 15 dolláros fizetését is. Cvetič, persze, gyorsan elsajátítja a szak szervezeti munka minden trükkjét, folyton panaszkodik és követelődik, ezért a fizetését már 1943 végén heti 35 dollárra emelték, 1945-ben heti 50-re, 1947-ben 70-re, egy évvel később már 85-re. Nem is csoda: párttevékenységét drasztikusan megnöveli. Jobban mondva: szinte túloz a párhúséggel. Meggyőző akar lenni. Valójában annyira meggyőző és annyira militáns volt, hogy az FBI figyelmezteti: „legyen diszkrétebb a pártmunkával”.

De Cvetičet nem lehetett megállítani. Agitál és szervezkedik, csatlakozik mindenféle egyesülethez, bizottsághoz, szervezethez és kongresszushoz, például az Amerikai Szláv Kongresszushoz vagy a Jugoszláviát Segítő Amerikai Bizottsághoz. Abban a hét évben, amikor a kommunista párt tagját játssza, húszezer oldal jelentést küld az FBI-nak. Vagy legalábbis ezt állította. Másrészt viszont miért is ne? Egyetlen clevelandi pártgyűlésről 33 gépelt oldalt küldött. Miközben több, mint 3000 gyűlésen vett részt. Vagy legalábbis ezt állította. 1949-től már heti 100 dollárt követelt az FBI-tól. Vagy ellenkező esetben lelép. Csá!

Hoover ekkor már kijött a béketúrásból: elege lett Cvetič zsarolásából, elege lett az ellenőrizhetetlenségéből, az incidenseiből, a mítoszgyártó és nagyravágyó fantáziáiból, az érzelmi labilitásából, a „túlfűtöttség, az önsajnálát és a depresszió” közötti neurotikus hanyódásából, az alkoholizmusából és abból, hogy nem tudta tartani a száját – számos, nem rövid ideig tartó önmagasztaló eksztázisa során ugyanis többeknek elpletykálta, hogy ő „az FBI különleges ügynöke”. A helyi papnak, a fiúknak a fogadóirodában, a részegeknek a kocsmában, a szálloda igazgatójának, ahol lakott. (...)

És hát Cvetič is ideges volt: megsejtette, hogy igyekeznek tőle megszabadulni, hogy meg fogják szakítani vele a kapcsolatokat, hogy nem lesz többé szükség a szolgálataira, hogy egyszerűen elbocsátják és a szemétdombon végzi. És ami a legrosszabb: nem szerepelhet az FBI tanújaként a bíróságokon, az Amerika-ellenes és kommunista tevékenységeket vizsgáló kongresszusi és szenátusi bizottságok előtt, hogy hoppon marad – se hírnév, se a hősnek kijáró pompa, se pénz, se az amerikai álom. Annál is inkább, hisz az FBI 1949-ben már felfedezett két saját kémét, Herbert Philbricket és Angela Calomirist, akiket Cvetičcsel egy időben épített be a kommunista pártba – és mindketten celebtanúk lettek a magasrangú kommunista marhák ellen lefolytatott perekben. És persze mindketten médiaszemélyiségekké váltak. Cvetič pontosan erre vágyott: tudja meg az

egész világ, hogy ő micsoda hős. És azt látta, hogy miközben más kémei pénzzé teszik az FBI-nak végzett titkos munkájukat, egyedül őt akarják kigolyózni. Ezt pedig nem engedhette meg. Bármit megadott volna, hogy ez ne történjen meg. Látta magában a lehetőséget, a kirobbanásra váró szenzációt. (...)

Az FBI-nak 109.119 informátora volt, köztük Ronald Reagan és James Stewart, csak 1953-ban 26 ezer vizsgálatot kezdeményezett, 2 millió szövetségi alkalmazottat ellenőrzött és 23.800 alkalommal hatolt be a gyanúsítottak lakásába és munkahelyére. Leonard Bernstein zeneszerző felforgató aktáját annak alapján készítették el, amit a szemeteskukájában találtak. A rendkívüli helyzet ugyan nem vezetett a disszidensek tömeges internálásához, csak még kreatívabbá tette Cvetičet. Sorozatban köpte be amerikai emberek nevét, akik állítólag a kommunista párt tagjai és Moszkva kémei voltak (a sajtóban pedig még a címük is megjelent!), hosszú listát tett közzé azokról a szervezetekről és pártokról, amelyekbe állítólag beférkőztek a kommunisták (Amerikai Szláv Kongresszus, Progresszív Párt, szakszervezetek). Felsorolta Steve Nel-

son, a korábbi pittsburghi mészáros, spanyol polgárháborús harcos, politikai biztos és az Abraham Lincoln Zászlóalj parancsnokának, a moszkvai pártiskola „diplomatájának” tetteit – és ez a rögeszméjévé vált. Cvetič, ugye, szlovén volt – Nelson pedig, akit atomkémnek és a Vörös Hadsereg meghosszabított karjának kiáltottak ki, tulajdonképpen horvát (Stjepan Mesaroš, alias Stephen Mesarosh). Cvetič végül börtönbe juttatta, húsz évre, de 1956-ban érvénytelenítették az ítéletet és kiengedték. Howard Fast egy évvel korábban „pszichopata hazudozónak” nevezte Matt Cvetičet. (...)

Cvetič hivatásos tanúvá vált, hivatásos hazafivá, hivatásos antikommunistává – egyébként sok más, akkori „hivatásos tanúhoz” hasonlóan, mint amilyenek Elizabeth Bentley, Louis Budenz, John Lautner, Harvey Matusow, Boris Morros, Hede Massing, Manning Johnson, Angela Calomiris, Paul Crouch és Herbert Phillbrick voltak, egészen 1955-ig tanúként szerepelt különböző, a kommunista behatolást vizsgáló bizottságok előtt – és életeket tett tönkre. Közben két olyan „kommunistát” is leleplezett (természetesen

Slobodan Milošević Enzo Cucchi műtermében

az FBI legnagyobb rémületére), akik az FBI ügynökei voltak, és akiknek ezután vissza kellett vonulniuk.

A „hivatásos tanúk” teljesen szavahihetetlenek voltak – pl. Elizabeth Bentley, alias Blonde Spy Queen tanúvallomásaiban nehezen lehetett különbséget tenni a tények és a fantázia között, de a média nem is törte magát, hogy ezt megtegye. Miért is tette volna? Az, aki a feljelentőket támadta, a feljelentők rendszerét támadta, aki a feljelentők rendszerét támadta, az a kormányt támadta, amely ezt a rendszert kialakította. Aki a kormányt támadta, az felforgatónak számított. Crouch, aki gyakran tévedett a kommunisták azonosításakor, azt mondta, hogy Tuhacsevszkij marsall személyesen adta át neki „az amerikai hadseregbe való behatolás” terveit. A fantáziára, a kitalációkra, a ferdítésekre és a hazafias hazugságokra éppúgy vevő volt a rendszer, mint a tényekre – sőt még jobban. A médiának botrányokra és szenzációkra volt szüksége, „frontokról”, „árulásról” és „megbánásról” szóló történetekre – melodramákra. És a bizottságok előtti meghallgatások pont ezek voltak: tökéletes ready-made melodramák. A tárgyalásról tárgyalásra és meghallgatásról meghallgatásra vándorló „hivatásos tanúk” (Matusow 25 perben tanúskodott) a kém-melodramáikat önéletrajzaikban teljesítették ki: *False Witness* (Matusow), *I Led Three Lives* (Philbrick), *This Deception* (Massing), *Out of Bondage* (Bentley), *This Is My Story* (Budenz), *Red Masquerade* (Calomiris), *My Ten Years as a Counterspy* (Morros). Időnként ugyan akadt olyan, aki rágalmozásért beperelte őket, és a pert meg is nyerte, de nem sokkal később őt magát is általában elítélték, ha másért nem, hát hamis tanúzásért, amivel megvédték a „hivatásos tanú” szavahihetőségét. (...)

Cvetič híres szeretett volna lenni, ezért elkezdett feljelentgetni. Hogy megőrizze a hírnevét, hazudott és túlzásokba esett. És amikor elfogytak a történetei, újakat talált ki. Drámai akart lenni. És eredményes. És jelentős. Nem akart félreállni. Tetszeni akart. És lón: tanúvallomásaiban azt állította, hogy a kommunisták Amerika lakosságának a har-

madát ki fogják irtani, a többit pedig koncentrációs táborokba zárják, hogy Alaszka felől fognak támadni, hogy már beépültek az amerikai egyházakba, és hogy minden amerikai nőt bordélyházba zárnak, ahol majd a Vörös Hadsereg katonái vigasztalódhatnak. Nem bizonyult tartósnak a hírneve. Túl átlátszó volt. A média szemében lassanként részeseges, kapzsi, narcisztikus exhibicionistává vált, aki a publicitás kedvéért bármit hajlandó mondani, akár hazudni is, és aki a tanúskodásból üzletet csinált. A hitelét elvitte az ördög. A hírnevét szintúgy. A bizottságok már nem hívták tanúskodni. Bár 1954-ben kongresszusi képviselőnek jelölteti magát, sikertelenül – patetikus, nemde? Az anti-kommunizmus már sehova se vezetett.

Az amerikai szenátus által közzétett jegyzőkönyvekből világosan látszik, milyen brutálisan, arrogánsan és demagóg módon taposott a gyakran részeg McCarthy ártatlan embereken. Az áldozata volt Aaron Copland zeneszerző, Howard Fast író, Langston Hughes költő, Eslanda Goode Robeson, Paul Robeson, a fekete bőrű csillag felesége, J. Robert Oppenheimer, az atombomba atyja, de számos tábornok, kisseMBER és meleg is. Sokakat taszított a munkanélküliségbe, a reménytelenségbe, a válásba, az előzetes le tartóztatásba, az önmarcangolásba, az emigrációba vagy a halálba, pedig nem voltak se árulók, se kémek, de még csak kommunisták se. A kommunizmus szót ki se tudták ejteni, a hirtelen betiltott Karl Marxról még csak nem is hallottak. Egy férfit, aki a könyvtárban kikölcsönzött egy Szibériáról szóló könyvet, azonnal kihallgatták, épp úgy, mint azt a nőt, aki elment a feketék történelméről szóló előadásra. Azok a neves tudósok és írók, akik valaha is mondtak valamit Amerika ellen, nem teheték be oda a lábukat. Ha valaki nem volt elég istenfélő, azt kockáztatta, hogy „ateistának” és „kommunistának” bélyegzik – vagy „ateista kommunistának”. (...)

Dwight Eisenhower, az új amerikai elnök, ugyan republikánus volt és a II. világháború hőse, de megvetette McCarthyt. Amikor 1952-ben beviharzott a Fehér Háza, a republikánusoké lett a kongresszus mindkét

háza, ezért arra számított, hogy McCarthy kicsit lenyugszik majd. De nem ez történt: csak egyre rosszabb lett. A teljes republikánus hatalom csak még tébolyultabbá, még hisztérikusabbá és még destruktívabbá tette. Eisenhower mind jobban kétségbeesett. Azt mondta, alakítani fog egy harmadik pártot, amelybe azokat a politikusokat fogja összegyűjteni, akiknek még kivan mind a négy keze. Sőt azt is mondta, hogy 1956-ban csak azért fogja ismét jelöltetni magát, hogy megtörhesse McCarthy uralmát – de mindezt csak a kulisszák mögött vállalta, McCarthyval soha nem konfrontálódott nyilvánosan. Ám amikor McCarthy 1954-ben a hadseregbe vette ki a hálóját, Eisenhower-nél is elszakadt a film. McCarthy először fölfedte, hogy a hadsereg a soraiban rejtegeti és védelmezi a fogorvosként dolgozó Irving Peresst, az állítólagos kommunistát, majd albizottsága elé kezdte citálni a tábormásokat, amúgy nemzeti hősokeket, szemtelenül zaklatta, sértegette és ócsárolta őket, miközben sejteni engedte, hogy Eisenhower védelmébe veszi a kommunistákat. (...)

Eisenhower emberei elkezdtek kutakodni a médiában McCarthy megvesztegethetősége (hazugságai, hamisításai és sikkasztásai) iránt, és azt is kiderítették, hogy McCarthy azért szállt rá a hadseregbe, mert protezsáltját, G. David Schinét nem tudta fölmentetni a katonai szolgálat alól. Joseph N. Welch, a hadsereg szóvivője följegyzésre érdemes kérdést tett fel neki: „*Have you no sense of decency, sir, at long last? Have you left no sense of decency?*” Nem sokkal később a szenátus vizsgálatot indított McCarthy ellen – visszaéléssel, alkalmatlan viselkedéssel és sértő viszonyulással vádolták az iránt a szenátusi albizottság iránt, amely a pénzügyeit vizsgálta, és ugyanekkor leállították további vizsgálódásait. Prescott Bush szenátor volt az első, aki nyilvánosan kijelentette, hogy McCarthy ellen fog szavazni. Végül minden mérsékelt republikánus és minden demokrata ellene szavazott – az egyetlen John F. Kennedy kivételével, aki taktikusan távol maradt a szavazástól. (...)

Matt Cvetič nem sokkal ezután, 1955 elején depressziója, paranoiája, aszociális vi-

selkedése és krónikus alkoholizmusa miatt kórházba került. Háromszor is. Még elektrosokkokkal is kezelték. Amikor kiengedték, mindenhol ajánlkozott beszédeket tartani, ahol csak szóba álltak vele – falusi politikuskoknál, érettségi banketteken, vidéki szélsőségeseknél és gyerek-baseballcsapatoknál. És persze Dwight Eisenhower elnöknel, az Amerikai Légiónál, saját korábbi szövetségeseinél, és szülővárosánál, Pittsburghnál – de ezek a fülük botját se mozgatták. Vége volt. McCarthy-nak szintén – 1957-ben halt meg. Appletonban temették el, a temetésén vagy 30 ezren összegyűltek, de amíg földi maradványai a szenátusban voltak fölrvatalozva, senki nem járult a koporsóhoz.

Cvetič szerette volna összeszedni magát, ezért Las Vegasba ment, ahol egy ideig a *Las Vegas Independent* lapot szerkesztette, de az gyorsan tönkrement. Mivel Las Vegas is kitalizotta, Los Angelesbe költözött, hogy mindent újra kezdjen, és 1959-ben (magánkiadásban) kiadta önéletrajzát *A nagy döntés* (*The Big Decision*) címmel. Egy dollárért árulta darabját, kalandjait pedig vagy a filmből, vagy a rádiósorozatból vette. Nem tett már különbséget önmaga és az általa játszott szerep között. Ha jól megfizették, kész volt bárkit „a kommunizmus szálláscsinálójának” nevezni, akár a komikus Steve Allent, Cyrus Eatont, vagy a korábbi first ladyt, Eleanor Rooseveltet.

Groucho Marx egyszer válaszolt neki – de ez volt minden. Los Angeles nem mentette meg, épp ellenkezőleg: megölte. 1962-ben a szíve felmondta a szolgálatot, miközben a forgalmi vizsgára várakozott. Los Angeles ugyanis nem 53 éves gyalogosoknak való. Pittsburghben temették el, de a családján és néhány barátan kívül nem jelent meg senki. Matt Cvetičre az ötvenes évek elején mindenkinek szüksége volt – 1962-ben már senkinek se kellett. Elhasználódott. Nem volt már piaci értéke. Cvetič olyan időben élt, mondja Leab, „amikor az amerikai társadalomban olyan súlyos zavarok támadtak, hogy még egy olyan emberből is hős válhatott, mint Matt Cvetič”.

RAJSZI Emese fordítása

EGY FURCSA NAP

Ez a nap is ugyanúgy kezdődött, mint az összes többi akkoriban. Jobban mondva az összes többi napra nem is emlékszem azokból az időkből, sőt, ha részletekbe menően próbálom felidézni, valójában arra sem, hogyan is kezdődött ez a nap. Arra meg aztán végképp nem, hogy például hogyan végződött. Ha jobban belegondolok, alig emlékszem valamire ebből a napból, csak töredékesen úszik be egy-egy emlékfoszlány, föltehetőleg már csak azok a részletek, annak a valaminek a valamiféle emléktöredékei, amelyekről időközben már beszéltem, amelyeket azon frissiben elmeséltem a feleségemnek, meg amit azóta megosztottam ebből az egészből néhány barátommal. Ahhoz képest, amilyen kaotikusan és hiányosan maradt meg ez bennem, azt hiszem, most túlságosan is rendezetten fogalmazok.

Abban kezdődött ugyanúgy ez a nap, hogy reggel bementem a munkahelyemre. Valószínűleg a szokásos útvonalon, végig a sétányon, el a múzeum előtt, és aztán át az útkereszteződésen, ott már biztosan siettem, hogy ne késsek el nagyon, kapkodtam a lábam, kissé előredőlve, azon a már szokásossá vált útvonalon, a szokásosként nagy előszeretettel regisztrált és aposztrofált útvonalon, magamnak és másoknak is tudomására hozva, hogy nekem már szokásaim vannak itt, és nyilván találkoztam is azzal a néhány ismerőssel, akik ugyanakkor, hét és fél nyolc között az ellenkező irányba szoktak tartani, gyerekekkel az oviba, táskával a munkahelyre, azóta is számon tartom őket, pedig alig volt

több egy évnél, amíg arra jártam. Nagyon szerettem volna már akkor valami nagyon kialakultat a hirtelen lett és tartósnak látszó kialakulatlanúság helyett. Hogy legyen már valami, remény, esély, bármi, amiből valami más, jövő, ilyesmi lehet. Igen, ez az ilyesmi volt az egyik kedvelt szavam akkoriban, nem baj, ha nem pontosan valamilyen az a valami, hozzáigazodom én némi másmilyenséghez is, csak legyen már végre valami. Valami, ami kifelé mutat a ránk szakadt semmiből.

Persze csak nekem tűnt ez a nap is ugyanolyannak, illetve dehogy, nyilván annak a másik embernek is csak ugyanolyan volt ez a nap is, mint a többi, még egy nap, még egy ürge, vagy talán nem is voltam neki egyedüli azon a napon, mást is útba ejtett arrafelé, mindenesetre abban biztos vagyok, hogy kevesebbet jelentett neki a dolog, és mára nyilván semmire sem emlékszik az egészből. Abban nem volt az a nap ugyanolyan, és ezért kezdtem most bele ebbe a történetbe, emiatt a gondolat miatt, hogy amíg én mit sem sejtettem azon a napon, ugyanakkor valaki készült hozzám, készülődött, rám készült, nyilván már egy ideje készült rám, vagyis hogy amíg én mit sem sejtettem, hogy majd ezen a napon, vagy egy másikon persze, valahogy eldőlnék ezek a munkaszervezési kérdések, hogy azon a napon, azt sem tudom már, ősz volt-e vagy tavasz, és hogy melyik év is lehetett a kettő közül, amikor ez egyáltalán történhetett, ő közben hosszan készült arra, valamilyen szelekció, információgyűjtés, elemzés után, hogy akkor majd meglátogat engem, és elbeszélget velem. Főlkészült belőlem, sok mindent tudott, ami a szempontjából lényeges lehetett, nyilván megtervezte a stratégiát, mivel, hogyan közelít hozzám, mit mesél majd magáról, milyen általánosságokban fogunk majd föltehetőleg egyetérteni, és ezekből következően milyen kevésbé általános dolgokban is nyilván egyetértőleg fogok nyilatkozni, persze, természetesen, de legalábbis miért ne, ilyesféle értelemben, hiszen annyiféle minden létezik a világban, hiszen tudjuk, hogy nem egyszerűek ezek a dolgok, hiszen nem csak úgy van az, hogy igenek meg nemek, fehér vagy fekete. Valaki előre

készült belőlem, én meg ott vagyok bent reggel az irodában, kávézom nyilván, aztán intézem a sorra került ügyeket, olyasmiket mondok, hogy lemegyek a raktárba, átmegegyek fénymásolni, behúzzam a függönyt? Ősz volt, tavasz volt? Ha besütött a nap, behúztam a csontszínű, szép fényt szűrő árnyékoló függönyt.

És szinte végig mit sem sejtek később sem, a beszélgetés folyamán, csak félek, iszonyú zavar van bennem, eszeveszetten szorongok, még kérdezni sem tudok magamban, hogy mi is ez, teljes zűrzavar, teljes félelem, így emlékszem vissza erre, miközben nyilván néztem rá, többé-kevésbé riadtan, bár valószínűleg jóval értelmesebbnek hatva, mint amennyire volt bennem fedezet.

Úgy kezdődött, hogy telefonon szóltak, az igazgatóságról vagy a titkárságról, hogy várnak engem az előtérben, menjek oda. Fölteszem, hogy nagyon szolgálatkész lehettem, iszonyúan szolgálatkész tudok lenni, van bennem valami nyitottság arra, hogy kövessék egy határozott akaratot, már csak kíváncsiságból is, vagy mert az adott pillanatban tényleg az a legegyszerűbb, és valamiért sokáig el tudom hinni, hogy annak a másiknak valóban erősebb oka van arra, hogy ilyen határozott legyen. Egy ilyen pillanatban meg, ha a munkahelyeden hívatnak, hogy valaki vár rád az előtérben, milyen lehetne másmiilyen az ember, mint szolgálatkész. Igen, rögtön, máris megyek... Jó napot kívánok, hallo, hogy mondom a nevem. És nem tudom, hogy van ez, naprakészen, sőt percek, másodpercek alatt visszahozhatatlanul, végtelesen irreverzibilitással elfelejtek minden nevet, az övére viszont máig emlékszem, ahogy bemutatkozott. Pedig nem hinném, akkor is csak egy ideig hihettem, hogy az a név volt az igazi neve. Zöldeskék volt a szeme. Sárgásbarna, puha bőrdzseki. De lehet, hogy nem is, nem tudom már, még valami zöld, bonvivános, apró mintás ing emléke is rémlik, de ezt már valószínűleg tényleg csak képzelem.

Nem tudtam másra gondolni, volt akkor folyamatban egy beadványom, a sorsomat, a sorsunkat eldöntő beadványom, arra gon-

Nicolae Ceaușescu Georg Baselitz műtermében

doltam, mire is tudtam volna másra, és miért is, na hiszen, nem regény az élet, hogy mindig fordulatra számítson az ember, most már csak a folyó ügyek intézgetése van, szóval arra gondoltam, hogy komolyan veszik a dolgot, és most kiküldték ezt a civil ruhást, hogy elbeszélgessen velem, mert az egy dolog, amit leírtam a beadványban, és más, hogy a valóságban milyen vagyok, tényleg annyira rendben van-e minden, ahogy az az iratokban szerepel. Vagyis egy ellenőrző beszélgetés ez, hogy az ügyem kedvező elbírárlást nyerjen. Igyekeztem hát jó benyomást kelteni. Komoly, megbízható fiatalember, itt a hivatalban is mennyire helytáll, ilyen rövid idő alatt nagyszerűen fölhalálta magát, ilyeneket akarhattam, hogy gondoljon rólam. Nem emlékszem pontosan, hogy hol is beszélgettünk. Mintha ott az előtérben lett volna, vagy átengedték nekünk az igazgatói irodát, ez utóbbi lenne logikus, de csak az előbbiről van valami homályos emlékem. Oda viszont nem tudtak volna telefonálni, mármint az előtérben nem volt telefon, márpedig ott, beszélgetés közben jött a hívás, és ez nem

valami fordulat, csak valami banális, végtelenül banális véletlen lehet, hogy közben, ahogy buzgón bólogattam és egyetértettem, egyszer csak telefonáltak, hogy hány az óvodában a gyerek. Beteg, rosszul lett, hány, vagyis hogy el kellene mennem érte, olyan beteg nem maradhat ott a többivel. Én voltam ugyanis elérhető, a feleségemnek nem volt ilyen rendezett, telefonon is könnyen elérhető munkahelye, én viszont nagyon beilleszkedtem már akkor, ahogy az eddigiekből is látható. Ezekről a helyzetektől én nagyon le tudok bénulni, ha két ennyire markáns elvárásnak kell megfelelni, hogy itt van ez a sorsdöntő beszélgetés a bőrkabátossal, közben meg nagyon egyértelműen ebben a pillanatban el kellene indulni az óvodába, hiszen már most is rosszul van a kislányunk, és az oviig eljutni minimum háromnegyed óra. Ráadásul el is kellene kéredzkednem a főnökömtől, ami külön nagyon rosszul megy nekem, nem szeretem, ha gond van velem, iszonyú, iszonyú, most innen nem lehet elmennem, ugyanakkor azonnal indulnom kellene. Nem emlékszem, hogyan zajlott le ez, de azonnal fölajánlotta, valahogy pillanatok alatt az lett, hogy eljön velem a gyerekekért, a főnököm is mondta, hogy persze, persze, és közben pedig még tudunk egy kicsit beszélgetni. Tényleg nagyon rendes volt, kihúzott a csávából, nem kellett neki mentegetőznöm, és nem melleleg, percek alatt odaértünk az óvodába. Most még valami olyasféle is felrémlik bennem, hogy nem bántam volna, ha valaki lát engem abban az ismeretlen márkájú kocsiban, volt benne valami bizsergetően imponáló. Nagyon kevésbé ismertem akkor az autómárkákat, még álmodozni sem tudtam kocsiról, és akkor jelentek meg sorban az új típusok, nyugatiak, távol-keletiek, reménytelenül elérhetetlenek.

Két éve, vagy három éltem akkor a városban? Eleven lehetett még bennem az a szorongató egyedülvalóság, amellyel először néztem a gyönyörűen kivilágított várat, befelé buszozva a távol eső vasútállomásról a központba vezető, kihalt, hosszú, csak az egyik oldalán házakkal szegélyezett úton. Lehet, hogy nem is volt kivilágítva a vár,

mindenesetre egy csodálatos, rendezett, mesebeli látványra emlékezem. Késő este lehetett, sötét éjszaka, igaz, korán sötétedett már, november vége volt, talán csak az emlékeimben alakult késő éjszakaivá az a megérkezés, és kapott ünnepien fényes kivilágítást a vár. Sok napja voltam akkor már úton, több ideiglenes megállás, sokféle próbálkozás után azt követően, hogy úgy döntöttem, megpróbálok elszökni az éppen szétesőben lévő szomszédos országból (amelynek neve, egykor volt hazámé, állt még ezen a furcsa napon is az útlevelelem), úgy indulva útnak, hogy nem tudtam, honnan fogom majd feladni a megbeszélte üzenetet az otthon maradtoknak, hogy van már helyem, számukra is, induljanak. Nagyon hosszúnak látom most azt a szemlélődést, azt a néhány perces utat, amíg a kivilágított várra néző barokk panorámát elhagyva beért velem a busz a központban lévő, szociálmodernista hotel elé. Ezen a furcsa, különös irányt vevő napon viszont pillanatok alatt átsuhantunk a városban, arra se volt időm, hogy igazán kiélvezzem a nagyszerű autót, már ott is voltunk az óvoda előtt.

Nem tudom, mit mondhattam az óvó néninek, és ő mit mondhatott nekem. Rá nem is emlékszem, úgy rémlik, ki volt ültetve az öltözőben lévő padra a gyerek, ott várt a betegségtől ijedten és türelmesen. Hazavittük az albérletünkbe, az autóba szerencsére nem hányt be, arra biztosan emlékeznék, otthon lefektettem, bekészítettem az ágy mellé a lavórt, aztán időnként bementem érte, hogy kiöblítsem, amikor hallottam, hogy már megint hánynia kellett. Időnként berohanok hozzá, erre emlékszem. Közben, gondolom, azért megsimogattam a fejét. Nagyon-nagyon zavarosnak tűnik így utólag is az egész, még zavarosabbnak talán, mint akkor éreztem. Akkor csak történt ez velem, gyorsabban, mint ahogy követni tudtam volna. Hol a gyerek hányt, hol a zöldes szemű férfi beszélt. Közben arra is gondoltam, hogy így, a beadványunk szempontjából, a lakáskörülményeinket is fölmérheti. Hogy itt minden rendezett, hogy normális, jóra való népek vagyunk, meg hát itt van ez a szegény gyerek.

Lassan, nagyon lassan kezdtem megérteni ott, az étkezőasztal hokedliján ülve (a nappaliban nyilván nem tudtunk reggel beágyazni, és azon kívül csak a kicsi gyerekszoba volt, másfél szoba-étkező, amúgy, nem mellesleg, álmaink albérlete, kezdődő konszolidációnk jele), lassan-lassan rájöttem arra, amit először nem is akartam elhinni, hogy tulajdonképpen miről is beszélgetünk. Hogy arról szól a beszélgetés, talán már idegesítette is, hogy ilyen lassan jövök rá, hogy az irántam, irántunk való érdeklődése, a helyzetismerete, a reményt keltő jövőképe, amivel kecsesget, mindez arról szól, hogy együttműködésre kér, munkát kínál voltaképpen, érdekes, jól jövedelmező munkát, tisztességes, a közösség hasznára válót, bizalmi állást, és különleges körülményeket. Amiből lehet aztán szép lakás is, gyorsan el lehetne intézni, és hát ő se gyalog jár, öltözni is úgy tud, ahogyan szeretne, a lánya külföldön tanul, és jól tudja ő, hogy mi, akik egy másik világhoz szoktunk, milyen igényesek vagyunk. Egyszerűen ez egy kézenfekvő lehetőség, hogy felhasználjam az ismereteimet, a helyzetem, származásom adta előnyöket, és lehetővé tegyek magamnak és a családomnak egy olyan életet, ami tényleg megfelel az igényeimnek. És itt már régen nem arról van szó, hogy valamiféle szörnyű dolgokat kellene elvégeznem, hiszen ez már nem az a világ, és magam is mondtam, hogy végtére is ezek tudott dolgok, és nagyon fontos mindannyiunk szempontjából, hogy ezek a szolgálatok működjenek, minél több megbízható információ legyen az ilyen rendkívül összetett helyzetekről, területekről. Komoly kvalitásokat, jó megfigyelőképességet, elemzési-értékelési készséget igénylő munka, természetesen ennek megfelelő javadalmazással.

Egyetlen értelmes érvem sem volt ellene. Azt vettem észre, hogy hiszen már előzetesen mindenben egyetértettem vele, mielőtt rájöttem volna, hogy miről is beszélgetünk. Hogy iszonyúan hülyének esnék ki, ha most mondanám, ennyi idő után, hogy eddig sejtelmem se volt, hogy miről szól ez az egész. És hogy mondjam neki, hogy ez nekem... Milyen is? Furcsa, idegen... Hogyan ne sértsem

meg? Illetve ilyesmi már csak azután fordulhatott meg egyáltalán a fejemben, miután valahogy a felszínre tudtam evickélni egy kis levegőért abból az örvényből, amivel szemben nagyon gyengének éreztem magam, éreztem, hogyan sodor magával, valahogy már befejezettek is látszott az ügy, késő, túl késő volt már valami ellenálláshoz, nem volt már hatalmam fölötte, itt már nemigen lehet mit mást mondani. És tényleg olyan egyszerű lett volna azt mondani, hogy igen, akkor már nem is lehetett mást, vagy nem is igent, csak annyit, hogy rendben, próbáljuk meg, majd meglátjuk, aztán közben kitapogatni, hogy is nézne ez ki valójában. Hiszen tulajdonképpen tényleg, épp erről beszélgettünk, olyan szépen összeáll ez az egész, és egyébként is mindegy, hiszen annyi szart megettünk már, és most folytassuk tovább ebben a nyomorúságban, miközben ki lehetne ebből kerülni, fölébe lehetne kerekedni, messze fölébe mindannak, ami eddig volt, ahová nem érnek föl ezek az esetlegességek, ezek a kicsinyes küzdelmek, marakodások, amihez semmi közöm. A saját hajamnál fogva húznám ki innen magam. És hát a barátaim is, hiszen nem is igazi barátok, nekik is csak kapóra jön, hogy itt vagyok, hogy erre-arra használni lehet, ezzel sem kéne tovább foglalkoznom, egyszerre leráznám mindezeket a nyűgöket...

Azt hiszem, nem emlékszem pontosan, de valahogy arra jutottam ebből a kavargásból, nem is gondolatként, csak elkezdett fájni nagyon, összeszorítva a szívemet, egész keményre összeszorítva, hogy ezt nem mondhatom el apámnak. Nem is az, hogy titokban kell tartanom, hanem hogy eleve elmondhatatlan, hogy mi lett belőlem, hogy nincs olyan helyzet, nincsenek olyan föltételek, amiben ezt el tudnám mondani neki anélkül, hogy ott helyben meg ne semmisülnék, momentán. Nem jutottam el eddig, ilyen gondolatokig biztosan nem, inkább gondolatlanul volt ott ez együtt, az apám és a megsemmisülés. Hogy én ilyet nem csinálhatok.

Onnantól kezdve egyszerű lett minden. Mint mikor kiégnek a fájdalom biztosítékai, és bár ugyanaz folytatódik, mint ami addig volt, még ugyanúgy meghalsz, éppen csak

már nem fáj, fölszabadultál az alól az igyekezet alól, hogy ebből meg kellene menekülnöd, hiszen már megmenekültél, csak épp egy másik irányba, már kifelé tartasz, teljesen tiszta a kép, mellékes minden, ami elhangzott, már el is felejtetted teljesen, elengedted magadból ezt az egész nyomasztó összevisszaságot, ami az elmúlt két-három órában rakódott egymásra benned, és már nem is figyelsz arra, amit most mond éppen ez a zöld szemű ember, hiába néz rád, hiszen tudod, hogy nem te vagy az, akiről ez a történet szól, ez nem lesz a te történeted, hogy bármilyen mélyen is vagy épp most, nem kapaszkodsz bele ebbe a kézbe, most már bármit mondhat, és te is bármit mondhatsz neki, szépen, udvariasan elköszönhetsz, mondatsz valami magyarázatot, és teljesen mindegy, hogy igaz-e vagy sem, elég csak ismételtetned, hogy nem, nem vagyok én alkalmas erre, sajnos, nem, nem tudom, nagyon sajnálom, nem megy, így, szépen, nyugodtan, ki-

tartóan, csak ezt kell mondogatnod, és most már gyorsan vége fog ennek lenni, megmenekültél.

Nem tudom, hogyan lett vége ennek a napnak. Megbeszéltük biztosan a feleségemmel, és úgy megbeszélve valahogy megértettem, valahogy összeállt bennem ez az egész zavaros, izzasztó délelőtt és kora délután, a beszélgetés végére ő is befutott, és gondjaiba vette a gyereket, aztán nem emlékszem, hogyan maradtunk végül egyedül. Igen, megígértük, hogy nem beszélünk erről senkinek. Nem tudom, miért, de ez jut az eszembe, csak arra tudok gondolni, hogy szeretkezéssel végződött ez a nap. Pedig egyáltalán nem biztos, úgy emlékszem, akkor már nem végződött minden nap szeretkezéssel, sőt, ha jobban belegondolok így utólag, akkoriban egészen biztosan nem, nem voltak azok valami sima idők semmilyen szempontból, de úgy képelem, ez a nap csakis azzal végződhetett..

Biszu Béla Van Gogh műtermében

PISTA BÁCSI, A HÁZIKÉM

Ez irodalom

Amikor beköltöztem az új bérleménybe, már ott állt a lakásajtóban. Magyarázta, ő a főbérlő másik lakásának a szomszédja, nem értettem. Tud pár bútordarabot a másik szomszédtól. Kell? Kell. Elmegy. Visszajön a szomszédoddal, bemutat. A szomszéd zászlókat tűz ki az ablakoknál. Kapok tőle ezt-azt, jól jön. Neki köszönöm meg, nem Jóskának, akit aztán nem is látok egy ideig.

A nevét is elfelejtem akkor. Talán Pista, talán nem, valami tucatnév, akár az enyém. Különbözik is, minek megjegyezni. Kell az nekem? Egy név? Egy ismeretlen pacáké, aki nem túl szimpatikus. S mintha nyomakodna, nyomulna.

Elfelejtem. Aztán úgy egy év után feltűnik nekem, hogy egyre gyakrabban tűnik fel. Sűrűn látom. Nyugdíjas, semmi dolga. Ahogy javul az idő, egyre többet látom az utcán is. A boltnál, a másik sarkon. Aztán benn a boltban. Reggel, ha megyek, estefelé, ha jövök. Tudja a nevem, „mi van, Gyurikám?“, kérdezi. Én meg még mindig képtelen vagyok megjegyezni, hogy Pista-e vagy Pista. Pedig ott a neve a postaládán. Lefelé menet az elsőn, én a harmadikon lakom, látom az ajtóján a réz lemezen a nevét. Látom, olvasom, de nem jegyzem meg.

De rossz a névmemóriám. S az arcmemóriám is. Akiket nem szeretek, nem jegyzem meg a nevüket. Vagy ha tudtam, de már nem szeretem, elfelejtem. Nem emlékszem a legtöbb névre a katonaságból. Mások még negyven év után is sorolják. Múltkor megdöbbenem, hogy egy volt csajom neve, aki átvért és otthagytott, nem ugrik be. Valahogy látom a Facebook-on, tudatosítom a nevét. Aztán azt veszem észre, hogy megint elfelejtettem.

Pedig voltam már besúgó, kém. Ehhez pedig jó arc- és névmemória kell. Hogy valakiről jelents. Igaz, fel lehet írni. De akkor is, a tájékozódáshoz minimális alapfeltétel. Igaz, akkor húsz se voltam. Ennek most lesz húsz éve. Jobban fogott az agyam.

Rossz a postaláda, bárki kivehet belőle bármit. Felbontva találok a havi bankszámlakivonatokat. Az, aki kibontotta, olyan idióta volt, hogy ahelyett, hogy el is dobja, inkább visszatette. Így tudom, hogy valaki kibontotta, látta. Különbözik nem érdekel, nem várom a kivonatokat, tudom, mennyi pénzem van. Még jó, hogy nem volt rajta sok pénz.

A főbérlő egyszer külön bemutat neki. Jóskának. Dehogy Pista bácsi! Miféle Pistabácsizás! Csak Pista! Tegeződjünk, fiatalok vagyunk. Sej, sose halunk meg. Ezt nem mondja. Valójában nem egy vicces figura. Nevetni még nem láttam. Félszeg a mosolya. Folyton csak jön-megy. Csak forduljak hozzá, ha kell valami.

Leginkább a sarki boltban futunk össze. Ott téblábol, ácsorog, dumál a pénztárosnőkkel vagy valami környékbelivel. Mindenkit ismer szinte. Nem értem, mi a fenét csinál ott, benn a boltban, miért nem zavarják ki. Aztán látom, apró szolgálatokat tesz, csavarhúzóval szaladgál, valamit megjavít.

Megyek a vonatra, két hatalmas táskával. Számítógép, meg a rokonok, barátok, amit kértek, könyvek, fonalak, szemerősítő. Pista ott ácsorog a bejáratnál. Hova mész? Hát, haza, felelem. Mivel? Vonattal. Honnan? Keletiből. Kivigyelek? Dehogy, felugrok a trolira itt a sarkon, s direkt odavisz, mondom. Örülök, hogy jaj, de jó, milyen kedves ez a Pista, máskor ha szükség lesz rá, talán megkérhetem. Hisz ráér. Szívességéből, lám, megteszi. Maga ajánlotta.

Áll a kasszánál, nézi a kosaram tartalmát, ahogy pakolok ki. Kurva anyád, ne nézzél már, gondolom. Zavar. Nem tudom, miért. Mások is zavarnának, ha így néznének. Miközben én is figyelem az előttem lévőket, mit vesznek. Pista nézi, mit veszek. Sajtót, édességet, kávé, mondhatni, luxuscikkeket. Nézi, mennyi a cezhe. Mintha a pénztárcámba sunyítana. Talán a főbérőnek kémkedik? Figyeli, mennyit költök, aztán jelzi, emelje a lakbért, mert a kiscsávó sajtót zabál.

Kicsit görnyedten jár, barna bársonykabátban leginkább, ősz a haja, de szemüveget sosem hord. Pedig már hetven elmúlt, ő mondja. Folyton cigizik.

Azt mondja egy nő: először a férfiakon a zoknijukat figyelem meg.

Pista mindent megnéz. De alig beszél. S lassan, idegesítően lassan. Megáll, szuszog a mondat közben. Többnyire káromkodik. Szerelés közben főképp: Bassza meg, ez beragadt. Faszomat, ez beragadt. A kurva istenit annak, aki ezt ide beszerelte. Pedig az többnyire ő volt. Szidja a főbérőmet. Nem törődik az semmivel. Trehány. Ilyen meg olyan. Nem intéz el semmit. Minimális szókinccsel fest le mindent, mindenkit.

A boltban bemutat az egyik pénztárosnőnek. Az egyik lánya, mondja. A nevét nem hogy nem elfelejtem, meg se jegyzem. Az arcát se. Sose tudom, ha ott vásárlók, most ez a lánya vagy nem a lánya. Kivéve az egyik piszkos kezűt, azt arról felismerni. Az ujjai, mint otthon azoknak, akik egész nap a palánták közül kézzel csupálják ki a gázt. A pénztárosnők olyanok, hogy esznek, kanállal, kézzel. Lenyalják az ujjukat, aztán benyúlnak a kosaramba, szedik ki az élelmiszert. Amit lehet, otthon lemosom.

Pista elmagyarázza a lányának, hogy én ki vagyok. Melyik lakásban lakom. Hol dolgozom, mi a foglalkozásom. Tiltakozom, mert nem pontos. De a munkahely, a java stimmel az adatoknak.

Nézem az újságokat, szombat van, nem veszek semmit. Úgyis minden jár a munkahelyemre. Aztán eszembe jut, elfelejtettem tegnap megvenni az irodalmi-politikai hetilapot, az meg nem jár. Beteszem a kosárba. A kasz-

szánál Pista áll, már megint. Á, mit olvasol? Mutatom. Közöd hozzá? – gondolom. Á, hát a mi nyomdánkban nyomták, mondja. Mikor, kérem csodálkozva. A hetvenes években. Igen? Igen. Nyomdász voltam, mondja.

Megyek, cipelem a táskákat. Szombat reggel van. Jön vagy megy. Már mindegy is. Kér-di, hová? Haza. Kivigyelek az állomásra, kér-di? Á, dehog, mindjárt jön értem a bátyám kocsival. Nézi, ahogy bátyám odaparkol, bepakolunk a csomagtartóba.

Később eszembe jut, a szocializmusban a nyomda afféle bizalmi hely volt. Olykor a nyomdászok szóltak, ha valami államellenes került a lapba. Sőt, maguk lázadtak fel, ha a cenzúra nem volt éber, hogy ők, mint munkásosztály, márpedig nem fognak olyasmit kinyomtatni, ami ellentétes a munkásosztály érdekeivel.

Pista bácsi úgy figyel, mint a japánok. Nem jobban, de mennyiségileg ott vannak. Ez személyes tapasztalatom. Napilap tévékritikusaként működtem egy időben. Egy délutáni csevegős műsorban a japánokat mutatták be. Így a teázás, úgy a tisztelet, szorgalom, becsület, cseresznye és szumóbirkózás. Akkortájt olvastam egy holland szerző könyvét, szerb fordításban, hogy Japánban a II. világháborús bűnökkel még mindig nem számoltak el. Aki bevallja, a társadalom kiátkozza. Egy polgármester öngyilkos lett emiatt. Valami ilyesmit foglaltam bele a cikkbe, ti. hogy minden nép ilyen is, meg olyan is.

A megjelenés után izgatottan, remegő hangon hívott a szerkesztő. Baj van. Japán budapesti nagykövetségéről írtak, a főszerkesztő elé került az ügy. Bonyodalmak! Sőt, esetleg még nemzetközi konfliktus pattan ki? Államközi feszültség? Tiltakozó jegyzéket küldenek? A szerk. elküldte a levelet, megnéztem. Kevésbé lettem izgatott. Általánosságok, hogy ismerjem meg Japán kultúráját, ott milyen szép minden. De a meghívó általános hablaty volt. Nem küldtek repülőjegyet, ösztöndíjat. Viszontválaszt nem írhattam nekik, amúgy is volt más dolgom.

De azért belegondoltam, miért lett oly izgatott a szerkesztő. Ő a szocializmusban nevelkedett, élete akkor teljesedett ki. A reflexek

meg megmaradtak. Egykor biztosan nagy ügy volt, hogyha a párt lapjánál egy idegen állam nagykövetsége interveniált. Na de most? S a japánoknak ennyi emberük és energiájuk van? Hogy még a tévékritikákat is figyelik, s reagálnak, ha az országukat kedvezőtlen fényben tünteti fel. Igaz, sokan vannak, pénzüik is van, megtehetik. Közben arra is gondoltam: menjenek a japán nagykövetség emberei a picsába, figyeljenek másra, foglalkozzanak más-sal. Ez nem most volt, öt éve, csak jelzem.

Máskor meg a közüzemi számlák nem érkeznek meg időben. Gyanúsan. Aztán megjön egy, tripla nagyságú. Néha úgy érzem, fulladok a lakásban. A harmadik emeleti ablakokon furcsamód rácsok vannak. Ha az előtérben üt ki tűz, itt fulladok meg, se kiugrani nem tudok, se leereszkedni, se kimenteni nem tudnak. Miért tesznek a harmadik emeleti lakásra rácsokat? Mi ez, börtön?

Porszívózok, elmegy az áram. Nézem, másutt világítanak a házban, hallom, ahogy csörög a lift. Pedig többnyire rossz, és a szomszéd nő telecigizi. Akkor a biztosíték az oka. Lemegyek, szólok Jóskának. Hát ő intéz mindent ebben a kibaszott házban, csak tudja, mi van. Jön, rögtön, szó nélkül. Szinte örvendve: probléma van, a problémákat pedig ő megoldja. A megoldás-ember. Az ember, akitől függünk. Villanyszerelő voltam. Vagyis hát vagyok, mondja.

Néha rosszkedvű lehet, mert a lépcsőházban csak köszön. Máskor leáll, beszélgethették van. A feleségével él, egyszer látom, amikor becsöngetek, mert már megint probléma van a lakással. Talán ettől rosszkedvű néha, a feleségétől. Meg hogy bent, a lakásban alighanem nem cigizhet, hisz mindig kinn pöfékel.

Káromkodik, hogy ez a kibaszott biztosíték régi. Igen, még a porcelánfajta az egyik, lószart se ér. Majd ő kicseréli. Kicseréli. Nem a porszívó az oka. Hanem a bojler, mondja. Ki kell tisztítani. Két órán át dolgozik, teledzsuvázza a fürdőszobát. Húszezret kér. Odaadom. Hajtsam be a főbérln. Nem hajtom, leszárom, van áram, meleg víz, örülök. Kevesebbet porszívózok majd. Úgyis utálok takarítani. Ha meg porszívózok, kikapcsolom a bojler-t.

Bort veszek a boltban, nem látom, hogy Pista is benn van. A másik részen mászkál, nem látom, nem tudom, mit csinál. Aztán meglát. Meg a bort. Nono, mondja. Még az egyik ujját is felemeli. Ajándékba lesz, mondom elvörösödve. Mintha hazaáruláson kapott volna, a kisebb fajtából. Ő sosem iszik, egyszer mondta. Hja, gondolom akkor régen biztos sokat ivott, és a felesége helyre rakta. A bort nem ajándékba viszem, szégyenkezve, bosszúsan, felháborodva magam megiszom, gyorsan. Nem ízlik. Mintha beleköttek volna.

Volt nekem házinénim, nem egy. A másik szobában is akár, ajtó választott el. Hallottam a szuszogását. Vagy a házibácsi horkolását. De nem zavart. Nem éreztem, hogy megfigyelnek. Hogy beleszólnak az életembe. Pedig tinédzser korában erre a legérzékenyebb az ember.

És Pista bácsi mit gondol rólam? Érzelemmentes? Csak megfigyel? Jegyzetel? Szüksége van rám. Ránk. Ez az élete. A megfigyelés. A szakmája. Az intézkedés. Az intézkedés elősegítése. Karhatalmi oszlatás. Mi ez itt, kérem, csoportosulás? Itt lakás? Takarítás? Vásárlás? A tudta nélkül? Vagy nem megfigyelő, illetve az, de tudásszomból? Az egykori házmesteri-besúgó-i posztja, állapota, habitusa, attitűdje konvertálódott ezzé a megnevezhetetlenné?

Jön Pista, hogy az alattam lévő lakás beázik. Neki szóltak. Nem nekem. Ő megnéz-te, beázik. Itt most szét kell verni mindent, mondja. Lakásfelújítás. Teljesen. Ő megszervezi. Már veszi elő a colostokot, hozta magával, nem véletlenül. Az egész vizesblokkot szétveri. És újjáépíti a brigádjával. Készen állnak. Oké, mondom, de mikor? És amúgy is, a főbérln-vel ezt le kell tisztázni. Le van az tisztázva, mondja. Hisz húsz évvel ezelőtt ő újította fel az egészet. Tudja, mit hol kell szétverni. Annál is inkább tudja, mert ő csinálta. De akkor nem csinálták meg rendesen.

Miért nem csinálták meg, kérdem? Itt valami nem stimmel. A nyugdíjas munkát akar magának, elfoglaltságot, nem utolsó sorban pénzt. Erre megy ki a játék. Két üres flakonból elvezetőt rakok össze, mivel a mosógép

csapjánál szivárog a víz. Ezzel elvezetem a csöpögő vizet, többet nem vizes folyton a fürdőszobapadló. Baszd meg, Pista, ennyi. Utána nem jön, hogy beázik az alattam lévő. Akiket sosem láttam, sosem szóltak.

Későn indulok dolgozni. Nem is dolgozni, csak a munkahelyemre. Teljesen mindegy, mikor megyek és benn vagyok-e és meddig. A főnökök elmentek örökre, újak meg nem jöttek. Pista elcsíp a bejáratnál: hova-hova ilyen későn? Dolgozni? Ilyen későn? Mako-gok. Igen, ilyen későn. Mert kötetlen a munkaidőm. Kint szinte remegek a dühtől. Minek magyarázkodom én ennek? Közé hozzá?

Gyűlölöm Pista bácsit. Vagy nem. Nem érdekel. Nem foglalkozom vele többé. De érzem, hogy megfigyelt. Hogy csócsálta az életem. Talán csak magában. Mintha kémkedett volna utánam. Jelentett volna. A szomszédoknak. A feleségének, a lányának. A közös képviselőnek. A főbérelőnek. Vagy csak magának, mert megszokta, ez volt a szakmája, vagy a hobbija. A megfigyelés, a beleszólás, a belejavítás, a belemondás. A beleköpés.

Egy óraker járok haza a munkából. Hozom a számítógépet, a hivatalit, majd itthon folytatom. Vagy nem folytatom, időben vagyok a határidővel. Pista a ház előtt téblábol, előzékenyen kinyitja a kaput. Ilyen korán hazajöttem? – érdeklődik. Ilyen korán. Legközelebb ugyanez a kérdés. De péntek van. Pénteken amúgy sem dolgozunk, hivatalosan is csak kettőig. Jobb a kedvem, hétvége van. Két napig embert se akarok látni, két napig embert sem fogok látni. Úgyhogy előzékenyen elmagyarázom, pénteken meddig tart a munkaidő. Ja, mondja Pista, s néz rám: nem tudtam.

Beindítom a mosást. A végén a centrifuga kurva hangos. Úgy döntök, addig elmegyek moziba, mire visszajövök, rég lejárt a program. Ahogy kilépnék az ajtón, elmegy az áram. Kivágódtak a biztosítékok. Lemegyek Jóskához. Itt egy kulcs, mondok, de el kell mennem most, majd ha visszajöttem, nézzük meg az áramot. Jó, mondja, megvár.

Elmegyek a moziig, de visszafordulok. Ideges vagyok, így nem tudok filmet nézni. Pedig jó film lehet, francia. Francia szerzete-

sekről szól, akiket Algériában végül terroris-ták gyilkolnak meg. Rájövök, hogy idegesen semmi értelme megnézni. Visszafordulok. És sejtem... Nem, nem sejtem, tudom, hogy Pista már a lakásban van. Igen, ott is van, ég a villany. Szereli az áramot. Villanyszerelő vagyok, mondja. Folyik a vécéartály, mondja. Tudom, mondom, de csak azért, mert a sötétben nem tudtam rendesen lehúzni. Ha jól erősen húzod meg, visszaugrik az az izé, és többé nem folyik.

Este nyolckor megyek el, Pista jön vagy megy, nem tudom. Hova-hova? – kérdi. Megbeszélésre, mondom, és tényleg megbeszélésre. Ha kocsmába mennék, akkor is megbeszélést mondanék. A kocsmában is megbeszélünk, tulajdonképpen. Csak óvatosan, mondja.

Viszem le a szemetet, a kukák a bejárat előterében vannak. Éppen jön be a házba. Előzékenyen, meg mint egy ma született majom, odaugrik a kukához, nyitja a fedelét. Pedig se a szemeteszsák nem nagy, a másik kezem is szabad. Hagyjad, mondom. De addigra már felnyitotta. Elképzelem, s teljesen biztos vagyok benne, hogy szabadidejében – márpedig csak szabadideje van – ez még a szemetet is átkutatja. Akár a bűnügyi filmekben a tett helyszínén a nyomozók. De nemcsak az enyémet, hanem mindenkiét.

Ha indulok a harmadikról, és hallok a hangját, visszamegyek a lakásba, várok öt percet, s újra. Ha csak hangokat hallok, lépteket, csoszogást, próbálom kitalálni, ő-e.

Talán a cigányok szemetét nem nézi meg. Gondolom, fixen meg tudja különböztetni a magyar szemetet a cigány szeméttől. Őket utálja. Értérendszeréből ez az egy állandó pont derült ki számomra két és fél év alatt. Meg talán hogy focit is néz, igen. Mivel a boltban látta, hogy vettem négy sört meccsnézéshez. S mondtam, a meccshez lesz. Igen, mondta, ő is alig várja.

Hozom haza a hangszórókat, a norvégiai haverom ügye, bazi nagy doboz, mármint kézbe vinni nehéz, noha elfér. Füttyörészve nézi az eget, áll a szemközti pék előtt, délután ötkor majszolja a friss sütetést. Nem veszem észre, úgy csinálom, hogy ne vegyem

észre. Látom, még nem vett észre. Vagy úgy csinál, hogy nem vett, hogy nem vesz észre és nem is fog észrevenni.

Kicseréli a biztosítékokat. A porcelánt újfaj-
tára, a 8 amperest nagyobbra. De a mosógép
újra kivágja. Hosszabbítókat szedek össze, a
konyhából viszek a mosógéphez áramot. Így
nem vágja ki. Pista azt mondja, ő csinálta a
hálózatot, azzal nem lehet probléma. A mo-
sógép a ludas. De azért a vezetékeket is fel
kell újítani, mert húsz éve ő újította fel, tud-
ja, hogy ráfér egy jó kis felújítás. A mosógé-
pet meg ki lehet dobni.

Ha hazafelé megyek, és hallom, mintha az
elsőn beszélgetne, mindenképp lifttel me-
gyek. Ha rossz, várok, hallgatódzom, hátha
mégse ő az.

És azt hiszem, szocialista. A pártház a kö-
zelben van, arra jöttem hazafelé, előtte ösz-
szefutottunk. Azt mondta, hazakísér. Na
ilyen nincs, gondoltam. Kísérgesse a kurvá-
kat, gondolom. Nem sokat fecserésztünk.
Közben azon gondolkodtam, mit találhat-
nék ki, hogy mégis előbb lepattintsam. Mi-
lyen boltba ugorjak be. De görcsöl a hasam,
fáj a gyomrom. Tőle, az biztos. Úgyhogy in-
kább megyek haza. De lassú, mint a tetű. Tíz
perc helyett húsz perc gyalogút hazáig. Ha-
zaérek, időben, nem a nadrágomba fosok be.
Lehúszom. Jó erősen megrántom a kallantyút,
hogy véletlenül se folyjon a víz aztán.

Majd ő akkor mindent felújít. Mikor uta-
zom el? Több napra. Egy hétre. Van hová
mennem? Addig ők megcsinálják. Nincs
hová mennem, nem is akarok sehova se men-
ni. Utazni sem. Utaznék, de a munka miatt
nem lehet.

Néha becsöngetnek, de nem nyitok ajtót. A
lakás beosztása olyan, hogy ha a belső szo-
bában vagyok, a bejárati ajtónál nem látszik,
hogy itt ég-e a villany. Tudom, hogy ő csen-
get. Ellenőrzi az üres lakásokat. Meg a nem
üreseket. Létszámellenőrzés. Házbizalmi
csend-rend-fegyelem. Kezdetben azt hittem,
ő a közös képviselő. De nem ő, az egy cég.

Nem tudok bemenni a lakásba. Már más-
kor is előfordult, hogy a kulcs beszorult. Ki-
cseréltem a zárat akkor. Igaz, egy korábbi-
ra. Most meg semmi. Mintha valaki beduga-

Leonid Brezsnyev a Trabant műtermében

szolta volna. Negyedig se tudom benyomni a
kulcsot a zárba. Hát ide be akartak törni. Ro-
hanok le a Jóskához. Ilyenkor jó, hogy van.
Hogy létezik. Ezt később ő is mondja magá-
ról. Mi lenne, ha én nem lennék, kérdezi ma-
gától? Hozza a felszerelést, mondja, feltűnt
neki, mostanában mintha próbálkoztak vol-
na. A kurva cigányok, már megint, mondja.

A gépészmérnök ismerőseim szerint ilyen
nincs, hogy egy mosógép olykor kimos, oly-
kor meg nem mos ki. Ha tönkrement, el se
indul. Ha elindul, s egy óra után vágja ki a
biztosítékot, akkor a hálózat a hibás. Aki csi-
nálta. A Pista.

Úgyis meg tudják ők csinálni, hogy itt la-
kok közben, mondja. A felújítást. Már szám-
talan ilyen eset volt. Megoldható. Majd vö-
dörben hoznak vizet, amíg a fürdőszobát csi-
nálják. Azzal leönthetem a klotyót. Amíg a
klozetet szedik szét s rakják újra össze, ad-
dig meg hát lemegyek a vendéglőbe huggyoz-
ni. Szarjak a munkahelyemen. És éjszaka, ha
rám jön? Akkor szarj a vödörbe, mondja.

Adjak neki kulcsot. Jönnek ellenőrizni a vizet.

Kik? Azt nem mondja. Mert nálam folyik. Elfolyik a háznak több tízezer forintja, miattam. A vécétartály miatt, pontosít. Mert nincs vízóra, és általányban fizet a főbérlő. Megvonom a vállam. Ehhez nekem semmi közöm.

Egy órába telik, amíg feltöri a lakásajtót. Aztán zárcsere. Tizenkétezer, mondja. Rendben, legalább bejutok. A töröktől jöttem, közben a diós-mézes desszertből kifolyik a méz az ajtó elé. Másnap belelépek. Csak pár nap után jövök rá, hogy ez méz, azért ragad enynyire. A zár működik. Hálás vagyok, Jóskának, a sorsnak, Istennek, az életnek, hogy be tudok menni oda, ahol lakom.

Mondom a főbérlőnek: azért már álljon meg a menet. Hát mi a faszt akar ez a Pista? Még a vonatot is késsem le miatta, mert úton-útfélén, vagyis az utcán folyton leint, mint egy taxit? Nem folyik a víztartály, különben is utazom. Mi köze hozzá? Hogy megjavítja az ünnepek alatt? Persze, csak nem ingyen. Hogy

hagyjam ott neki a kulcsot? Nem is volt nálam másik. És tudom, mondom a főbérlőnek, ahogy téged lefaszoz nekem, engem is lefaszoz neked. Éket ver. Oszd meg és uralkodj. Hogy ő legyen a helyzet magaslatán. Akitől minden függ a házban. Akitől félünk. S ezért tiszteljük is. A hatalom.

Utálok Pista bácsit. Emiatt megírom. Kírom magamból, az életemből. Elköltözöm. De ő mit tesz? Figyeli a többieket? Persze. Pedig egy csomó lakás üres. Büszkén mondja, ezeknek a kulcsa nála van, a tulajdonosok adták. Megbízna benne. A folyton ordibáló Gyula cigány – a kurva cigányok, mondja – is rendes, ha iszik, ordít. És mindig iszik, így mindig ordít. Nincs azzal semmi baj, mondja. A kezében van ő is, gondolom.

Tudja ő, hogy amíg ő engem megfigyelt, én megfigyeltem a megfigyelés közben? És leírtam?

Költözöm.

Orbán Viktor Jackson Pollock műtermében

BENN KÉM

*Át nem vette senki terhed,
Nem kérdezte, bírod-e –
Rózsa súlya, súlya sebnék,
Nyárutók tekintete.*
(Gottfried Benn)

Benn György irodalmárnak tanult, *aztán* kémnek, tudta meg Hajnal Gyöngyi a csoporttársától, a köpcös Spicl Dezsőtől, aki mindig képben volt, figyelte Gyöngyit, fel-le követte a szemével, vékony bokájától szőke feje tetejéig, vonzalomból, dühből, érdeklődésből. Mind3ból.

Gyöngyi, Spicl beépített nézésétől, feszülten hajlott gerinccel állt egy bár pultja előtt, amikor Spicl a lány fülébe súgta az információt. Benn a közelükben ült, alacsony, szigorú arcú fiú volt. Gyöngyi rápillantott Bennre, elnyűtt, piros köpenyére, tömpe kezére, amivel elpöccintett egy zsíros morzsát az asztalon. Magányosnak tűnt – „mintha a világot köpenyként borította volna magára” –, titokzatosnak, olyannak, aki mindenből ügyet csinál, de ezeket az ügyeket nem osztja meg másokkal. Magában tartja, nem deríti fel mások előtt. Benn, Spicl szerint, aszociális, egyedül belső anyagának él, annak számára halmoz fel benyomásokat önmagában. Csak úgy szívja magába a hatásokat, befelé, annyira mélyre – súgta Spicl Gyöngyi hajába a radiátor melletti asztalnál –, míg az, amit befogadott, nyugtalanná nem teszi, kilövelésre nem készíti.

Spicl sugdosás közben izzadt és remegett. Benn hideg, tudta meg a lány. Mert a tapasztalásokat hidegen kell tartani. Az anyagot formálni kell.

Gyöngyi benyúlt a fűtetlen radiátor bordái közti résbe, és kapargatni kezdte. Arra számított, hogy unatkozó mozdulatával végre megszabadul a rátapadt Spicltől, aki már vízre nyálazta a jobb fülére hulló hajtincset. Spicl vette a jelet, gúnyos mosollyal meghátrált, és már a széknek támasztva a hátát, folytatta: A kémnek napról napra kell végeznie munkáját az anyagok gyűjtése miatt, amit aztán meg kell keményítenie, le kell hűtenie. A lágyat stabillá tenni. Esetleg, ha már nagyon feszíti a szükség, Benn kiírja magából, de mindenképp egy WC-papírra, amelyet aztán felhasznál. Ezzel eltünteti minden nyomot.

Közben Benn felszívódott, mint az itatópapíron a tinta. Valahol jegyzetel, gyűjt, képzelte el Gyöngyi irodalomórán, de fantáziáját megkötötte Gerhardt tanárnő, aki csak az orrán vette a levegőt, és hangosan. Szuszogott, szinte már rőfögött, mindig kontyos volt, és azt hitte, lehallgatják.

Spicl szerint Gerhardt tanárnő ügynök volt, KGB-tiszt. Figyelje meg Gyöngyi a tanárnő tartását, mennyire tisztos, egyenes, mondta Spicl. Sosem csúszik szét a kontya.

Spicl szorgalmasan jegyzetelte Gerhardt tanárnő szavait, míg Gyöngyi csak bámult ki az ablakon, és a mellette ülő Spicltre gondolt, aki a legalább kétméteres Cseka József szerint besúgó. Mert honnan tudta meg Gerhardt tanárnő, hogy Angyal György nagy kést tart magánál a kollégiumi szobájában, és azzal gyakorlatozva, véletlenül belevágott Sz. János mutatóujjába, amit folyton felmutat. Sz. Jánost kórházba szállították, ahol visszavarrták az ujjára a levágott húst. És merről van tudomása, hogy a Félkezű hosszan smárolt Sufriccsal? Honnan? Mindezeket Spicl mondja el neki, miközben hazakíséri, mindent belesúg a kontyába. A bűdös Spicl, sziszegte ki a nevet Cseka. Őt is beköpte. Most már mindenki azon röhög, hogy megdugta a törpe Snitt ikreket.

Gyöngyi hagyta zümmögni Cseka Józsefet. Sötétedett a csikkekkel zsúfolt táj, de a szavak

nem csendesedtek. A lány szívesen belebőkött volna Csekába a mutatóujjával, hogy összezavarja. Visszhangzott két férfi beszélgetése is, veszekedésnek, vitának tűnt.

Este a bárban Spicl meghívta Gyöngyit egy műanyag pohár whiskyre, amibe, később Csekától megtudta, port szórt. Gyöngyi a por miatt mindent elmondott Spiclnak, aki hűmmögve hallgatta. Majd Csekával táncolt, akinek csak a derekáig ért. A hülye táncot Spicl a fényképezőgéppel dokumentálta. Gyöngyi mindenkiel csápolt, különösen sokat a Snitt ikrekkel. Később velük futott végig a folyosón, amelynek a végén lassan és nevetve hányt. Úgy látta Spicl képén, hogy pirosat.

Spicl gúnyos szemmel követte Gyöngyi fájdalmas megkönnyebbülését, és fotózta a Snitt ikreket is, akik a lány orcáját pofozták. Ha jobb oldalra nézett Gyöngyi, Snittet látott, ha balra, szintén. Előtte Spiclt, háta mögött egy málló falat, amelynek réseiből hirtelen verebek repültek elő. A madarak rövidet szálltak, míg a falak komótosan omladoztak. Osszián és Homérosz ellentétek, jutott eszébe hirtelen a tananyag. Az egyik fény, a másik köd, végül valami megdicsőülés, vagy

halál, már nem emlékszik. Johann Sebastian Bach, valamint Bartók Béla. Ámbár.

Spicl később egy olyan fotót is mutatott, amelyen Gyöngyi egy verebet tart a tenyerében, és magyarázza neki a hangtant. A nadragja a dokumentumon le-, a felsője felcsúszott. Aztán, Cseka szerint, elájult.

Cseka bekísérte a szobájába, ahol Gyöngyi meztelenül ébredt egyedül. Bizakodva nézett a sötétbe, hajnal van, gondolta, de még nem, csak szüksége. Inger ébresztette és utasította: induljon el, engedje ki. Az adatokra gondolt: 1.27, szerda, kinn esik. Hosszan pisilt, de nem gondolt úgy a vizeletére, hogy ettől megváltozhatna az élete. Aztán a vécésészből jött fel a gőgös fekália, sokáig tisztogatta. A kezét, a fenekét, közben nézte a tükörben az arcát, amelyen az üdeség jeleit vélte felfedezni.

Nem emlékezett tisztán a tegnapi éjszakára, a veréb apró, idegen feje homályos szürkeséggel ült ki benne. Szólt a madárhoz, ő válaszolt is, de nem tudta, mit mondhatott, és ő mit válaszolt.

Már volt szorosabb kapcsolata madárral. Márciusban a kamrából kiengedett egy fiatalnak tűnő galambot, aki a farakáson szorongott.

Gömbös Gyula Paul Gauguin műtermében

A kutyája azonnal ráugrott, és harapni kezdte a hátát. Néhány tolla szerterepült, de nem tűnt halálosnak a sérülése. Gyöngyi a karjába vette a galambot, a szíve fölé. Nagy melegséget és nyugalmat érzett. A galamb puhán és szelíden gubbasztott, szemei picik, pirosak voltak. Olyan finom volt a tolla, a fejcskéje, Gyöngyi egész nap hordozta volna. Aztán vadul forgolódni, verdesni kezdett, a lány egy kosárba tette, ahol tovább forgott, vesződött. Kis szürke hártya borult a szemére, még lélegzett, aztán Gyöngyi elfordult.

Borzongva morzsolgatta a madár pihéjét, szagolta, finomságát nem tudta mihez hasonlítani. Megfájdult a szíve. Még nem szeretett senkit úgy, mint ezt a galambot.

Ez nem volt igaz. A macskáját is épp így fájlalta, akinek a halálát szintén megfigyelte és lejegyezte, *és ugyanúgy*, abban az utolsó, szívszorító pillanatban nem tudott nem elfordulni.

Fel kellett volna öltöznie, nemrég öltözött le, mindjárt felöltözik, döntötte el. Még egy kicsit pihen. Meg szeretett volna nyugodni, de kint és hányingert érzett. Gyorsan leitta magát. Rágyújtott az ágyban egy cigarettára, bejött a takarítónő, szörnyülködött, *felgyúlhat az ágy*. Aztán elismételte másoknak is, akik tovább mondták. Idegesítő volt.

Cseka Gyöngyi asztalán hagyott egy kocás füzetet, ez szokása volt, hogy mintegy véletlenül másoknál hagyja, hátha azok beleolvasnak, így nincs annyira egyedül. Cseka halvány, pók betűi mint egy háló takarták el a lap felületét: „Rossz a távirányítóm. Nem lehet megjavítani, újat kell vennem. De nincs az a típusú LG. Ezért csak három tévéadást tudok nézni, amelyeket régebben nem néztem. Szeretnék este tévézni, de nem tudok. Mert csak az egyik adást tudom nézni az ágyból. Ha át akarok kapcsolni a reklámszünetekben, fel kellene állnom, a készülékig gyalogolnom, és lenyomni többször 1 gombot. Már olyan erősen leszorítottam, hogy egy idő után magától kipattan. Ettől a tévé kikapcsolódik. És nincs mit néznem. Lecsukom a szemem, alszom. 12 órát is tudok, anélkül, hogy ébrednék. Einstein is sokat aludt. Napóleonnak viszont elég volt 4 óra.”

Gyöngyi nem látta többé Csekát, állítólag nem ment el az irodalom vizsgára, és kirúgták az egyetemről. Tíz év múlva kereste a Facebook-on, de ott sem talált rá. A Google-ban tűnt fel a neve, egy vidéki sakkbajnokságon vett részt, ahol le is fotózták, ahogy fehér ingben sakkozik egy idős férfival.

Spicdre megharagudott, amiért bedrogozta és lefotózta, de néha hiányoznak a köpcös hírei. Most a belügyminisztériumban dolgozik, és megjelent egy könyve, tudta meg. A Spiclről szóló információkat kéretlenül közölte Gyöngyivel egy ismerőse, de a lány hirtelen megszakította a hírfolyamot, a cipőkről és a táskákról kezdett el beszélni, mert nem akart Spiclről többet megtudni.

Senkiről sem akar tudni, inkább a kutyák érdeklik. Milyen aranyos, szőrös, mackós az egyik, a másik pacsit ad, a tacsó hosszú és rövid. Tacsóval álmodott, vörös volt és gombszemű, nem élt a szeme.

Nem élet ez, nem élet ez, ismételte mindig Cseka, mint egy néni, sóhajtozott a kocás füzetében. Hogy mit érthetett élet alatt, Gyöngyi nem sejtette, úgy dőlt neki Cseka mormogásának, mint a nád a szélnek, elvult. A szavakkal, a hírekkel, gyűjtötte őket, mint Benn, neki volt olyan gombszeme, mint annak a tacsónak. A keze kicsi, mint a tacsó lába, a törzse hosszú, mint a radiátor. Benn tacsó. Cseka szerencsétlen. Spiclr nyálas. Gyöngyi szerencsétlen és van nyála.

Gyöngyi kémelve nézett ki az ablakon. Elment-e már az az ember, akit szeret? Nem akar vele találkozni, amióta kiderült, hogy gyűlölettel beszélt róla Spiclnek, aki a könyvében ezt nyilvánosan is közölte. A szeretett lény jól tudta, hogy Gyöngyi diktált Spiclnek, aki figyelt, formálta az anyagot, amelyet aztán írásba lövellt.

Gyöngyi a gonosz mondatokkal kelt és ébredt. Hozzáérték a bőréhez, mint egy ráncos, szúrós anyag. Kés, amely a gyomráig hatolt. A gyomrában érezte, hogy rossz, engedte volna ki, de nem tudott megkönnyebbülni, hiába nyomta. A torkában dobogott, engedte volna el, előtte rengeteg sós vizet ivott, megitta a tengert, fellövellt a szájából, piros színe volt, rózsa súlyú, súlya sebnek, lefolyók tekintete.

ÚJRA MISKOLCI LEHETSZ

– regényrészlet

Álmok, álmok, édes álmok, sújtott le rám az események ezen pontján maró gúnynyal, kritikával a valóság konkrét pörölye, de úgy, mint az istennyila: mindjárt az jön, hogy meg se kell mozdulnod, s jótevőid ki is elégitenek. A vasmarkú felállítja, a gyógytornász mélyvörösre kirúzsozott szájába veszi. Mi? Nem, barátom, térj magadhoz, a kegyetlen valóság, a tényállás mást mutat. Nem emel meg senki, nem gyűri be senki, nem fogja meg senki, nem szopja le senki, hacsak te magadnak meg nem emeled, be nem gyűröd, meg nem fogod, ki nem vered. Nem szanatórium ez, nem kupleráj: magánlakás! – világosítottam fel elszállt önmagam, miközben kínkeservvel belefogtam újra, hanyadszor már, édes istenem, hogy a teljes szívből akart-vágyott megkönnyebbülés rám mért kritériumainak eleget tegyek. Abban bíztam, úgy okoskodtam, ha már a *Tényekről* ma este is lemaradtam – lévén a fájdalomtól hallottam csak, de felfogni nem tudhattam Pálffy István szavait –, egy gyors etappal Németh Lajosig megleszek: ha már nem tudom, mi van a világban, legalább azt megtudom, milyen időjárásban reménykedhetek. Ez lesz a pókfonál, a kölcsönös kapcsolat vékony szála, melyen át a világ és én rezonálhatunk. Na, akkor gyerünk: talp betámaszt, nagy levegő,

testsúly a nyakon, megy a balkéz a párnával, a hasizom megfeszül, a jobb könyök leszúrt, sóhaj röppen, majd bődülés, a hát rettenetes kínok árán pár centiméterrel megemelkedik.

Teljesen megértem, ha ezen a ponton némely olvasóim már hajukat tépve vonyítanak, s az ég felé rázván összekulcsolt ujjait, könyörögve kérik a fennvalót, tegye már be azt a kibaszott kispárnát, a keserves úristenit, haladjunk már, történjen valami, jusunk már túl ezen végre valahogy; mióta tökölünk már, oszt' még sehol sem vagyunk. Nem segíthetek. Türelemért esedezem. Lát-hatják, csinálom, magam is ezen dolgozom. De amíg a valóságban el nem dől a dolgok kifejelete, hogy tudhatnám kitalálni szövegileg, már engedelmet kérek, hogy mi következik? Siettessem a megoldást, csak hogy jobban szórakozzanak? Honnan tudjam, hogy mi lesz? Hazudjak netalán? Találjam ki a végkifejletet? Írói fantázia, képzelet, az kéne? Fikció, az legyen? Írjam, hogy sikerült neki? És akkor hogy számolok el avval, ha bele fog az akcióba hősöm dögleni? Akkor majd kérjek bocsánatot, a bőr meg a képemről lesül? Mondjam, hogy azt hittem, az Önök érdekében, hogy meg fogja tudni nehéz helyzetét oldani? Megelőlegeztem, csupán hogy haladjunk, hősömnek a bizalmamat? Na ugye. Azt mondanák, ez is csak egy afféle hazudós, mint a többi író, beszél össze-vissza, bele a vakvilágba, felelőtlenül. Azt írta, hogy behelyezte, ennél fogva megkönnyebbült, hogy most meg a hasán virággal a ravatalon láthassuk viszont.

Úgyhogy szépen kérem, ne tessenek siettetni engemet: tovább fogok lépni, ha evvel a jelenettel az életben is megleszek. Higgyék el, nekem is elemi érdekem, hisz csalogatja, vonzza, hívja, várja hősömet a döntés szivárványos, boldog reggele, amikortól avval fog majd foglalkozni, kizárólagosan, hogy neki innentől jó legyen. Addig viszont, nem tehetnek róla, lefolyik még némi víz a debreceni Tóció-patakon, hisz egyelőre ott tartunk, maximális bánatomra, hogy visszahull a kanapéra újra a test, dolgavégezetlenül, és ettől a pali minden eddiginél jobban elkeseredik. Önmagát leszerencsétlenezi. Szemébe könny

szökik, a fátyolon át nézi, ahogy Németh Lajos a térkép előtt röpköd, s feldobottan, hevült állapotban eldarálja prognózisát. Minden erejét megfeszítve kapaszkodik ebbe az emberbe, hogy ne csak lássa, ahogy tátog: értse is a szavait, s ezáltal – e gyorsbeszédű, megbízható, hű időjós révén – a kapocs a világhoz legyen. Ő is a külvilág tagja, része, részese, a meteorológiai jelentés jelenléte, részvétele megdönthetetlen bizonyítéka legyen. Köd, sűrű köd, kedves nézők, az útra fagyó ködszítálás, a rosszabbnál is rosszabb látási viszonyok. Jégborda, hódara, sarkvidéki eredetű áramlatok. Ónos eső, fronthatás. Nemkülönböztető viharos szél, hófúvás és hótörések, keleten, nyugaton, északon és délen, mindenütt. És ekkor megszólal, megtöri a csendet a mai estén első ízben az újabb kudarc által rendkívül lesújtott, végsőkig megrendült, maga alatt lévő emberünk – fektében bólint a tévének, s tisztán, érthetően, különösebb meglepődés nélkül, mint akinek épp a várt hírt hozták, azt mondja egy csöppnyi kárörvendő éllel, mégis belátva, ebben a helyzetben aligha lehetne máshogyan: *az autentikus állapot, igen.*

Összerezzen, ahogy ezt kimondta, körbenézett a szobában, ez a vészjósló, ám – fájdalomra – tényszerűen igaz közlés kitől is származhatott. Kitől, kitől: csakis tőlem, persze hogy. Mintha lenne még itt rajtam kívül ilyenkor valaki. Mintha volna arra szándék, indíttatás bárkiben, hogy velem gombolyítsa a fonalat, s személyemet nagy kegyesen tehermentesítve megossa velem az el nem kendőzhető, sajnálatos tényeket; közölje a diagnózist, kimondja felettem az ítéletet: számodra ez *az autentikus állapot, igen* – a külső körülmények lefedik a lényeged. Nem – ismertem be –, nincs velem ilyenkor már évek óta senki, csak én mondhatok ilyeneket, csakis én szembesíthetem magammal a helyzetet. A helyzet pedig – döbbsenem rá – láthatóan elég súlyos, ha már a saját, tulajdon hangomtól is megijedek. Igen, de ha mindezt tudom, mi több, le is reflektálok, hogy ezek szerint újabban magamban beszélek, miért nem nevetek ezen? Hogy tudja egy Németh Lajos – mintha nem holmi zaklatott időjós,

hanem küldött, hírnök volna, vagy hóhér, bárdal a kezében, egyenesen – ennyire belémbaszni az ideget? De annyira, hogy prognózisát azon nyomban sorsomra vonatkoztatom, s mint aki megőrült, egyetértőleg nyugtázom, fennhangon jóváhagyom? Kérdezett ez engem? Kíváncsi rám? Akart tőlem azon túl valamit, hogy közölje, milyen időre számíthatok? Na ugye. Meg egyébként is: hogyha mindezt látom, ha tisztán érzékelem önnön nevetségességemet, akkor hogy nem vagyok az esték intézését illetően sikeresebb?

Hát itt van a harci eb elásva, vette kézbe a hős a könyvet, erről szól a magyar nóta, kérem tisztelettel, pontosan. Hogy ha már az régen tudvalevő, nem jön a felmentő sereg, elő tudhat-e bányászni valahonnan némi tartalékot, aki itt az állóháborúra kényszerű okokból, oly rettentő elánnal berendezkedett, s a lövészárokból hosszú évek óta önmagával néz farkasszemet. Hogy – teszem azt – a ma esti viszonylatban el lehet-e röppenteni, miként egy postagalambot, azt a szemét, dermedtően súlyos mondatot, mely a gyomorba beletette a követ, per pillanat úgy tűnik, hogy végérvényesen. Ki lehet-e nyitni az agyon egy ablakot, miáltal átszellőzik *az autentikus állapottal* eltrafált tartalom, vagy az most már mindörökre bent marad: ott kering, vergődik a koponya falai közt az idők végeztéig, míg a lelkem ki nem lehelem. Ha már nem jött be a tévé, lapozott a könyvben, keresvén, hogy hol járt, hogyha már a *Jó estét, Magyarország!* Németh Lajossal az élen ekkora fájdalmat okozott, akkor bele kell most vágni, nincs már mire várni: jöjjön a második típusú figyelemelterelő hadművelet.

A terv jónak tűnt, volt, hogy bevált máskor: előfordult, hogy az olvasás hatására arrébb húzták belüket a démonok. De ezúttal, ahogy megnyomta a távkapcsolót, a program máris radikális törést szenvedett. Akkora csönd borult rá, hogy azt elmondani nem lehet. Olyan erős volt az élmény, a csönd akkora huzattal, olyan elemi erővel érkezett, hogy – noha ilyentájt már örült, hogy élt, sohasem dolgozott – abban a szúrásban fogalmazni kezdte azt a két mondatot, amit én most haladéktalanul idemácsolok. *Néma, földmélyi, sírvilági csönd*

van: döglenek mindenek. A koporsóban lesz ilyen. Ettől aztán kurvára megijedt. De annyira, hogy félelmében fészkelődni kezdett, mint ha ott feküdne máris, nem e kiégetett pamlagon. A kispárna azon nyomban leesett a földre, levegőért kapkodott. Menekült volna, ha lett volna hova. Foglyul ejtette a vadromantikus mondatok baljós ritmikája, vészjós-ló hangulata: rabjuk volt, nem szabadulhattott. Elöntötte a víz, pénisze megmerevedett. Megmarkolta, mint az egyetlen érvényes, létezését konkrét módon, kézzelfoghatóan bizonyító életjelet. Nem volt jobb ötlete: az utolsó szalmaszálként saját farkába kapaszkodott. Szorította, mint a tajtékos habokba bedobott mentőkötelet. Nem akart ő semmit, csak túlélni valahogy ezeket a perceket. Visszanyerni, felidézni azt az előző, pár pillanattal ezelőtti állapotot, mely a mostanihoz képest maga volt a Paradicsom. Felgyorsult a szívverése, öklendezett, némi anyag – epe, tea, kolbász – fel is jött a szájba, visszanyelte, fulladozott. Légzéstechnika, gondolta, légzéstechnika, de a roló immár le volt húzva, a kivitelezéshez nem maradt ereje. Post festa volt a manus. Régen nem ő irányította az eseményeket. *Néma, földmélyi, sírvilági csönd van: döglenek mindenek* – hallotta egy fátyolon át –, aztán meg azt: *a koporsóban lesz ilyen.*

Hármat kellett húznia rajta mindösszesen.

Azt nem mondaná, hogy a dolog nagy élvezetet okozott. Nem, sőt azt sem mondja, hogy lett volna benne bármifajta élvezet. Egyenesen azt állítja, semmi nem volt benne, ami élvezetnek lenne mondható. Pusztán csak mert nincs rá jobb szó, ekképp kényszerhelyzetben van nyelvileg, meg mert így volt, azért mondja, hogy elélezett. Nyomatékkal hozzátéve, mindez a kielégüléstől, de akár még a megkönnyebbüléstől is annyira távol esett, hogy az *évez* ige bármilyen formában esetében csak abban az értelemben alkalmazható, amennyiben megengedjük, hogy bizonyos esetekben a halál is élvezetes, jó lehet, mivelhogy az ürge fellélegzik: nem kell csinálni tovább. Jelen szituáció azonban annyival rosszabb volt, mint a halál, hogy itten az úgynevezett elélezés nem oldott meg

semmit egyáltalán. Nem, sőt azt kell mondja: nem hogy megoldotta volna, éppenséggel prolongálta a megdermedt helyzetet, az este kimenetelében semminemű támpontot nem adott, pozitívumot nem hozott – csak a folt látszott, nem a kibontakozás. De hát megvolt, mit csináljunk: el kellett engednem a farkamat. Beláttam, jobb lesz így – ha nekem nem is, mert hát nekem ugyebár már mindig, de maguknak feltétlenül, mert különben napestig nézhetik a jelenetet, ahogy fekszik ott a csávó, kézben a farkával, és nem történik semmi egyáltalán. Hogy lesz akkor abból szórakozás? Inkább gyorsan magához térítem a hősömet.

Nekünk legyen mondva, ahogy magához tér, nekünk legyen mondva ez a fordulat. A fordulat lényege ugyanis, ami itt a történetben bekövetkezik, abban áll, hogy maximális bánatunkra nem történik semmi, ami a legkisebb mértékben is felpörgetné az eseményeket. A hős fekszik, mint egy rakás szerencsétlenség, kinyúlva, változatlanul, s fogalma sincs, mennyi időt töltött odaát. Nem sejteti, meg nem ítélni, egy órája vagy esetleg három perce történt, amikor a csönd *a Jó estét, Magyarország!* végén akkora, majdhogynem végzetes erővel rászakadt, előhívván azt a jeges rémületet keltő, csöndről szóló mondatot, amit – amíg magánál volt – ki tudja, hányszor elismételgetett. Hej, gondolta, te, te minek hínak: Németh Lajos! Te vagy az oka, hogy efféle kalandba keveredek, hogy már magamról sem tudok. Rosszul sült el a prognózisod: te tetted ezt, hogy itt vagyok a halálomon, s rögvést megpusztulok. Tudta persze, de hogy ő a bűnös: a bajt magának kereste, amikor a nagy hirtelen beállt, kriptamélyi csöndbe kéjjel belehelyezkedett. Kéjjel – ismétlem meg, most utólag az ujjam vádlón fölemelve –, hisz amint a mellékelt ábra is mutatta, hősünk esetében ezek szerint a kéj a szenvedésben őshonos: ájulásának tartalma szexuális természetű élménnyel rokon. Lehet, hogy az infernális rosszullétben rendszeresen nőt keres? A halál is ilyen lesz? Erotikus? Ki mondja meg?

Hát, én nem, az biztos, mivel én ott tartok, hogy hősöm odakintről hangokat kezd hallani. Bemondásra elhihetik, számára ez, mint

maguknak, legalább akkora öröm – végre történik valami. Annyi különbséggel, hogy míg ez maguknak az unalom végének ígérést hozza, addig neki a túléléssel azonos: azt jelenti, évszázadnak tűnő áramszünet után újra kezd a világ rajta kívül eső hányadából érzékelni valamit. Valamit – s ez a valami lehet neki bármi gyakorlatilag, csak ne ez az őrzítő, mély éjszakai csöndet kelljen hallgatnia. Valamit, ami arról hoz hírt, hogy rajta kívül is vannak – vannak valakik, akik talán éppúgy a zongorát cipelik. Akiknek kiszólhat, hogy hívják ki a mentőt, ha úgy alakul. Akik jelenlétét kikémlélheti. Mozdított a fejtartáson, látott is már, konstata, mert a függöny résén át szemébe tűnt a kinti lámpafény a lombon, mohón fülelt, várta, hogy a hangok közeledjenek. Izgalmában megfontoltan takarékos üzemmódban apró, óvatos mozdulatokkal kísérletezett, de a test még nem engedelmeskedett: nyolcvan kiló tömör görcs volt a manus, kiterítve a ravatalon, de a füle működött. Társak – suttogta a lombnak és a lámpafénynek –, megmentőim, gyertek csak, gyertek közelebb! Hozzatok örömhírt, üzenetet: mondjátok, hogy ennek az éjszánaknak egyszer, biztosan, száz százalékra vége lesz. Segítsetek elhítenni béna kémetekkel, hogy lesz ezen a pamlagon feltámadás – a történet még nem ér véget, folytatódni fog.

De, fájdalom, nem hírnök jött: a Küküllő utcában két összefüggő bazdmeg közeledett. Egy tenor és egy basszus, de olyan bravúros ütemű, kidolgozott ritmikájú káprázatos összhangzatban, mintha a Kodály Kórus karmestere vezényelt volna nekik. Persze, gondolta, most zár a *Lugas*, s elrévedve viszsza gondolt a – meglehet – sohasem volt ősidőkre, amikor még ő is a leventék, a nehezen mozduló harcosok közt lehetett. A záróra mint tragikus végkifejlet, melyről a naivát játszó szereplők egyike sem vesz tudomást, s mikéntha azon múlna az élete, egymást felüllicitáló rendelésbe fog... Míg az emlékekben eddig eljutott, az ablaka alá ért a két teljesen berúgott bazdmegtulajdonos, ott letáborozott, s amennyire a főtétellé vált refrének rövid, elkent összekötő szavaiból ki tudhatta venni, bizonyos Zsuzsán egyezke-

Boross Péter Andy Warhol műtermében

dett. Zsuzsán, akit örömünkre szintén szereplőként üdvözölhetünk, lévén hogy a diskurzusba, melyet társalgásnak, összefüggő értelemmel bíró, emberi beszédnek csak a legnagyobb jóindulattal nevezhetünk, hamarosan egy női hang is beavatkozott. Kifejezve abbéli szándékát, mely szerint a beígért aktushoz a maga részéről negatív módon viszonyul, kerek perccel megvallván azt, ami addig ezek szerint föl sem merült senkiben: hogy számára valamiért nem is olyan kecsesítő, minden egyéb perspektívát felülmúló, vonzónál is vonzóbb életpálya, sorsmodell, hogy közelesen, s attól kezdve aztán mindig, amikor csak kedve van rá, leszophatja valamelyiket. Zsuzsanna a jelek szerint nem kívánt ténykedni – sem hamarost, sem egyáltalán – orálisan, de pechje volt, mert nem kérdezte senki, ilyenformán teljeséggel súlytalan volt, hogy ő mit akar. Megjegyzése ennél fogva nem lett a diskurzus alakító, egyenrangú részese, a Küküllő utca sötétjébe kiáltott szó maradt – olyan volt, mint egy parlamenti ellenzéki vélemény. A boldogabb jövőt akaró cselekvő hozzáállás hi-

ányzott nála is: destruktív volt, a közös cselekvéshez hiányzott az akarat. Elsipított véleménye nem hogy elgondolkoztatta volna: meg sem akasztotta a kettő közül éppen hangosabban bazdmegelő szónokot, akinek a nyomatékos ígéretek egész sorát tartalmazó beszédébe a másik hang folyamatos túrázása párhuzamos kontrabasszként folyt bele. Ha ez a hang elmondta, hogy mi fog a Zsuzsával általa történni perceken belül, a másik hang abban a szúrásban emelte a tétet, s a kollégát túloldítva világossá tette, miért lesz az sokkal jobb Zsuzsának, ha a plénum a feladatra az ő személyi javaslatát, ő magát fogadja el. Ha emez vázolt fel egy mégoly hatékonynak tetsző, a várható fejlemények minden részletére kiterjedő cselekvési programot, amaz rögvést beleugatott, s a nemi aktus kivitelezését illetően alternatívát adott. Végül a két regiszter annyira összekeveredett, hogy ha a Küküllő utcában Lacannal, Derridával, Lyotard-ral, Paul de Mannal, Barthes-szal, valamint Ricoeur-rel az élen a komplett nemzetközi irodalomtudomány felvonul, s riasztja mobilon a százéves Gadamert, akkor sem tudta volna megállapítani, ki beszél.

Te, te, Zsuzsika! Figyeljél már, édes csillagom – próbált meg az egyik végre rést vágni az egybefüggő, értelmetlen hangzavarra tömbösödött verbális káoszon. – Mire akadémkoskodol ilyen nagyon? Se szép nem vagy, se okos. Költségemen ettél, ittál, este héttől hallgatunk, pedig, teszem hozzá, elvétve sem mondtál semmi értelmeset. Na most, Zsuzsa. Zsuzsika. Zsuzsikám, édesem. Zsuzsica! Zsuzsibaba! Körülbelül mit gondoltál, mi fog következni, ha elsírtad a bánatod? Elsírod előlről, megint? És ez akkor így megy majd reggelig? Könyökölünk? Isszuk az unikumot? Hallgatjuk, hogy a férjed elhagyott? Az érdekesítő részletekre majd rákérdezünk? Mint a kutya lopott Lada hátsó ablakában: bólogatunk? Megsajnálunk? Könnyeket morzsolunk? Úgy nagyjából ez volt az elképzelés? Engemet, szerinted, ki sajnált, amikor bent voltam negyvenhárom hónapig? Ki gyűjtött mellettem aláírásokat? Tehettem én pedig róla, hogy az a köcsög a késbe beleszaladt? Megjegyzem, az is pont így akadémkos-

kodott. Nem volt a rokonod? Na tehát. Tapogatsz ezerral felfele kérőra, ha elhagyott a férjed, ha nem. Senki nem kíváncsi, milyen a lelkiállapotod. Hogy? Nem értettem kristálytiszta. Ja, hogy nincs ínyedre a dolog?

Az előadás ezen pontján Zsuzsa kapott egy pofont. De abból a fajtából, amelyikbe esetenként bele szoktak halni; ami után avval a jó, speciális, tompa hanggal koppan a koponya a betonon. Az éjszakai csöndbe dinamiként beledörrent csattanó tenyeres két fronton is elmélyítette a krízishelyzetet. Ha patikamérlegesen lemérnénk, kire járt rá jobban a rúd per pillanat, akkor minden bizonnyal az jönne ki eredményként, Zsuzsannának volt a rosszabb, hiszen ő a kerítésnek is nekiesett, de annak is volt oka bőszéggel panaszra, aki eddig – nem tagadja – némi kaján, fellélegző élvezettel követte a fejleményeket, hisz általában pár perc erejéig nem kellett minden erejével önmagával foglalkoznia. Volt, hiszen ő – az érzékletes nyelvi drasztikumok kéjenceként – minden másnál hevesebben rühellé az erőszakot, s most, hogy leütötték kint az aszszonyt, mint a taknyot, végképp nem tudta, szorult helyzetében mitévő legyen. Mert noha jelentős bajnok volt – mondhatni: champion –, úgynevezett küzdőtípus egyenesen, harca főként pszichés területre szorítkozott; az volt a profilja, abban volt feketeöves, ott jelölte ki neki a sors vagy mi a csatatereket. Nem volt közösségi, hősi alkat, közös ügyek megszállottja, eszmék fanatikusa, hogy finom legyek – legalábbis nem túl sűrűn fordult elő, hogy vállt a vállnak vetve harcolt, hogy egy hordón szónokolni támadt kedve, vagy esetleg felugrott egy pódiumra, s valakinek az érdekében szót emelt. Nem, sőt saját magát illetően is meglehetősen gyenge lábakon állt az érdekképviselő: mint Rapp Imre a Komló-Diósgyőrön, ő is folytonosan rosszul helyezkedett. Kétségtelen előnyei helyett jelentősebb számarányú hátrányait tudta inkább kiaknázni, s mérsékelt sikerrel érvényesíteni, miáltal előre haladás, látványos elbukás, gyors győzelmek, csúfos vereségek dinamikus körforgása helyett permanens küzdelme tartós állóháborúvá merevedett. Körülötte ezenközben olyasféle általános közhan-

gulat uralkodott, melyben joggal érezhette kisebbségben önmagát, lévén a kor túl sok jóval nem biztatta az ilyeneket. Nem ölelte keblére a fatuskónál érzékenyebbeket. Hátrány volt a mérlegelés, idejét múlt, szerencsétlen balfaszság a megfontolt ügymenet – a gondolkodás nem volt más, mint az akadémikuskodás minősített esete. A lélekbe bele-szartak, a szív nem kellett az égvilágon senkinek. Az érvényben levő trend az eszközökben nemigen válogatott, s nem volt igényes a módszerek területén. Arra biztatott mindenkit, álmodjon merészet, akarjon nagyot, s vegye el a jussát, hasítsa ki a cubák-ból mindazt önmagának, ami őt személy szerint – őszerinte – megilleti; ha pedig elvette, nyelje le a kasszakulcsot, ne adjon belőle senkinek. Egyre inkább hajlamos volt úgy érezni, a kor útja a győzelemhez – holott nem oponál, korlátoz vagy akadályoz senkit –, az ő testén át vezet: a végső, nagy aratásnak, a zavartalan kaszálásnak épp a hozzá hasonlóak eltaposása a feltétele, hogy a győztesek végre maguk közt legyenek. Pedig hát hogyan is állhatna útjában bárkinek, mikor éppen fekszik, s csak most kezdi el megérlelni benne a gyengék, az önála is nagyobb bajban levők érdekében fölhorgadó szolidaritás a kanapéről történő felkelés gondolatát. Mert hát legyen bármily halovány és gyönge hősünk érdekképviselője, azt azért nem hagyhatja mégse, hogy egy asszonyt, csak mert nem akar most szopni, épp az ő ablaka alatt üsse-nek agyon. Már bocsásson meg a világ.

Nem, ezt azért már mégse hagyhatom. Meglehet, a lumpenek, a bunkók, a nagyhangú erősek virágkorát éljük, meglehet, ez a kor a rapid módszerekre esküszik, lendületből szereti lerendezni a dolgokat, de hát azért, bármily hihetetlen, mégiscsak Európában vagyunk. Normák vannak, jogok és erkölcsök, meg minden ilyenek. Én tehát lemegyek. Nem kémkedek: színt vallok. Akcióba lépek: nem leskelődöm tovább. Megvédem az asszonyt. Meghoztam a döntést: ezt az ügyet én most kézbe veszem. Elindítom ennek érdekében a felkelés folyamatát. A tettek mezejére lépek haladéktalanul. Kivételesen egészen jó helyen volt a kispárna, a

szíve vérzett, annyira sajnálta, hogy veszendőbe megy az a hatalmas munkamennyiség, amit a pózba, az elviselhetővé finomított testtartásba az éjszaka folyamán már belefektetett. Nem hátrált meg mégsem a feladat előtt. Erőt gyűjtött. A karfában megkapaszkodott. A könyöknek támaszt keresett. Nem mérlegelt, mi várja lent. Mi más várna: vérfürdő vagy szeminárium. Egyik esetben meg kell egy állattal egy sosem látott aszszony érdekében verekednie, míg a másikban a nők jogairól kell kiselőadást tartania. Bár érdekes a téma, tudta, nehéz lesz e kései órán a hallgatói érdeklődést fenntartani. Ha tudom előre, kezdte meg az emelkedést jelentékeny hangerejű, nagy nyögések közben, esküszöm, hogy felkészülök.

A bal lábbal egész hamar megvolt, talajt fogott a talp, ám mivelhogy rutinos volt, ettől még nem kezdett el ünnepelni, nem lelkendezett. Tudta, ez még csak félsiker, semmi szín alatt nem szabad most magát elbíznia. Mert hogyha elbízta, s arra gondol, megy ez, mint a karikacsapás, a feladat érdemi részének megoldása során a kudarc legelső jelére annyira, de annyira pofára esik, hogy olyan nincsen is. Annyira, hogy olyan nincsen, ismétlem meg, közben tudom: van, dehogynem, nagyon is – tudna mesélni, aki most a felkeléssel küszködik. Tudna, ha afféle beszédes, szófosásos típus volna, akit közlékeny alkatnak, társasági lénynek mondanak, de hát jó nagyot hazudnék, ha én most őt – hogy gyorsabban haladjunk – ilyenek próbálnám beállítani. Pont az ellenkezőjét tudnám róla elmondani, ha megkérdezne valaki: nem, nem volt beszédes – ráznám a fejemet –, hallgatag volt egyenesen, mivelhogy régesrég belátta, beszélni teljességgel fölösleges. Nem lesz tőle egy szemernyit sem boldogabb. Ennélfogva inkább csak bólogatott, hogyha szóltak hozzá, legfeljebb akkor vakkantott valamit, ha már nagyon szorult a hurok, vagy ha egy embertárs veszélyesen közel került hozzá, s meg akarta kímélni őt attól, hogy megijessze ez a szótlan, kriptamélyi állapot. Kizárólag szeretetből kommunikált, nyugodtan lehet ezt mondani, s a kibocsátott szó mennyiség

nem irányult másra, mint hogy elleplezze a lényeket. Hogy elfedje a valóságot, hogy általa megpróbálja jobb bőrben levőnek feltüntetni magát. Meg akarta óvni önmagától az embereket – nem megvezetni próbálta őket tehát, mert ha így lett volna, akkor nem jobb bőrben, hanem jobb színben kísérelte volna meg beállítani, akit ritka, kényszerű, töredékes mondatrendje takart, elfedett. Alkalmi beszéde ily módon szolidáris tett volt mindenekelőtt: emberbaráti cselekedet – így tudhatta legkönnyebben elkerülni a sajnálatot, s megúszni azt, hogy berántsa oda a hozzá forduló jószándékú gyanútlanokat, ahol úgy rendezsen, normális körülmények között, elhivatott, szívós, tartós szótlanságában tartózkodott.

Na, hát akkor gyerünk, paraszt – mondta most, hogy a bal lábával megvolt, mert magában beszélt azért, mi az hogy! Azt hitték, őt nem zavarta ez az állandósult, némasági állapot? De, zavarta, elárulom, úgyhogy gyakran hosszú párbeszédet folytatott avval, aki benne hallgatott, ámbár sokat nem segített ez sem, megjegyezném, mivel arra vallott, meg fog örülni egy szép napon. Fel kell kelned, hogy segíts azon az asszonyon. Igen, de nevezett mozgássor sikeres megoldását, a feltápaszkodás megvalósítását illetően rögtön két megoldás kínálkozott, s az akció érdekében e ponton először is el kellett a stratégiát dönteni. Az egyik esetben lefordul a kanapéről a jól bevált gyakorlat szerint. Ha ezt választja, térdre, vagy esetleg hasra érkezik, és esetleg alaposan megüti magát az elnehezült test gravitációja okán. Ha azonban – B-variáns – a felkelés hagyományos formájával kísérletezik, mint ahogy az errefelé, az európai kultúrában megszokott, akkor nem tud sajnálatos módon a hátizom igénybe vételétől eltekinteni. És ugyebár e verzió rettenetes hozadékát nem kívánja senkinek. Annak, akik a süppedős ágyakról csak úgy ripsz-ropsz felugranak, hiába beszélnek: fogalmuk sincs arról, mi ez a fájdalom. Nem ecsetelem. Anynyit csak – így kutyafuttában, egészen röviden –, hogy úgy tessenek elképzelni körülbelül, mint hogyha a felüléskor egy időben körülbelül ezer dárdát vágnának a hátukba bele, a gerincoszlop mellett nyaktól a fené-

kig, de úgy, hogy minden dárdahegynyi szabad pontra jusson egy, és még akkor sem biztos, hogy megvan a dolog, s nem fog a felsőtest egy kilehelt sóhajjal, vagy bőgésszerű ordítással a fekhelyre ernyedten, tehetetlenül, dolgavégezetlen módon visszahanyatlani, a vereségtől letaglózva, mint egy darab hasított fa, úgy. Láthatják, hogy nem úgy megy ez, hogy felkel a hős, oszt' haladunk, kacagunk – leverni maguknak a két állatot odalent az ablak alatt semmi perc alatt, és mára megvagyunk. Nem lehet a tényektől a tempó érdekében könnyű kézzel eltekinteni. Most ott tartunk, hogy hogyan döntsön: ennek van itt az ideje cselekményileg.

De addig is, amíg a kétféle, általa jól ismert verziót minden előnyével, hátrányával együtt számbaveszi, halljon odakintről ismét hangoikat. A legnagyobb meglepetésére barátságosakat. Zsuzsanna túlélte, ezek szerint, mi több, ha jól hallja, azt a fajta pofont kapta, amelyről a kutatók azt vallják, hogy egyes, kivételes esetekben segíthet az ügyön pedagógiailag. Például, ha sehogyan sem lehet egy önmagát a földhöz verő, fél órája toporzékoló gyereket leállítani, akkor – mondják – többet segít, mint teszem azt a szép szó, vagy a gumicukor. A hősöm ugyan nem vallotta ezt a nézetet, éppen ezért kellett őszinte meglepetéssel konstatálnia, hogy odakint Zsuzsanna a pofon hatására nemhogy megcsendesedett, de az urak kérésébe bele is egyezett, amennyiben sejtelmesen gerlés kacagása szívből jövőnek volt mondható. És hát az emberünk nem tudta a lekagylózott női hangot másként, csak is ekként érteni, hogy jobb belátásra tért tehát az áldozat, akit az előbb még elszánt módon, erőt, időt nem kímélve meg akart a lovagoktól védeni, mivel félelemből ilyen nagyon lelkendezni nem lehet. Egyszerűen átállt. Belátta a szexuális élet fontosságát – más nem történhetett. Én már rég nem értem, mi folyik odakint, a külvilágban – morfondírozott –, de hát önmagam se bírom kiismerni, mit csodálkozom. Egy pillanatig sem csodálkozott hát tovább. Megkönnyebbült, fellélegzett, hogy okafogyottá vált a rettegett felkelés. Kis öröm is öröm, mondta a plafonnak, nem kell mindjárt a legmagasabbakra tekinteni. Sokat akar,

aztán meg nem bírja a farka, az emberek meg kinevetik. Na, ennek ott lent fogja bírni – füllet az utcára –, a szerelemre gyulladt asszony pedig mindőjükénél boldogabb leend. Ha csak a fele valósul meg annak, amit, mióta talpra állt, neki beígérték, akkor a következő élményekkel lesz gazdagabb: az élvezettől lerúgja az égről a csillagokat, a gyönyörbe beleőrül, fel és alá jár az utcán, őutána sóhajtozik, mert innentől állandóan azt akarja, hogy ő tekerje, aki imént leütötte, csakis ő: a berúgott, mocsos szájú, verekedős illető.

Minden rosszban van valami jó. Mert noha ő hiába dolgozott, teljesen értelmetlen volt a felkelés érdekében pontról pontra megtervezett, komolyan vett, hősi erőfeszítéseket tennie, fölöslegesnek bizonyult az a kétségtelen részsiker, ami által a bal talpa most kézszenlétkben, a további parancsokra várva a rongyszőnyegen nyugodott, ámde a nő odalent, láttuk, megmaradt. Ennek pedig, hogy nem verték agyon, mivelhogy a szerelemben beleegyezett, s további kekeckedés helyett a két felajzott úrral egyre távolodó bájcevely közepette vágycsillapítás céljából kórora távozott, megvolt az a lelki hozadék, hogy nem kellett közbeavatkoznia, ekképp pedig – értelemszerűen – felkelnie se; s nyugodtan mondhatom, számára jelenleg ez volt a legfontosabb. Átfutott az agyán valami régen érzett megkönnyebbülés, hogy akkor most nem szükséges bravúrt bravúrra halmoznia, erőnek erejével megmozdulnia; tárgyavesztett lett a kinkeserves feltápászkodás, s ahogyan volt, minden úgy marad. Úgy marad, ismételte gondolatban nyomatékkal: ahogyan volt, minden úgy marad, mialatt kísérletet tett rá, hogy a hál' istennek elsietve lehelyezett bal lábát a kanapéra emelés módszerével visszategye. Ámde ettől, ahogyan ezt elakadt, rossz gramfonként harmadszor is leszögezte – mintha soha nem is lett volna – villámgyorsan szertefoszlott a megkönnyebbülés. Volt, nincs. Egy másodperc alatt elfújta a szél. Réműlettel figyelt befelé. Igen, ismerte be, nem tévedés – persze miért is lenne az –: tartalmilag megfordult benne a dolog – ami jó volt, rosszra változott. Egy perce még pozitív volt

az odabent időközben akaratlan módon sokadszor is megismételt rövid mondat üzenete, ám most az előjel átment kőkemény mínuszba, s ettől a hős betojt nagyon.

Berezelt, pedig mi másra is számíthatott. Miben bízott, nem tudom. Nem volt kezdő, ennél fogva tudván tudta: a legparányibb jó érzésért is súlyos árat kell fizetnie. Főként, ha a megkönnyebbülésnek kontroll nélkül engedi át magát, s fellélegzik felelőtlenül, mint az egyszerűbb pszichés berendezkedésű emberek, s e felelőtlen, léha fellélegzés hatására egy percre is elfelejti, mi az általános helyzet, az alapállapot. Hát most fizetett. Minden jóban a rossz lapul, ugrásra készen, kiirthatatlanul, helyesbített, de már későn, mert a testét elöntötte a lucsok, s szaggatottan kezdte venni a levegőt, mivelhogy szakaszos lett az ellátás, csak minden második alkalommal kapott. Aztán jöttek szépen, ahogy szoktak, a szívritmuszavarok. Vész helyzet lett, ami pár perce még egy átlagos, rossz, kibírható, kezelhető éjszakának mutatkozott. Riadót fújtak a démonok. Mentőautó szirénázott, orvosok futottak odabent, de esélyük sem volt, hogy időben odaérjenek. Lehúzták a rolót, ráborult egy fátyol, azon keresztül kívülről látta önmagát. Nagyjából vége volt, nem volt mit csinálni, eldőlt a dolog, ám az életösztön rutinból még működött. Azt súgta, hogy könyv, könyv, könyv, könyv, valamint hogy televízió: el kell terelned a figyelmet haladéktalanul. Igen, de hősiemnek semmi kedve nem volt hozzá, hogy a túlélés érdekében lépéseket tegyen. Egyáltalán nem akart már semmit, mert hogyha most túl is éli, akkor is mi van? Minden úgy marad. El lehet tolni a biciklit a következő kanyarig, ahol majd egy vigyorgó, rosszarcú sofőrrel szembejön az újabb kamion.

Fogalma sincs, hogy került a könyv a kezébe, de egyszer csak önerőből, ambulánsan olvasott. Igen, igen: az ott egy bé betű, az meg egy ká, áldja meg az isten, hamarosan összeállnak értelmes egésszé a megváltó szótagok. Megy ez. Hol is jártam, igen, megvan, segíts, drága Elizabeth Wurtzelem: „Az az érzésem, és ezt határozottan, szinte kézzelfoghatóan

érezem, hogy szétesem, és hogy egyáltalán nem értem, mi ennek az oka, s ami még rosszabb, hogy semmit sem tehetek ellene. De amint ott fekszem összekuporodva, a leginkább az aggaszt, hogy ez a jelenet, amelyet épp előadok, emlékeztet valamire: az egész életemre emlékeztet." Mohón, kétségbeesetten itta a szavakat. Az a tény, hogy olvasott, az életben maradással volt azonos. Látott, mi több: értett, ez pedig azt jelentette, hogy szervezete működik. Átugrotta az unalmasabb részeket. Újabb jó jel: kritikával illette a sikerkönyv szerzőjét bizonyos pontokon. Nem, nem ilyen egyszerű ez, drágám, majd megírom egyszer pontosabban, hogyan is fest a dolog. De mikorra addig jutott, hogy jódolgában már-már egyenesen fölényeskedett, a 96. lap valamit újra nagyon eltrafált: „Istenhez fohászkodtam bátorságért és erőért, hogy legyenek képesek felvágni az ereimet, és ne jobban legyenek, hanem sokkal, de sokkal rosszabbul, és végre valami rendes elmeosztályon végezzem, ahol komolyan tudnak foglalkozni velem.” Pang. Bassza meg. Ez a rész kiválóan alkalmasnak mutatkozott arra, hogy ismét rosszul legyen: számtalan esetben volt már vágyainak netovábbja, amit ez a depis amcsi csajszi itt szorult helyzetében megfogalmazott. Egy megnyugtató zárt osztály a pszichiátrián, ahol a bőröndöt végre leteheti, ahol nem kell már csinálni, mégis életben marad. Üdvözült mosollyal kóvályognak a folyosón a leszedált emberek: annyi az esemény, hogy reggel híg kakaót, délben meg levest osztanak. Nem ideges senki. A betegek szeretettel megosztják egymással a téveszméiket. Idővel a legelszántabb kiabáló is lecsendesedik. A félőket megnyugtadják. Aki delirál, annak az ápolónő megtörli a homlokát. Egy pizsamás úr a falat súrolva, csoszogva rója a köröket. Egy megtört tekintetű fiatal lány a végtelen türelmű szekrénynek magyaráz, majd amikor végez, a megértő székhez intéz szomorú, szelíd szöveget, bizalommal testálva rá minden bánatát. Egy bomlott agyú nő az asztal tetején gyönyörűen kuplét énekel. Az ápolónő bejelenti, hamarosan kezdődik a csoportfoglalkozás. Hogyha pedig nem kezdődik, lehet nézni a plafont, míg beköszönt a nap végcélja, a paradicsomi állapot, amikor elsötétül a kép-

ernyő, s a rémületes ébredésig aludni, aludni, aludni lehet.

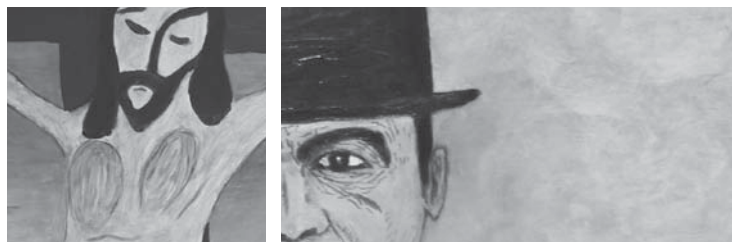
Tehát a pszichiátria. Jól kinézünk. Megint témánál vagyunk. Ez lett hát a vágyaidnak netovábbja ezen a véget érni nem akaró csüörtökön. Gratulálok – fordult önmagához hősünk –: méretes ambíció. Perspektivikus. Valóságos Széchenyi-terv. Testre szabott. Nagyívű pályázat, támogatásra való. Merjünk nagyok lenni, mi? Nesze. Nagy vagyok. Mások céget, bétét, tanszéket, egyházat, hazát, családot, polgári kört, hívó szóra váró, alvó sejtet alapítanak, te meg álmodsz egy merészet, s egy megváltozó zárt osztályról ábrándozol, ahol majd kellemesen leszedálva a takarót a fejedre húzhatod. Megint sikerült az idők szavát meghallanod. Még sokra viszed, testvér, ezen a kiégett pamlagon. Ha ekkora elánnal dolgozol meg érte, még bérelt helyed, állandó ágyad is lehet. A nővérek a neveden szólítanak, az első csengetésre hozzák a kacsát, protekciós alapon. Kiismerik a szokásaidat, s úgy mozoghatsz a folyosón, mint a miskolci osztályon a bennfentesek. A profi betegek. Igen, mondta, noha nem kérdezte senki, az kéne most – de már nem csupán úgy tessék-lássék, ambuláns –, az kéne már megint. A pszichiátria.

Remegő gyomorral, kalapáló szívvel kezdi mind, aki maga megy, saját lábakon. „Önként és dalolva” – lehetne mondani, de ezt sajnos nem lehet. Az utolsó pillanatban, többhónapos tusa után, a legutolsó erejéből kerül oda mind. Az akarat maradéka, a kétségbeesés irányítja lépteit. Más választása ekkorra már nem marad. Akit visznek, annak könnyű: legfeljebb lefogják, megkötik, oszt’ gyavesz. De rávenni magadat, hogy betapogass: na, az feladat. A hősömnek három évbe tellett, mire elszánta magát, hogy különösebb külső kényszer nélkül, saját elhatározásából kartonja legyen – mentségére csupán annyit, hogy hangyányit nehezebb ez a döntés, mint hogy este a közértben milyen típusú sört veszel. Mert hát, mégis, ugyebár, ne bassza meg, vagyok valaki, meg minden ilyenek. Igaz, esetenként taknyom-nyálam összefolyik, ráadásul alig vannak órák, amikor nem kinkeserves, izomból megoldandó, koncentrált, nagy, megfeszített meló a léte-

zés, de másfelől, kérem szépen, mégiscsak tények vannak, eredmények, adatok. Barom. Dolgozik az elfuserált, néhány soros lexikon-szócikkben a felhorgadó, teljességgel nevetéses öntudat. Mikorra megdöglesz, tíz-tizenkét sorod is lehet. És akkor mi van. Aztán egyszer nincs tovább. Nincs büszkeség, nincs apelláta. Eldöntetett és bevégeztetett. Ott áll, egy matt, faszínű, üveges ajtó előtt, amire az van kiírva, hogy csengessenek.

Ez az a pillanat, ahol eldől minden, persze csak elvileg. A vonatkozó szakirodalom szerint. Mert – noha itt, az én mesémben nem hátráltak, becsengettek – a legnagyobb bánatomra nem ígérhetek kedvező végkifejletet. Nem, hiszen akkor a hős nem keresné most, hogy ez a perc élesen és kristálytisztán eszébe jutott, kétségbeesetten a távkapcsolót, hogy átkapcsoljon az m2-re, s a képernyőre tapadt szemmel meghallgassa László atya telefonos műsorát – inkább, mint hogy fel kelljen idéznie a jelenetet. Azt, amikor ott áll, szűkölő ebként, s úgy érzi, hogy összemegy. Elolvassa a feliratot, igen, aztán újra, az áll ott, hogy csengessenek, igen. Elindul a keze, aztán mégse, aztán megint, aztán mégse: mit keresek én itt, Jézusom. Mit, mit, mit, mit: visszafogad, baszd meg, a városod. Húsz év után hazatértél, gyermekem. Na látod, hogy nem eresztelek. Az Avas aljáról indultál, oszt' ide térsz meg, csak egy kicsit arrébb, a Szentpéteri kapuba. Gyere. Igaz, ez most nem könyvtár és nem sportcsarnok, nem kocsmá és nem galéria, nem a régi helyszínek valamelyike: ez a pszichiátria. Keblemre, te elbitangolt, hűtlen és hálátlan gyerek. Csengessél be: készen állok, hogy mellemre öleljelek. Újra miskolci lehetsz, csak most nem ember: páciens. A kéz elindul a csengő irányába, aztán lecsüng a comb mellé, majd újfent bemozdul, de nem bírja felemelni az izom – segíts, László atya, mindegy, hogy mit, csak beszélj hozzám, lökd a szöveget. Beszélj, beszélj, hogy ne kelljen látnom azt az arcot, aki a valahogy mégis csak keresztülvitt, rendkívül halovány, této-va csengetésre elsőként megjelenik. Úgy jön, mint a konkra – kiéhezett farkas a friss húsról, teljesen. Nézd, nézd – nézése matt, hideg, üres, kifejezéstelen. Aztán lassan, nagyon

lassan, szakaszosan, fokról fokra – mint aki kezd már érteni – elvigyorodik. Esernyős pizzsama, fűzőtlen félcipő, a nadrágban nincs gumi; bal kezével tartja, borostás arc, szájából nyál folyik. Végigmér, mintha ő volna a kivégzőosztagom. Nézése eszelős, ámde szakszerű. Tökéletesen érti a helyzetet. Innentől hiú vágy, hogy magamat látogatónak álcázhatom. Igen, bólint. Hát megjöttél. Igen. Az ítéletet kihirdetem. A jobb kezét felemeli, hófehér, vérekes ökléből a mutatóujj a plafon irányába kiemelkedik. Kakálnom kell, de nagyon. Szorult helyzetemben megfeszített farizommal, elkent tekintettel állok a tekintetét. Tetőtől talpig leizzadok. Ha bemegyek, én is így fogok kinézni. Én is ilyen leszek. Ütemesen behajlítja a plafon felé bökött ujját, széles mosollyal rámvigyorog. Gyere, kicsi. Gyere be. Köztünk leszel. Tárt karokkal várunk. Ez itt a pszichiátria. Az új otthonod.

Hátrahőköl, reflexből lelép egy lépcsőfokot. Akaratból visszatáncol, mert eszébe jutnak az eddig elvezető, megfutás esetén előlről kezdődő évek, hónapok. Megint le, és megint vissza: barátja mosolyog. Hátrafordul, visszapillant a bal válla fölött. Gyere, integet portársá, gyere. Mit cirkuszolsz. Mi nek ez. Nem érünk rá. Ne gyerekeskedj. Ne rendezz itt jelenetet. Én csengettem, he? – azt üzeni sok más egyéb mellett a mostanra már másvilági, baljósan izzó fényt árasztó tekintete. A pantomimre szépen lassan felfigyelnek odabent a betegek. A mutogató köré gyűlik a Muppet Show teljes véglény-állománya, testületileg. *Jön mingyá' a nővér, oszt' kinyissa* – mondja egy egyfolytában vakarózó, vérző karmolásnyomokkal borított, félmeztelen, félholt ember biztatólag – *jön mingyá', oszt' beereszt. Csak épp etet.*

Az üvegajtó túloldala egy emberként bólogat.

Váradí Péter

MONOLÓG N. N. RÖGZÍTŐJÉN

A közhelyek laboratóriumában várják, hátha minden szavuk arannyá válik.
Én közben nem látok semmit, csak az ízek csengettyűit.
Van egy lakásom egy elöntött városban, 482 méterrel a víz alatt.
Egy énekes madár újra és újra az ablaktáblának repül, éveken át.
Még két perc az Átváltozás nevű bevásárlóközpont nyitásaig.
A költők azok, akik nem hisznek a mágiában, csak a szerencsében.
Szerette volna megkérdezni: „ha nem beszélünk, még barátok vagyunk?”
Minden sarkon elszabadult imádkozógépek tátognak hangtalanul.
Ablakunk alatt egy szabadságra vágyó folyó zörgeti a Lánchidat.
Lepillantok a kezemre; a tenyerem visszanéz, mint egy idegen arc.
Feszélyezett, hogy a meetingen egy szemüveges nő járkal mögöttem föl-alá.
Légy úr eközben meg-megzizzenő magányban tapogatja a kockacukor felszínét.
Légy úr néha „lelkecském”-nek szólít, és olyankor keserűen elmosolyodunk.
A tévében a Miniszterelnök egy magányos nemzet küzdelméről szónokol.
Otthon ebédeltem, anyám saját véleménye szerint sem jó szakács.
Nincs olyan egyenlet, ami bennünket összekötne. Viszonyunk a science-fiction.
Egy ponton túl mindez álom – azt a pontot keresem.

✱

„Az ártatlanság vélelmét – mondta a püspök – ki kell érdemelni.”
A káosz peremén egyensúlyozunk az utolsó, bibliai gyülekező helyszíné felé.
„Krisztus feltámadott, halleluja. Ugyanott Wartburg van eladó.”
Évés közben láttam, hogy az évek óta álló ingaóra lassan meglendült.
Belül egy kisgyerek bonyolult áttétekkel vezérli a mechanikát, tükrök mögé bújva.
„Lelkecském”, itt minden energia; erőd annyi, amennyire hiszek benned; erőd hatalmas.
Amikor apám meghalt, mindössze kiderült, hogy már mindig is halott volt.
„De hol jársz itt – kérdezte később –, ahol a madár se jár?”
Egy nyitott ablakból visszafojtott kiáltozás hallatszik, ritmusa a metronómé.
Közben tudósok megoldottak egy 300 éves filozófiai kérdést.

Egy kiábrándult, szörnyűséges növény előtt állok.

Abban a könyvben – legyintett az eladó – több az üres hely, mint a betű.

Anyám szerint jobb félni, mint megijedni. És ő egész életében félt.

„Nem igaz, hogy nem szopsz le – hallatszík odalentről. – Pedig ma van a születésnapom.”

Két néger sakkozik ebben a szobában. A sakktábla egy tigris hátán áll.

„Ugye most is pontosan ugyanúgy szeretsz, mint régen?”

A forradalom felfalja gyermekeit, de inkább a gyengébbekkel kezdi.

Már egy hete, hogy lassul a madarak röpte és a szél fújta műanyag pohár pörgése.

„Önök a mi reménységeink” – mondta az iskolaigazgató elérzékenyülten.

*

Légy úr a magány órájának másodpercmutatója, lép, tapogat, lép, tapogat, kitt, katt...

A Történelemhez címzett kocsmában zajlik a leszámolás.

A valóság vízcseppként gördül le egy neolitikum kori isten ujján.

Mit keresett reggel az ablakpárkányunkon egy sáros kéznyom?

Az óra számlapja rendre: egy év, tízezer év, millió év, ∞

„A saját kis életem hivatalnoka leszek” – üzenté a földön kívüli életforma.

Feleségemnek azt mondtam, „Szeretlek”, és észrevettem, hogy komolyan gondoltam.

Mi vagyunk az első páratlan szám, amelyik két páratlan összege.

Óriási, meztelen hasú illuzionista szorítja magához a várost.

„Apa, reggel a csillagok elolvadnak?” – kérdezi a kisfiam hazafelé.

A mélyben új megállókat ácsolnak, nevük groteszk és egzotikus hangzású:

Drávapiskin, Hajdúhadház, Gyöngyöspata, Magyarbánhegyes, Olaszliszka.

Ön szerint, kedves Péter, milyen földben verhet gyökeret a filozófia fája?

Nagyapád nagyon furcsán viselkedik. Észrevettem este, hogy imádkozott.

A Moszkva téren ma is szótlanul nyüzsögtek az emberek, mint a muslicák.

Egy üres szobában csörgő telefon. Felvegyem? Felveszed. Süket.

Küklopsz a barlang szájában állva egyesével megtapogatja bárányait.

TIBIKÉM

Engem úgy elkezdett érdekelni minden, mint a fene. Anyunak néha már rám kellett szólni, hogy ha még egy kérdést fölteszek, akkor összegemkapcsolja a számat. Apu meg mogorva lett, hogy biztos valaki másnak a gyereke vagyok, és amikor a génekről volt szó a tévében, mindig kiment cigarettázni, és a csatornáról leereszkedő pókokat hajkurászta a parázzsal.

A nagy érdeklődésnek az lett a vége, hogy elsőben mindenből ötös lettem, kívülről tudtam az összes könyvet, némelyiknek még a vonalkódját is.

Tudni akartam például, hogy mi történik az emberekkel, amikor eltemetik őket. Apu szerint semmi, a világ ugyanúgy megy tovább, ezért nem is érdemes se élni, se meghalni. Az ember csak egy porszem a fogaskerekűben.

Egy éjszaka aztán kiszöktem a temetőbe, és kinéztem magamnak egy sírt, egy kisfiút temettek oda huszonkilenc évvel ezelőtt. A kis kerti ásómmal elkezdtem ásni, de nagyon lassan haladtam, és beláttam, hogy reggelig se végzek vele, csak legföljebb tüdőgyulladást kapok. Éjfél után már aludtam is, és másnap, amikor iskolából jövet bementem a temetőbe, megnéztem a sírt. Egy idős néni

ült mellette a padon, és egy termoszból itta a kávéját. Kicsit szégyelltem magam, mert akkor éreztem először, hogy olyasvalamit akartam megtudni, amihez semmi közöm. Leültem a néni mellé a padra, az ölembe húztam a tornazsákot, és együtt hallgattunk. Akkor akkorát sikított, hogy be kellett csukni a szemem. Annyira hasonlítottam a kisfiúra, hogy azt hitte, én vagyok az. Amikor megnyugodott, elbeszélgettünk, és azt mondta, a fia öngyilkos lett kilencéves korában, mert beleszeretett egy lányba, aki nem viszonzta a szerelmét, és bevette a néni altatóit. Azt mondta, azóta nem tud aludni.

Aztán az is nagyon érdekelt még, hogyan csinálják a szexet. Először anyuékát akartam kilesni, de a kulcslukon keresztül csak az ágy végén a lábukat láttam. Egyszer kipróbáltam, hogy odaraktam egy rádírt a küszöbhez, de apu olyan erős, hogy a rádírral együtt becsukta az ajtót.

Nem maradt más hátra, megkértem a Zsófit, hogy próbáljunk meg szexelni, anyu szerint úgymint a saját kárán tanul az ember. Először azt mondta, hogy ő már túl van rajta, és egyáltalán nem volt jó, de a kedvemért, ha nem mondom el az osztályban, akkor kipróbálhatom. Kérdeztem, hogy csináljuk, mire azt mondta, neki mindegy, de először is izguljak föl. Levette a ruháját, és lefeküdt a fűbe, én meg ráfeküdtem. És akkor jött a szűnyogirtó repülőgép, és lepermetezett minket. Hát, nem volt valami nagy élvezet. A Zsófi úgy tudta, ha beindulnak a hormonok, akkor sokkal olajozottabban megy majd minden.

Amikor aznap hazaértem, nagyon öregnek éreztem magam. Néztem vacsora közben a szüleimet, és végig az járt a fejemben, hogy nyolc és fél évesen túl vagyok az első kefélesen. Utána nagyon jól aludtam, és másnap nem kérdeztem semmit.

Anyu azonnal megmérte a lázamat, belém nyomott hat szem vitamint, és megkérdezte, miért érzi ő gyanúsnak ezt a nagy hallgatást. Eddig az ilyesmi kérdések soha nem érdekelték, legföljebb az, hogy hogy a lófaszba fagyott el a kerti csap, mikor ő pontosan emlékszik, hogy elzárta, mert aznap este lett életében először hármasa a lottón.

Gondoltam, elmondom neki a Zsófit, de majd biztos csak nagyképűnek tart, mert nem úgy ismeri azt a kislányt, aki szóba áll a fiúkkal. Aztán mégis elmondtam neki, és fölhívta apát telefonon, hogy most mi legyen. Apu mindjárt megnézte az interneten, hogy hány éves kortól indul be a spermatermelés, de nem találta meg, ezért nekem kellett részletesen beszámolni, hogy volt-e kilövellés vagy nem volt. Én meg igazából nem tudtam válaszolni, mert ahhoz több tapasztalatra lett volna szükségem. Még csak az hiányzik, hogy ez a gyerek alsós létére úgy belevágjon a szexbe, mint nyulat a lecsóba.

Este apu leitta magát, mert magát hibáztatja. Sokkal hamarabb el kellett volna kezdeni a szexuális fölvilágosítást, de valahogy nem jöttek a szavak a szájára. Kértem aput, hogy akkor legalább egyszer hadd nézzem végig őket, és majd akkor abból biztosan tanulok, de apu hallani sem akart róla, mert a nézés nem helyettesítheti a tudást.

Mindig is anyu volt a talpraesettebb, úgy-hogy szépen elmondott mindent az órális szextől az análig, hogy mire kell figyelni a nőknél, és ne higgyek a kurváknak, akik azt állítják, hogy érzelem nélkül is szeretheti egymást két ember.

Apu hallgatott és bólogatott, itta a sört, aztán bealudt. Annyit azért még mondott, hogy soha ne hízzak el, mert kövéren harminc százalékkal kevesebb élvezet van a kefélesben, és erre le merné tenni a nagyesküt.

Attól a naptól kezdve úgy láttam, hogy minden összefügg, és ezeket az összefüggéseket nekem ismernem kell, ha nem akarok nagy hülyeségeket csinálni.

Az iskolában egy hét gondolkodási időt kaptunk, utána kellett bemondani, hogy ki mi szeretne lenni. Kérdeztem a Zsófit, hogy ő mit választ, de nem tudta eldönteni. Mondom, mit szeretsz a legjobban? Azt mondta, önkielégíteni. Akkor legyél pornósztársz. Zsófi úgy diktálta be, hogy p. sztársz. Mi az a p., értetlenkedett az osztályfőnök. Azt mondta a Zsófi, hogy prima primisszima-díjas sztársznő. Az osztályfőnök előre gratulált neki.

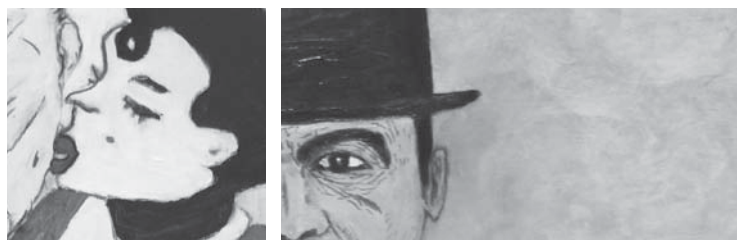
Aztán én jöttem sorra. Tibikém, te mindig mindent annyira tudsz.

Néztem a tanárnőt és mosolyogtam, mert megértettem az összefüggést. Tibi, kém. Nem mondtam meg neki, hanem azt válaszoltam, hogy szilikátmérnök. És attól kezdve tudtam, ha valami engem érdekelni fog ezen a világon, akkor az az ipari kémkedés. Tudás és kaland kell a gyerekeknek, ha felnőtt akar lenni.

Három hét múlva orvosi vizsgálaton vett részt az osztály, ahol megállapították, hogy leukémiám van. Csöppet sem lepődtem meg rajta, a kém ebben is benne volt.

Délután Zsófival játszottunk volna, mielőtt megkezdik a kemoterápiás kezelést, de azt mondta, ő nem tud játszani egy halálraítélttel, és mennyire sajnálja, hogy mi már nem tudjuk kipróbálni a felnőtt szexet, mert addigra elvisz a betegség.

Mondtam Zsófinak, hogy ne keseredjen el rajta, egy igazi kém nem fél a haláltól, sőt kíváncsi rá. Zsófi szerint én egy hős vagyok, akinek már gyerekkorában szobrot kellene állítani.

Anyukám eleinte sokat sírt, aztán már csak karikás volt a szeme, én pedig arra kértem a szüleimet, hogy mondják el, milyen a halál. Ők azt állították, hogy meg fogok gyógyulni, csak akarni kell, a rákos betegségek többségénél az akaraterő a legfontosabb, hogy akarjak élni.

Sok mindent tudtam, de azt nem, hogy milyen akarni élni. Hát ez a baj, kisfiam. Apu megpróbálta elmagyarázni, hogy az ember fejében lévő gondolatok elektromágneses sugárzás formájában befolyásolják a test folyamatait, és képesek a biológiai változások létrehozására, de a temetés után már ő sem gondolta ezt komolyan. Anyu aznap este zokniban aludt, apu meg fölment négyezer kilencért egy cigánylányhoz.

KORAI ÉVEK

– regényrészlet

(...)

– Psszt – Balázs megfogta a könyököm, miközben mindketten megálltunk és hallgatózni kezdtünk –, innentől lassan!

A lábunk alól, mintha távolból, a föld gyomrából jönne, tompa muzsikaszó meg emberektől való moraj gomolygott elő, időnként hallani véltem, amint csapódnak az udvarra nyíló ajtók. A szobám egy hosszú folyosóra nyílt, de nem kellett végigmenünk rajta, mivel a közepe tájékaról lépcső vezetett az alsóbb szint felé. Lassan ereszkedtünk alá, akárha hideg vízbe merítkeznénk, és amint erősebb zörgés-járkálás hallatszott odalentről, azon nyomban visszaléptünk néhány lépcsőfokot. Magunkból semmit meg nem mutatva végül elértük az alját, ott balra fordultunk, és mert a főajtó szemünkben nem tűnt valami alkalmasnak a használatra, igen cifra, kacsaringós utat kellett tenünk, hogy a nagyterem hátába kerüljünk. A konyha előtt levágtunk egy szűk folyosóra, ez egyenest a pincébe vezetett, leginkább ott lehetett várni, hogy észrevétlen mozoghatunk, így leereszkedtünk, és innentől a folyosóktól, raktárszobáktól sűrűn felszabdalt föld alatti térben haladtunk tovább. Már félútnál is messzebb jutottunk, amikor egyszer csak ajtó csapódott, de oly váratlansággal, hogy alig tudtunk belépni az egyik kiszögellés mögé, mellettünk lihegve, fújtatva egy étékfogó haladt el, kezében kis fél akós hor-

dó, valami ritka borért szalajthatták, igencsak iparkodott, sapkája oldalra csúszva, hosszú orra hegyén izzadtságcsöpp, szeme a nagy sietségtől kimeredve csak maga elé figyelt, a nyakán oldalt egy barnálló anyajegy, oly közel haladt el mellettünk, ha lépek egyet előre és kinyújtom a kezem, megfoghattam volna. Amint döngve bezárult mögötte az ajtó, egy darab ideig mozdulatlanul füleltünk tovább, de teljes volt a csönd: ekkorra már annyira hátul kerültünk az épületben, hogy még a lakoma hangjai sem értek el idáig. Tovább haladva a nyugati szárny felé, az egyik oldalra leágazó, sehová sem vezető folyosóról, ahol régi, már nem használatos ládákat, szekrénykéket, öreg ágyat, ablakra való vas rostélyokat, ráamákat, szakadozott sátrakat és egyebet tartottak, valami zaj hallatszott. Közelebb léptünk, és akkor a folyosó végén lévő kis helyiségből, ahol emlékeim szerint hintónak meg szánnak javítására való holmik voltak fölhalmozva, megint valami motozásféle nesz szűrődött ki. Csendben odalopakodtunk az ajtó elé, hallgatni, mi van mögötte. Én magam sehogyan sem voltam képes kivenni, ezért egészen közel hajoltam, de mindhiába: hirtelen még csak nevet se tudtam volna találni arra, hogy mi ez a szötymörészás, így jobb híján ránéztem pajtásomra, hát ez meg mi a ménkű légyen, de Balázs is csak a vállát vonogatta. Egy darabig eltartott, mikorra rájöttünk, hogy Bertóthy uram sóhajtozik, motoskál a küblin odabenn. Magunkban rengeteg sok sikert kívánva néki, odahagytuk dolgával, éreztük, jó lesz iparkodni, mivel nem lehetett tudni bizonyosan, vajon a cena előtt vagy csak utána nyitja ki az aranyos ládikákat a nagyságos úr.

Amint közeledtünk a cél felé, egyre jobban hallhatóvá lett a muzsikaszó, de még csak annál a résznél tartottak, ami megelőzi az étkek tálalását, így hát nem késtünk le semmőről. Felérve a pincéből hamar előbukkantunk a főfolyosón, de egy-kettőre el is tűntünk róla: egy szobába léptünk, ami már szomszédos volt a nagyteremmel, ide hordták fel a konyhából az elkészült ételt, hogy aztán csinosan elrendezgessék a nagy ezüst tálakon. Igen nagy serénykedésben leltük a népet:

az asztalnokok, étekhordók, tálalók, pohárnokok, inasok hangyákként nyüzsögtek, a konyhamester ugyancsak ösztökélte őket, de ez a sürgés-forgás épp kapóra jött nekünk, és számoltunk is véle, mert ügyet se vetett ránk senki, így feltűnés nélkül egy oldalajtóhoz léptünk, és egy sóhajtásnyi idő múlva már egy kis folyosón álltunk.

Ez a folyosó a legkülönösebb volt mind közül, ami a sárvári várban található. Tán nem is szolgált rá teljesen a folyosó névre, hiszen az oldalajtón kilépve bal kéz felé nem lehetett fordulni, mert azt a részt befalazták. Jobbra tekintve pedig látszott, hogy tart ugyan vagy harminc-negyven lábnyi hosszan, de a vége ott is fallal zárul. Keresztben annyira szűk volt, hogy két ember csak egymás mögött tudott haladni benne, és az egész létezése első ránézésre minden értelem nélkül valónak tűnt fel a szemlélő előtt, csak mikor elértük a falat a legvégén, akkor vált láthatóvá oldalt egy kisded ajtó, éppen csak annyi, hogy leguggolva át lehessen bújni rajta. Balázs egy vaskarikát húzott elő, rajta jónéhány kulccsal, észrevétlen sikerült elcsennie, mielőtt a szobámhoz indult, kiválasztotta a legkisebbet, aztán kinyitotta az ajtócskát, igaz, nem éppen könnyen, mert a zár is, kulcs is oly rozsdás volt, hogy nekem úgy tűnt, régen látták egymást. Mikorra mégis engedett, lehajolva átbújtunk nyílásán.

A nagyteremben álltunk, annak is a félhomályba eső, hátsó részén, ahol díszes oszlopok sorakoztak, mögöttük bukkantunk ki a kicsinyke ajtón. Régen, az építéskor menekülő útnak-ajtónak lett ez kitalálva, de mivel Isten segedelmével sem a török, sem más ellenség Sárvárra nem ért el, így nem került használatba. Az oszlopokra rakva ugyan fáklék is égtek, de azok is a terem felé vetettek világot, a mögöttes oldalt árnyékban hagyták. Ehhez még hozzá a hátsó részt üdvösen takarva, pár lépésre az oszlopnak előtte egy nagy réz gyertyatartó állott, rejtekhelynek gondolni se lehet jobbat, mert ha éppen hátra nem került valaki, ahol különben semmi dolga nem volt, engem észre nem lehetett venni, én meg láthattam mindent könnyen, mégis.

Akkorra már a szolgák kezdtek körbejárni a mosdómedencékkel, kancsókkal, tiszta kendőkkel a kézmosáshoz, minden zavar nélkül mozogtak, megszokhatták már a kiszolgálást, mert ha nem volt vendég, vagy nagy kíséret a várban, naponta akkor is rendszeren tizennégy asztalra terítettek, nyolcvan fő személyzetre mindig kellett főzni, a dominus asztalnál a főember servitorok ültek, utána rang szerint lefelé a többiek. Most azonban még több étkek alá rendelt asztalt állítottak, és a tányérok, tálak, edények, tálcák mind a legszebbek lettek felrakva, a pohárszék drága, tiszta, fehér ruhával letakarva, rajta szépen elrendezve arany serlegek, csészék, ezüstpoharak, kristály ivóedények, közöttük az úrnak ötvös által csinált, aranyos, lábas, fedeles kupája, oldalán gazdag, mívés domború munka, a fő helyen lévő asztal, hol a legrangosabb méltóságok ültek, ugyancsak gondosan elrendezve: szép, drága szőnyeggel bevonva, hogy a végei majdnem földig értek, arra terítve egy drága, mintás abrosz, csak éppen hogy kisebb a szőnyegnél, rá arra is egy valamivel kisebb, más formában nyomtatott, szemet gyönyörködtető, jó illatú abrosz, megadva így a módját.

Látván, hogy a lakoma hamarost kezdődik, Balázs, a kulcsos karikát átadva, vissza-indult, én bezártam mögötte az ajtót, de épp csak a nagyobb nyugodalmam miatt, mert nem használta azt senki.

Zenezóra kezdtek felhordani az étkeket, főtt tehénhús érkezett elsőben, utána kappan levében, petrezselyemgyökérel, szerecsendióvirággal, utána sült özcímer mandulasásával, egy egész sültmalac, fogolyadarak savanyú citromlével és így sorban, összesen huszonzét fajta étket hoztak, kásával főtt lúddal zárult az első fogás. Közben sűrűn ittak áldomást, Nádasdy úr még az elején külön tóosztot mondott a vendégre, Kolonich kapitány úrra, és Horváth Miklós uramnak, a kulcsárnak ugyancsak figyelnie kellett, hogy a borból sehol se legyen fogyasztás. Én meg ekkortájt kezdtem érezni először, hogy a néném által küldött puha tyúkfi mintha kissé arrébb ballagna gyomromban, és akadna valamicske hely mellette más étkek-

nek is. Márpedig nagyon aszerint fordult a helyzet, hogy bizony végig kell nézmem az egész vacsorát, ha akarok valamit is látni: a két ládika ott állt az asztalon a nagyságos úr előtt, habár üresnek gyanítottam őket, mert mindegyik tetejére egy-egy szép kis ezüstartól volt odahelyezve, mindkettő selymes kendővel letakarva, már ott lehettek a titokzatos holmik.

Jöttek a második fogáshoz rendelt étkek, kezdtek sült szarvasnyelvvvel, aztán fácán borban főve, utána fenyőmadarak sütvé, ezt Ilkám különösen íziesen csinálta, egy részét spékelté, jó füveket, szalonát és fenyőmagot megtörve átalverte tehénhúslévé, együtt szépen megfőzte, úgy töltötte a madarakra. Szépen folytatták vaddisznóhússal feketelében, de már akkor a gyomrom rendszeren korgott, és kezdtem nagyokat nyelni, mert ha szememet behunytam is, az illatoktól attól még nem szabadultam, tálalták a sült pacstírtákat, szarvaspástétomot citromosan, fűszeresen, sült pulykát, ekkor hozták a pávát is hatalmas fatálon, szépen feldíszítve, rákot vajasan cipóban sütvé, borjúvesét, de nem mondom tovább, volt vagy harminc éték, és mikorra már a szemem majd kiugrott, következett a harmadik fogás, a gyümölcsök, torták, fánkok, gyümölcsnek levei, mandulasajt, továbbá nádmézből formázott állatok, virágok alakjai, még egy vár is volt nádmézből csinálva, e harmadik fogást már számlálni sem tudtam, oly töméntelen volt. Hanem addigra ami kínokat kiálltam, az nem mindennapos. Végre, mikorra már az oszlop mögött csak épphogy szédelegtem, Nádasdy úr felállt, és igazgatni kezdte a letakart holmit. Bizony, most is megcsodáltam erős, délceg termetét, úri kiállását. Hollófekete haját a bécsi császári borbély rövidre vágta, erős szakálla, bajusza szép formásra nyírva, szokottnál sötétebb arcőre mutatta, miért adta rá a török félve is, tisztelve is, az „erős fekete bég” nevet.

Mindenkit majd megevett a kíváncsiság, mi lehet az, amiért az úr félfalunyi értékű pénzt adott, és amihez foghatót errefelé még nem látott senki. Bosszúságomra el kellett válnom az oszloptól kissé, hogy tisztán lássak mindent, mert az egyik étékfogó az illemről meg-

feledkezve pipiskedni kezdett, nyaka úgy megnyúlt, hogy hasonlatossá lett a darumadáréhoz. A nagyságos úr kissé előrehajolt, kinyújtotta a kezét, és leemelte a selymet. Az ezüstartólán egy barna színű, alakatlan valami hevert, de olyan csúf, ördögi, göcsörtös, hogy mindenki megrökönyödve nézte. Hosszú ideig egy püss se hallatszott, aztán Nádasdy úr, elunva a csendet, felkapta, és az asztalon keresztül a vendég felé hajította, hogy vizsgálná meg ő is, erre Kolonich uram, kitől a török jobban tart, mint egy szakasz katonától, akkorát ugrott meglepetésében, hogy a széke is földült, a bor a mentéjére fröccsent. Az a valami csendben elgurult, egy szék lába között állt meg, olybá tűnt, hogy alulról torzán vigyorogva bámul vissza a jelenlévőkre.

– No, fiam – szólt az úr a mögötte álló pohárnok legénynek – kapd föl, aztán hozd vissza ide az asztalunkhoz! – Kapi Márton, jó pajtásom volt az, úgy elsápadt, mintha eret vágta volna rajta, de nem volt mit tenni, az úr szava parancs, még ha mindjárt a pokolba kötsz is ki általa. Így hát a micsoda felé mozdult, de igen álomkóros módon, olybá tűnt, a parazsat nagyobb örömmel markolászná, minthogy hozzáérjen ehhez a fertelemhez.

– Mozogj már – dörrent rá az úr –, csak egy növény az, tán azt hiszed, bekap?

Ezen mindenki meglepődött, mert addig még csak gondolatunk se volt, mi légyen e fura szerzet, inkább készített dolognak nézett ki, hisz ily fertelmes növényt ugyan még senki se látott. Márton végül odaóvakodott hozzá, aztán leguggolva óvatosan két ujjá közé fogta, és kezét messze eltartva tétől, visszavitte a tálcára. Másnap mesélte nekem, közben végig attól rettegett, hirtelen valami mérget spriccel rá ez az ördögi teremtmény. Mikor megint a tálcán nyugodott, Nádasdy úr kezdte mondani, mifajta dolog is ez, és mire a végére ért, mindenki igen csudálkozott felette. Fura dolgokat említett róla, mert az a része, mi éppen szemünk előtt hevert, rendszeren a földben tanyázik, fölötte bokros zöldje van, de az semmire sem jó: néhányan már próbálták főzve kóstolni, de igen nagy betegség kerekedett csak belőle. Neve az még nincsen, azazhogy minde-

nütt másképpen hívják: földialma, ördög-gumó, Bécsben krumbernek emlegetik. Az úr kézbe kapott egy kést és kettévágta a gumót, hogy lássuk, mi lakozik benne. Kicsit nedves, sima, vajszerűn belül, tűrhetőbben nézett ki, mint kívülről, sokkal. Aztán Nádasdy úr fellebbentette a másik tálcát borító selymet is: ezen két növény volt, ilyen se láttunk még eddig, különösen az tűnt furcsának, amit elsőként emelt fel az úr, mert ez egy vége felé elkeskenyedő, hosszúkás henger-féle volt, rajta apró, sárgás szemek, amik teljesen beborították, de néhányat közülük kicsipentett az úr, és körbeadta, hogy közelről vizsgálhassa mindenki. A másik növény baracknál kisebb, szép, kerekded, fényes, karmazsinpiros, erre kellemetes volt ránéznie a szemnek, nem úgy, mint amarra, amit Márton oly óvakodva vitt. Ezt is kettévágta az úr, pici lé is folyt a kés mellett, belül is pirosas színű, kissé nedves, a húsába ágyazódva egészen apró magvak láthatóak benne. A nagyságos úr elmondása szerint a hispán kereskedők a tomate nevet ismételtették, amikor erről a növényről beszéltek. Ugyanúgy körbeadták, mint a többi, mindenki tapogatta, nézegette, szagolgatta, nagy csudálkozással. Hanem akkor úgy döntöttem, eleget láttam: mert a világ legcsudásabb dolga is potomságnak tetszik, ha üres a gyomor, száraz a torok, így visszavonulót fújtam, és még időben érkeztem vissza a terembe, ahová most az asztalról leszedett tálat hordták, némelyik szinte érintetlen állott, így tüstént nekiláttam, és követve az étkefogók példáját, kik már addigra javában tömték magukba a jobbnál-jobb falatokat, én is derekas pusztítást végeztem közöttük. Egy vadkan megfőtt fejével birkóztam éppen, amikor oldalt ismerős alak haladt el, rögtön odakaptam a fejem, ő nem nézett felém, csak iparkodott az ebédlő bejárata felé. Bertóthy uram volt az, és engem igencsak kezdett furdalni a kíváncsiság, vajon mi járatban, és ugyan mi lehet az üzenettel? Visszalopakodtam hát a jól ismert úton, és a kis ajtón átbújva, újra elfoglaltam helyem az oszlop mögött. Addigra már a terem javarészt kiürült, az úr volt csak odabenn egy tucat emberével, és még Bertóthy

uram. Nádasdy úr előtte állott, már a kardját is fölkötötte, hogy minél gyorsabban lóra pattanhasson, ha azt kéri az írás. Igen ám, de éppen az volt a bökkenő, hogy nem volt sehol az írás. Holott – amint azt beszédjükből sikerült kivennem – az úr végül már két emberét is a pincébe szalasztotta, hegyes botokkal azok is keresték, mindhiába. Pedig nénem nagysárfű olajára panasz nem lehetett: Bertóthy uram megesküdtött, hogy gyomrát, beleit még soha semmi így ki nem kotorta, és állította, ha őt magát most kifordítanak akár egy zsákot, bizonyost nem találnának benne egy morzsára valót se. Ez igaz lehetett, mert igen bágyadtnak tűnt, bár egyúttal ijedtnek is, mivel az úr nem volt valami csizmaszár csapkodós jókedvében.

Látszott, türtőzteti magát, de a nézése hegyesebb volt, mint a karó, amibe a törököket szokta vonni:

– Biztosan lenyelte azt kegyelmed?

– Megesküszöm mindenre, amire a nagyságos úr akarja, magának Maróthy úrnak szeme előtt vettem magamhoz! Amint találkoznak méltóságodék, Isten úgyszegéljen, tanúságot téssen róla!

Erre nem volt mit szólni, Nádasdy úr fel-alá kezdett járkálni a teremben, olykor tekintetét a megszeppent futásra vetette, egy ízben lépteit megszakítva megtorpant előtte, hosszan legeltette rajta szemét, mint aki azon morfondírozik, hogy netalán megemésztődött azóta, és az üzenet valahol Bertóthy uram zsigereiben kering. Aztán fejét sűrűn csóválva megint nekiindult, keze hátul összefonva, a nagy csendben jól hallatszott, amint az összes ujjperce ropog. Mentében dühösen berúgott a pohárszék alá egy padlóra pottyant cubákat, végül visszafordult, és villámló szemmel újfent megállt előtte:

– Hány szája van kegyelmednek, amin nyelni tud, hogy így eltéved benne az étel?

De meg sem várta a választ, dühösen legyintett, és morózus képpel járkált tovább. Mukkanni sem mert senki, mert látni való volt, mennyire töri a fejét az úr, hogy megoldja ezt a rejtélyt. Egyszer csak a kardjára csapott, megpördült, és egy villanás alatt megint Bertóthy uram előtt termett:

– Aztán nem könnyített-e magán kegyelmed valahol útközben?

De már szinte válasz sem kellett, mert a kérdéstől Bertóthy uramnak leesett az álla, és látnivaló volt, amint kiül arcára az elképedt emlékezés.

– Betértem Telegdi uramékhoz egy kis szomjoltóra, akkor megfacsarta a gyomrom valami...

A Telegdi udvarház órányi kemény ügetésre van a sárvári várhoz.

– Merre keressük?

– A lenti veteményeshez húzódtam, a mögött...

Az úr szeme az oldalt álló két segédjére villant. Azok értettek belőle nyomban, kivetették magukat az ajtón, és pár minutum múlva patacsattogás hallatszott az udvar kövén. Hajnaltájban érkeztek vissza, a Telegdi-házat rettentő nagy vigasságban lelték, a kapu tárva-nyitva, fiú utód jövetelét ünnepelte az egész uradalom, de már addigra a java nép kidőlni látszott, mint széthintett búza összevissza szóródtak mindenütt a portán, annyit ettek-ittak, hogy csak fúttak, mint a disznók, Telegdi uram meg, ki csak a vacsorához egymaga egy veder bort megivott, nem bírta fölfogni ésszel, mit is keresnének nála hátul a veteményesben Nádasdy úr legényei. Azon lett volna minden erejével, hogy invitálja őket, vigadjanak együtt, aztán, mikor próbálták előtte lefösteni, mi is légyen oka e késői vizitnek, csak pislogott, ezért egy idő után odahagyták, fáklyákat ragadva nélküle mentek hátra.

Jó fertályóra keresgélés után meg is lelték, amiért jöttek, majd kis vízzel megtisztogatva az értékes zsákmányt, késedelem nélkül fordultak vissza Sárvár felé. Mikor Nádasdy úr elolvasta az üzenetet, a végére érve ugyancsak gondterheltnak látszott, de a helyzet inkább lehetett aggasztó, mint végzetes, mert nem adott parancsot az indulásra mégse, sőt meghagyta, hogy reggelre készítsék a lovakat, Kolonich kapitánnyal könnyű vadászatra indul. Bertóthy uram a dolgok ily nyugalmas rendeződése láttán ugyancsak megkönnyebbült, addig nem is mert nyugovóra térni, míg a legények vissza nem tértek a Telegdi portá-

ról, de még utána is fenn maradt néhány éjjeli bagoly mulatozóval, és már rendesen pitymallott, mire ágyba került: úgy látszott, a nagy kő súlyát, mi legördült szívéből, nehéz borok testbe eregetésével próbálta pótolni.

Mindezekről azonban mi, kik nem voltunk közvetlenül érintve a dologban, csak másnap értesültünk. Amint a két lovas megindult a Telegdi-házhoz, Nádasdy úr egy kézmozdulattal elbocsátá Bertóthy uramat, és maga is készülődött, hogy kíséretével elhagyja a termet, ám ekkor a megkönnyebbült felismerés, miszerint az estnek itt vége, és kalandom sikerrel zárul, óvatlanná tett. Balga fővel az övemen lógó kulcsosomón már a kis ajtócskához való után kezdtem tapogatózni, túlságos hévvel is, mert valahogyan leoldódott, és a kövezetre pottyant.

Sejtettem azonnal, hogy nem maradok tovább észrevétlen, nem is lett ez másképp, mert mindenki odakapta a fejét, rögtön ketten is ugrottak, rohantak hozzám, azt sem nézték, ki vagyok, csak megragadtak kétoldalról, és már vittek is, oly sebesen, hogy lépni se tudtam, a lábam a törzsemtől hátra maradva csúszott a padlón. Aztán megemeltek, és mint egy teli zsákot, lezuttantottak elé. A nagyságos úr az orcámba tekintett, és rögvést megismert, mert egészen felengedett az arca, és szeméből eltűntek a nyársak. Azért a hangja maradt a régi, szigorú:

– Azt mondták nékem, nyomod az ágyat, erre itt találunk. Mi végre?

Okosat erre nem volt mit felelni, butát meg minek, lehajtott fejjel hallgattam inkább.

Csakhogy a nagyságos úr nem az a fajta férfi volt, akit válasz nélkül lehet hagyni.

– Emeld meg a fejed, ha előttem állsz! Kérdeztem valamit!

Akkor megtapasztaltam, hogy az embernek mégiscsak jutnak eszébe dolgok, kívált, ha elég kitartóan firtatják. Nékem is lassan az elmémbe kúszott a válasz:

– A ládikák... miatt... azokra lettem kíváncsi... mi lehet bennük.

A homlokára szaladt ráncok mutatták, mennyire meglepődött. Elgondolkodva tekintett reám.

– Szóval a ládikák miatt... – ismételte tú-

nódve, én pedig csodálkozva konstatáltam magamban, hogy valóban az előttem álló arcába kell nézni, mert így elkaphattam, amint valami felcsillan a szemében, és még rá egy elégedett kis mosoly is megjelent a szájaszögletében, mintha arra gondolna, ha annak idején apjaura, Nádasdy Tamás érkezik meg hasonló ládikákkal, bizony ő is kiszökött volna a betegszobából, meglesni, mi lehet bennük!

Annyit azért láttam, ebből olyan nagyon nagy baj már nem lehet, és nem is csalt meg az előérzetem.

– Hány éves vagy most, Bálint?

– Tizenhárom, nagyságos uram.

– Az már valami! Ennyi idős koromban engem már vittek csatateret, halottat nézni! Lehet, néked is hamarost sort keríthetünk rá, tán még előbb is, mint gondolnánk!

Töprengve nézett maga elé, talán Pápára, meg Maróthy várkapitányra fordult az elméje. De hamar odahagyta, és meglegyintette a képem:

– No, majd üzenek érted, most eridj aludni!

Bizony, erre mondják azt: „Könnyű mondani, nehéz cselekedni”, mégpedig jó okkal, hiszen a helyemben is ki tudott volna álmodni mély, pihentető álmot? Ha túlon túl sok újdonságos dologban vesz részt, a test még nincsen kész a pihenésre, de legfőképp az elme az, mi ugyancsak zsiborog a fejben: egyik oldalamról a másikra henteredtem, az összes átélt kép százszor is elvonult előttem, míg végül nagy nehezen elnyomott az álmom, de már kakasszóra kipattant a csipa a szememből, és amint kitártam az ablakot, a jó illatú, májusi kora reggelben pótanyámat látám, amint éppen a nagykapu felé igyekszik. Nem volt nála cipelni való dolog, de valami fehérlett a karján. Más tán furcsállta volna, de én ismertem már nénemet, tudtam jól, mit csinál: mielőtt még dolga után nézne, kiset a várból, hogy a betegségben viselt, hideglelés ingemet a szélnek adja, kitegye valahol a határban egy bokorra, hadd sodorja le a fuvallat onnan, aztán viheti az amerre akarja, még az országból is ki, a nyavalyám emlékével együtt. Amint ott az ablakban állva távolodó alakja után néztem, szakasztott olyan érzés fogott el, mint amikor a tőle nékem kül-

dött ételt kanalazgattam, melegség támadt a szívem tájékán, még a torkomig is fölment, reszelte erősen. Hanem kis idő teltével csak magamhoz tértem, és kapva az alkalmon, hogy tiszta a levegő, rögvest futottam Balázshoz, beszámolni róla, mik történtek még azokon kívül, amiket maga is látott.

Tán mondani se kéne, az elbeszélte dolgok az ő fejből is hamar kiverték az álmot, így az átélt kalandok és a jövőre biztató reményei úgy felpezsdítették bennünk a vért, hogy nem ülhettünk ölbe tett kézzel. Cimborám még tegnap elkunyerált az egyik hazatért víztől egy horpadt mellvértet, így aztán kissé hátrébb ballagtunk az udvarban, egy fűrészbakra felkötöttük a páncélt, és kezdtünk rá lódózni nyállal. Amint valamelyikünk talált, és a vért nagyot koppant-zörrent, hangos ovációval ünnepeltük a pompás lövést. Talán túlzásba vitt hangossággal is, mert kis idő teltével kivágódott az egyik ablak és Bertóthy uram feje tűnt elő. Először meg sem ösmernénk, hogy ő az, megálltunk a nyíllövessel és álmélkodva néztünk fölfelé.

Mindez azért, mert előre felkészítve magát másnapos fejfájás ellen, kitudakolta néneamtől a megfelelő orvosságot: kevés ecetbe áztatni bodzavirágot, egy rongyot mártsunk a lébe, és amint lefekszünk, kössük homlokunkra. Bertóthy uram a jótanácsot megfogadva így is cselekedék, így aztán reggelre kelve elmondhatatlan amint kinézett: a bodza fonnyadt-féle szára-virága a kendőre odatapadva, mintegy díszként keretezé fejét. Amint kicsapta az ablakot, úgy néztem, nem csak a haja, kedélye is igen borzas.

– A ménkű, hogy üssön belétek, ördögfaty-tyak, mifélet lármaztok odalenn!??

És még az öklét is rázta hozzá, hogy tüstént hagyjuk abba.

De bizony, nem hiába olvastam valami tudós könyvben, miszerint alsógyatyában latrinára futva nem lehet parancsokat osztogatni: csakígy volt ez most is, és még annál rosszabb lett a helyzet, minél hevesebben magyarázott, mert ilyenkor a homloka körül táncikáló bodza darabok kötötték le figyelmünket, szavainak értelmére nemigen füleltünk. Csakhogy még más is jött hozzá, mert

ugyan Bertóthy uramnak igen nagy respek-
tusa vala előttünk, tiszteltük őt, és olykor fél-
tük is hirtelen természetét, ezúttal mégsem
bírtunk magunkkal: az már homályos előt-
tem, hogy vajon Balázsból vagy belőlem puk-
kant-e ki elsőként a nevetés, de azon nyom-
ban átragadt a másokra is, kezdetben csak
dűlöngéltünk tőle, akárha részegek lennénk,
de a végén már annyira kellett nevetnünk,
hogy ledőlünk a földre, a könnyünk folyt,
úgy henteregtünk, ha nyomban agyonütnek
érte, se tudtuk volna abbahagyni.

Ellenben Bertóthy uram nemigen tudta de-
rűs oldaláról szemlélni a dolgot, sőt, igen fel-
dühödhetett, mert nagy rössel vágatott lefe-
lé, hogy bennünket megregulázzon. De jobb
lett volna néki, ha nem teszi, mert az istálló
felől akkor vezették elő a lovakat, és Nádasdy
nagyságos úr éppen kilépett vendégével a
tornácra. Amint meglátta Bertóthy uramat,
egészen visszadöbbsent:

– Hát kelmed meg mit maskarázik itt, ami-
kor mindenki készülődben?

Hanem azonmód eszébe is ötlött valami,
mert hamar más beszédre váltott:

– Különben épp alkalmas, hogy látom ke-
gyelmed, a kis Vértessy Bálintról úgyis akar-
tam szólni kelmeddel! Kezd néki ifjonti kiál-
lása lenni, és ha ügyelünk rá, apja-féle vitéz
válhat belőle! Kegyelmed sokat látott katona,
és olyan ember kell mellé, ki nem csak kísér-
geti, de meg is tudja védeni, ha meleg helyzet
támadna körülötte. Mert azt akarom, hogy a
következő hadba vonuláskor utánunk jönné-
nek, aztán, ha az ütközet Isten segedelmével
sikerrel lezárult, kicsit körbevezetné, hadd
ösmerkedjék a hadi dolgokkal! Szerelje föl a
gyereket tőrrel, karddal, nyíllal, de puskát,
pisztolyt még ne adjon néki, annak később
lesz ideje! Megértett mindent kelmed?

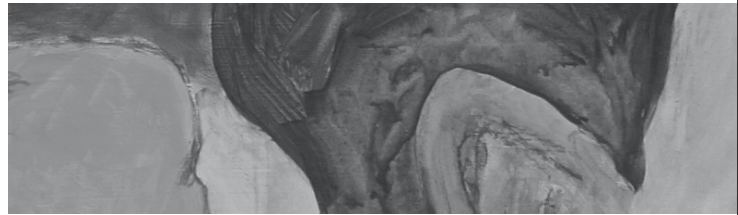
Bertóthy uram kihúzta magát, ahogy kato-
nához illik: – Megértettem, nagyságos úr!

Arról bölcsen hallgatott, hogy épp engem
indult megnyakalni.

Hanem akkor senki még csak nem is sej-
tette, talán az egy Nádasdy Ferencen kívül,
mily hamarost eljő az ideje a hadba vonulás-
nak. Mert alig kaptam meg Bertóthy uram-
tól az összes fegyvert, mi számomra rendel-

ve volt, néhány napra rá máris futár érkezett
Nádasdy nagyságos úrhoz, mégpedig egye-
nest császár őfelsége testvéröccsétől, Mátyás
főhercegtől, ki erősen kérte urunkat, embere-
it összegyűjtve csatlakozzon Schwarzenberg
generális hadához, mivel Pápán oly nagy
zűrzavar és felfordulás támadt, hogy ott
mással, mint fegyverrel rendet tenni nem le-
het többé.

Nádasdy úr a tőle megszokott eréllyel in-
tézett mindent, és még két napba sem tel-
lett, mikor már Bertóthy urammal azon kap-
tuk magunkat, hogy majdcsak magunkban
lézengünk a várban: a megszokott személy-
zetten, őrségen kívül mind elmentek „vere-
kedni”, amint azt Bertóthy uram szerette
mondogatni, mi meg csak vártunk, egyre fo-
gyatkozó türelemmel, és már vagy tíz nap is
eltelt, mikorra Nádasdy úr üzent, indulha-
tunk végre.

Amikor eljött a búcsú napja, néném nem si-
ránkozott, nem tördelte a kezét, tartotta ma-
gát, de azért látszott, igen aggódik, én meg
nem értettem, miért, hisz baj engem nem ér-
het, akkor meg mi oka lenne a féltésre, nem-
hogy velem örülne, bele se gondoltam, mibe
is indulok, csak a kaland édes ízét éreztem a
számban. De fiatal, forró fővel hogyan is ju-
tott volna eszembe a mondás, miszerint, ha
Isten felépíti a templomát, ahhoz az ördög
nyomban hozzáragasztja a maga kápolnáját,
messze elkerültek az ily borús elmélkedések,
gondtalan, víg lélekkel pattantam nyeregbe,
és mikorra fenn ültem, mellettem Bertóthy
uram elrikkantotta magát:

– Nosza, fiatalúr, onnan már csak mi hiány-
zunk!

Amint az éveken át visszafelé nézek, ma is
tisztán látom, amint kilovagolunk a lebocsá-
tott függőhídon, aztán a gyeplőt nekiereszt-
ve, a meleg, napfényes réten keresztül meg-
indulunk Pápa felé.

EZER ÉS 3

– egy kis részlet

Hazaérkezem, fekszik az ágyon ((536)), nem néz rám, látom, mi a helyzet. Baj.

Baj van, tud mindent. Miért fekszik ilyenkor. Keljen föl. Köszönök, visszaköszön, nem néz rám, rájött, nem olyan bonyolult, bekapcsolta a komputere, beleolvasott a naplómbe, bravó, ügyes vagy, valaki érti, miért csinálja? Lehet ebből bármit érteni?

Ő érti a legkevésbé. Azonnal megtalálja, amit keres, de mit keresgél. 'Mit olvasgatsz, kinek jó ez, neked, szerinted, jó?', ez nem kérdés. Nem kérdezem. Van, amit a legdurvábban értenek félre a nők. Nekem rossz, neki is, mutass bárkit, akinek jó. **A legkellemetlenebb az első perc volt.**

Utána sokkal jobb, aztán megint rossz, elviselhetetlen, alig javuló. Elmúlik, majd, a dolgok legvégén. Ég az arcom, belázasodtam, könnyen belázasodom. Könnyen elpirulok, bőrvastagság kérdése. Vastagság és érzet, elpirulsz egy nő előtt, ő nyomban megjegyzéseket tesz a pirulásodra, a kelleténél hangosabban, hogy mások is hallják, ez milyen érzés? Enyhén elvörösödni.

Enyhén, de mélyen. Lelkiismeret kérdése is, bár ez nem biztos. **Mozdulatlanul ült** a ((536)), támasztotta a falat, mintha nem tudna megmozdulni, én mozgok helyette, tényleg, kinek jó így?

Kinek.

Kinek. **Néz rám**, nem szól, és nem úgy nem, hanem végképp nem, ilyenkor fogalmam sincs, mit kellene csinálni. Bármit, nyugodtan. Szóljon meg. „Legalább érdeklődjél, baszd meg”, kérdezzen, mondjon valamit, aztán mondja meg azt is, hogy mit **feleljek**. Először is legyen az, hogy mindenképp kibújok a pulóveremből. De miért lassan.

Miért ilyen lassan bújok? Szörnyű meleget csinált, szokás szerint nem vette le a fűtést, maximumra csavarva a gázkonvektor, elfelejtette, nem érzi a forróságot, csontig átfagyott hazafelé. Le van szegénykém fagyva. A vékony átmeneti kabátjában. **Minden jobb annál**, ahogy viselkedek.

Annál, ahogy most viselkedni fogok. Azonnal elpirulok, legkevesebb, hogy kiver a víz, **megsértődöm**, a legszánalmasabb változat, **szabadkozom, bocsánatot kérek, közönyös maradok**, bárgyún **mosolygok**, minden a legrosszabb. Szoktam tükörbe nézni.

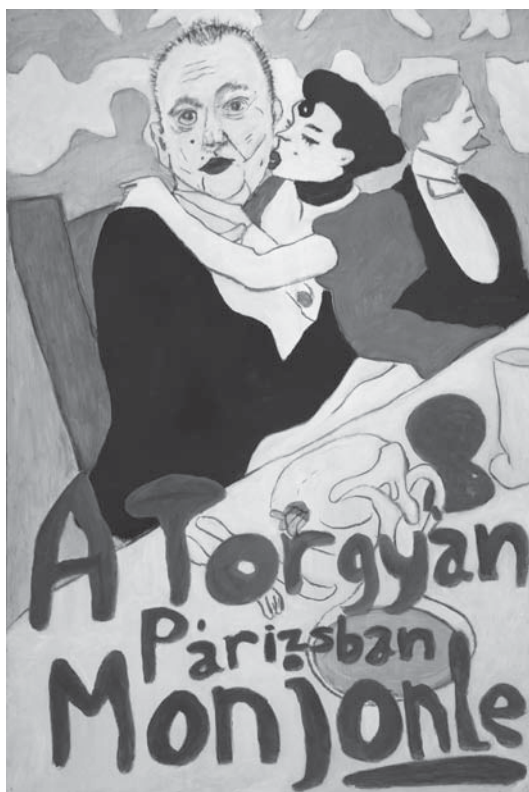
Nem folyton, normális sűrűséggel, nem sokat, nem hosszan, nem különösképp érdeklődésből, a hiúság meglepő gyorsasággal kielégül, ha kellő ideig nézem a képesfeletem, biztos fölfedezek egy-két le nem nyírt szőrszálát, már elég is. Furcsa helyeken bír kinőni ez-az, mind nem is sorolom, vegyünk például, hogy a bal szemöldökömön egy szál magától, mert mitől mástól, megindult. Miután egyszer, női indíttatásból ki lett húzva, akkor nekieredt, de nem ezt nézem, ha nézek, hanem a különbséget.

Ami nincs. Nincs különbség, akkora, mint tegnap, tegnap pedig, mint tegnapelőtt volt, ennek a láncolatnak a mentén folyik a legnagyobb átverés. Mosolyogtam rá. Mosolygok saját magamra. Fájt a szívem. Szív, szív, ez mindennek az **oka**.

De mit tegyek? Kimentem a konyhába, hátha maradt tegnapról sör. Kinyitom a hűtőszekrényt, megcsap a hideg. Savanyú tejszag.

Megnősülök?

Kétféle csíkos mintás tapéta van a falon, két színben, függőleges csíkozással.

Torgyán József Toulouse-Lautrec műtermében

LESKELŐ- FÉLBEN

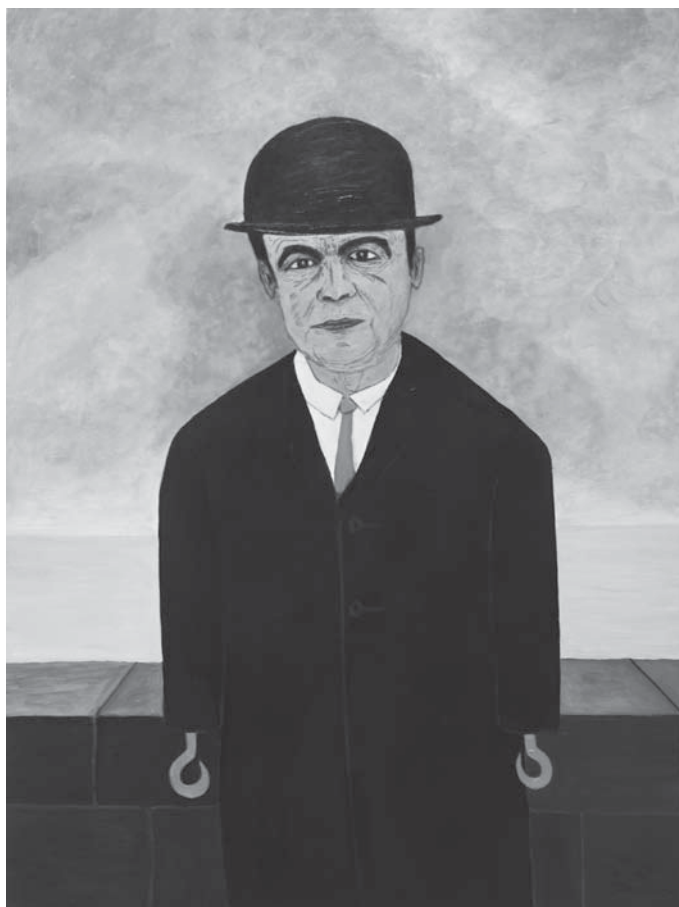
Tavaly ősszel levelezni kezdtem Marno Jánossal, elsősorban a pályafutását felrajzolható, azonban csakhamar letértünk a járt utakról, és a tervezett interjúból beszélgetés lett, a levelezésből leveledzés, mely sűrűvé változott, máig ott bolyongunk, ahol ismeretlen szemek lesnek ránk, miközben mi is lessük egymást és azt, ami/aki kerület bennünket. Ezúttal egy téli futamot teszünk közzé az elektronikus formában szunnyadó levélrengetegből. Beleshessenek ebbe a metafizikai vadonba mások is.

MJ: Újra meg újra meglepsz a megértéssel, azután egy hirtelen nem-értéssel, és váratlanul erre egy szinte túl hamar jött megértéssel, és ez így megy immár huszonöt-hat éve, ugye? Egy fizikai hasonlat jutott eszembe, de zavarosan, emlékszel talán, régen a búcsúmban lehetett kapni olyan kis papírcsókaleidoszkópot, ahogy forgattad, úgy változtak a színes-szögletes minták, na és van egy ehhez hasonló hatású téridom is, a nagyon sok szögű idom, kristályidom, szóval mintha ilyesmi volnánk mi, ilyen hol belső, hol külső, soha el nem nyugvó kristályszerkezetek, amelyek egymással érintkezve hol telibe kapják egymást, hol teljesen inadekvát felületeik találkoznak, értetlenkednek egymáson, és próbálnák riasztani többi kifelületüket, hogy azok ugyan mit szólnak ehhez a malőr-höz mostan. Prizma és kaleidoszkóp, de asszociálja ez a Rubik-kockát is, a „rendezhető

entrópia”-kockát, nekem azonban mindebből most ezeknek a kristályindivíduumoknak a kapcsolata érdekel, amit nemrég egy verselemzőm idézett egy réges-régi versből: „mi mire néz, mitől fordul el, stb”. Mondhatnám talán így is: ez az aposztrófia alakzata, megnyugvást, elnyugvást nem ismerő alakzat. Az előző levelünkben tárgyalt templomi pompára visszatérve: az is megigézheti az embert ebben a pompában, hogy a rendkívüli formai-színi burjánzás kimerevedettségében mutatja ezt az aposztrófiát, mint egy metafizikai dzsungelt. Mint egy hatalmas múltú cirkuszt – hogy utaljak bizonyos krimifilmek kedvelt zárójelenet-helyszínére is.

Nagy kérdés persze, hogy mit is értünk meg egymásból, egymásban vagy (és) egymás által, illetve: mi az, hogy megértés? Egy pillanatra helyreáll a magától értetődöttség nyugalma? Rendje?

A minap, talán épp amikor elküldtem neked a levelemet, szaladtam bele fülemmel a konyhában egy rádióműsorba, egy katolikus adón beszélt valamilyen atya a hívő hallgatóihoz, és azonnal sikerült engem elámítania, felpaprikáznia. Ilyesmit mondott körülbelül: Kedves hallgatómat ki kell ábrándítanom, megértem, hogy ragaszkodik a macskájához, de szeretni nem szeretheti, a szeretet mint isteni adomány, mint az isteni képesség átadása az embernek, nem dukál az állatoknak, kedvenc háziállatainknak sem, tehát van egy jó meg egy rossz hírem: a jó hír az, amely szerint mi isten képmására teremtettünk, és így részesülünk majd odaát az örökkévalóságból, míg az állati-növényi világ csupán a földi mulandóságnak a tünetei, enyészetükkel a lelkük is elenyészik, mert hiszen nincs is nekik, soha nem is volt. Nem folytatom, Ria, talán sikerült érzékeltetnem, hogy az illető atya mindezt úgy mesélte, mintha pontos és megfellebbezhetetlen tények közvetítését végezné, semmi mellébeszéd, prózaian csak az igazságra szorítkozott. Tudod, először megint az a reflexem támadt, hogy ez hülye. Azután kezdtem csak kapiskálni, hogy nem, nem egészen, ez a tipikus bürokrata: feladatát, amire kijelölték, amire kérte a jelölését, csak azt végzi következetesen, te-

Takács László René Magritte műtermében

kintet nélkül bármi más körülményre. Érted? Hivatásos hívó, hogy viccesebben mondjam. Gondolom, adott esetben ugyanezt a magabiztos hangot hallanám egy ateistától is, ahogy hallom is például, hogy kedvenc Hawkingom állítólag kinyilatkoztatta: sokat gondolkodott a dolgon, s végül arra jutott, hogy nincs Isten. Ismered ugye a legviccesebb falfirkák egyikét, így szól: *Isten meghalt, mondta Nietzsche. Nietzsche meghalt, mondta Isten.* De lehet, hogy nem is pont így szól, én nagyon bírom mindenképp. Mindazonáltal időnként szívesen felpofoznék egy-egy ilyen szónokló papot, térítő szándékkal, ti. hogy térjen már észhez, mielőtt nekiveselkednék egy újabb eksztázisnak.

Nem mondtad, hogy a barátnőd temetése egyházi volt-e, vagy „önkormányzati” (bocs, de most meg a ti házasságkötések ill. válásoktól eszembe, akkor még „tanácsi”, és hát így baromi bizarrnak éreztem ezt az „önkormányzati” jelzót). Évának hagytam meg a napokban, hogy halálom esetén hamvasztást kérek, és azt, hogy itt a lakásban helyeztessek örök nyugalomra, a követke-

zőképpen: hívja meg a legközelebbijeimet, gyerekeimet, barátaimat, és osztassak ki közöttük csipetnyi adagokban, hogy a tor folyamán, ha üritkeznie kell valakinek, itteni tori üritményével együtt adjon át az Örök Csatorna Műveknek. Éva elküldött a picsába természetesen, unja ezeket a rendelkezéseimet, a hetvenes évek elején még úgy rendelkeztem, hogy a hullámot kérem valami úthengerrel belesimítani a betonba vagy aszfaltba, mindegy, az úttestbe. Akkoriban ezt éreztem a legkívánatosabbnak. Most az Örök Csatorna Műveket.

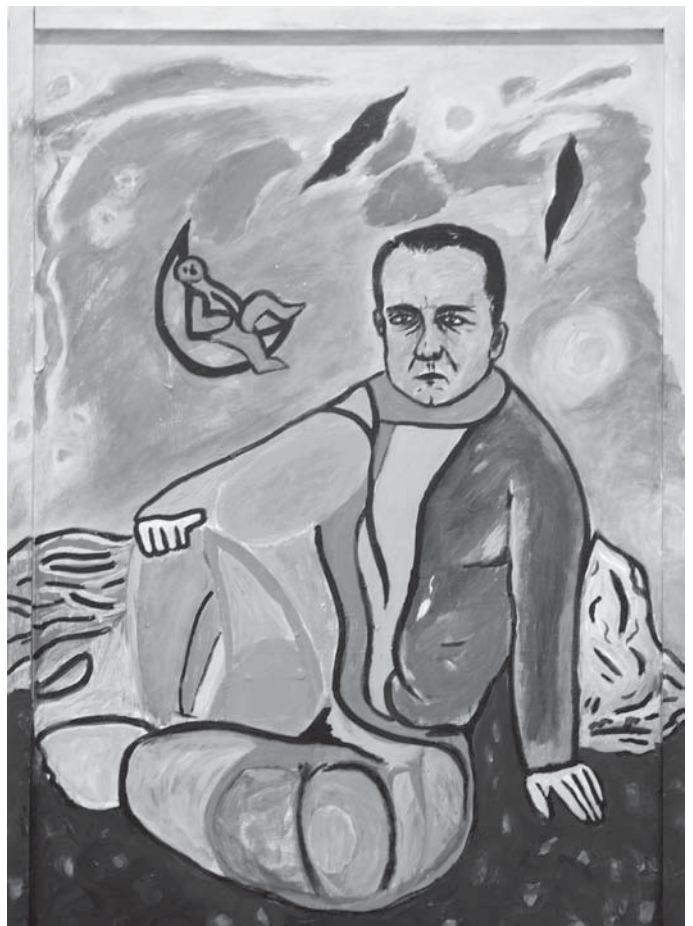
Tudom, mások is ambivalens narcizmusomnak és exhibicionizmusomnak tulajdonítják eme fantáziáimat, és nem is cáfolhatom meg őket, csak egyet mindig hozzátéve: hogy még soha nem találkoztam elfogadható, vagyis legalább a velejéig nem hazug búcsúztatóval. És az enyém kevésbé volna az: mert amennyire rettegek a haláltól, annyira már-már a tudásig érzem a közelét, a kimenetelét, kicsatornázódását. Már most is naponta érzékelem elhalásaimat, még a jobb passzokban is, amikor pl. kevésbé fulladok, tüstént jön egy más hibajelzés, a lábszáramból tegnap, úszás közben, a visszérgyulladás helyéről, meg a fogam, mindjárt indulhatok a fogászhoz, szóval olyan is vagyok, mint egy bádogedény, egy öntözőkanna, tele már nem rendeltetészerű lukakkal, lukasodásokkal, a fene gondolta volna ezt így el annak idején, amikor még *bebugyolált, bedunasztolt rózsájú, forró falú öntözőkannát* emlegetett egy versben. Ugye, a vers rózsaszíne, házasítva a bádoggal!

Ne vedd zokon, hogy ennyire belterjes ezotériával élek, a saját idióta mitológiáimra való utalásokkal, a napokban kaptam meg építész értőm dolgozatát, egyelőre csonka dolgozatát a *Tereld* kezdetű verserről (mondtam már, ugye?), és ma is hoztattam egy gondolatot, amivel felcsigázta narcisztikus érdeklődésemet. És nem csupán a saját narcizmusom iránti érdeklődést, hanem a másokat hatalmában tartó irántit is, amiről annyira nehéz értelmesen beszélni, hiszen túlságosan benne vagyunk folyamatosan, úgyhogy röptében kell megértenünk a

legyet. Barom papot korigálva: megvizsgálunk, hogy vajon ez a narcizmus, ez az egocentrizmus mennyiben általában minden élő (individuum) sajátja, működési elve, vagy mennyiben csak a miénk, harmadik esetben: mennyiben fokozati jelenség, sőt, bizonyos kulturális beidegződések eredménye is. Ami pedig függ nagyon a földrajzi-éghajlati adottságoktól.

A példa: egy hete kb. könyvbemutatón voltam a Múcsarnokban, ahol a szerzővel együtt hárman olvastunk fel verseket, és tegnapelőtt kaptam egy mailt a szerzőtől, arra kért benne, hogy olvassam el a bekopizott linken található szöveget, ami szerinte sokadik fejezete az ellene irányuló gyűlöletkampánynak. Naivan ráklikkeltem tegnap, vajon mi-féle kampányról beszél a srác, hát látom, az ő könyvéről írt egy lány egy kritikát, olvasom, és sehol semmi gyűlöletet nem érzékelek, ellenben egy viszonylag korrekt, alapos olvasásról tanúskodó összefoglalót látok, benne több kritikai reflexióval, ha tetszik, elismeréssel és rosszállással vegyes summát, aminek a végén tőlem is idéz valamit a szerző, sajnos hibásan kicsit, de a hibázása beszédes mégis. Ha érdekel a kritika, a *Literán* megtalálod, valóban csipkedő címmel: *Igaz és hamus*. Nos, ezután írtam egy rövid választ a szerzőnek, a fiúnak, hogy én nem érzek gyűlölködést, mondja meg, ő mit érzett annak. Erre jött éjszaka egy toporzékoló mail, amiben összeesküvésről ordibál a fiú, ellene és barátai ellen szótt összeesküvésről, továbbá hatalmi acsarkodásról, gonoszságról, aljasságról, és – ez a legérdekesebb – súlyos pszichózisokról. Érted?

Sajnos mindjárt indulnom kell, pedig ma ez dolgoztatta meg a fejemet, ez foglalkoztatót legtöbbet, hadd nevezsem így megint, a projektív identifikációnak ez az önkéntelen működése. És hogy vajon ez mennyiben a mi privilégiumunk, hogy a Lét mennyiben a mifajta létezésünk által játssza ezt a nem és nem múltó szentbertalanba forduló szentivánéji álmát. Mennyiben csak a mifajta létezésünk a kivitelezője ennek a kódolt tébolynak? Gondoltam ugyanis, hogy megírom a srácnak, térjen magához, hülyesége-

Horthy Milkós Sandro Chia műtermében

ket beszél, de rögtön a belátás is: hogy csak olajat fröcskölnék a tűzre, neki ebben a pillanatban úgyszólván létszükséglete így látni (adminisztrálni) a dolgot. És én is vajon hányszor kerültem hasonló helyzetbe, örületbe, és kerülök mostanság is, csak kerülöm tudatosítani? Mindegy, most ezt így átküldöm neked, félbehagyva a referátumot, hogy aztán, ha nem veszek oda a fogammal, este vagy éjszaka megírom még, mire jutottam a dráma kapcsán. Ja, és ha nem feledkezem el róla, mert ez is bekövetkezhet lukacsosságom folytán (folytán túlságosan is).

RV: Hát erre a tor-fantáziádra én is azt mondom, hogy menj a faszba, ne cirkuszolj, és nem kívánlak kenyérre kenni. Emlékszel arra a filmre, amelyet annak idején emlegettünk: *A nagy zabálás?* Marco Ferreri. Nahát, ne filmezz, „gyomrodra mehetett a mozi”, de jó, hogy mindig a fejedre lehet olvasni saját vesszőraidat! Mintha már láttam volna olyan urnás filmet, vagy én „moziztam” régebben olyat... hogy holtában megesez a szerelmemet... A porral, a földdel egyébként ne-

kem nincs, nem volt most a temetésen sem bajom, a föld egyszerre viselkedik úgy, mint egy zsíros, fekete torkú, bekebelező szörny, és mint egy mindent megbocsátó sötét angyal. Ha-ha, majdnem azt mondom most, hogy a föld teljesen hitelesen viselkedett a temetésen! Ontotta magát, könnyeddé vált, elsúlyosodott. Elismeréssel adóztam neki. A pap tehetetlen volt és számomra szinte észrevétlen, a földre fúródott a tekintetem, a föld színei, szagai, állagai, hangjai fölerősödtek. A tiszta, hideg levegő, a kisütő nap és a legszebb, legárnyaltabb játékot bemutató nap-sugarak is „helyesen viselkedtek”. – Na de a halál is nem egy elem-e? Megkülönböztetem a semmitől. Olyan, mintha élne! Legalábbis igen aktív. Itt van, velünk, és csak neki van átjárása odatúlra. Nem szeretem, ha valaki lacafacázik a halállal.

A búcsúztatáson mindig gyatra színészek vagyunk valamennyien, papostul, papnéstül, a temetőben azonnal színpaddá válik a cipőnk alatt a natúr föld, az élet teatralitása olyankor kulminál. De ez már a *Halotti beszédben* így van. A pap teátrális mozdulattal rámutat a színpadra. Csak most már nagyon ócska a szent színház. Az a gond, hogy a lélekről nincs semmi mitológiánk. Nem hiszünk a lélekben, képtelenek vagyunk útnak ereszteni, viszont elföldelni, lefojtani a föld alá, azt igen. Sőt, a csatornába! Talán nem kéne így bánnod a saját lelkeddel. „Maglehet, könnyörgőre fogom / még egyszer...”, hajtogatom magamban, elragadtat ez a versed, a *De profundis* (lefordítottam ezt is szerbre, hogy lássam – igen, átmegy, mégsem a szavak *nyelvűségén* múlik, hanem a *nyelviségen*), minden sorát csak másolom-másolom, az ujjaimmal tapintván, és az utolsó kettő: „végigaludtuk a napot, / nyakunkon bár a bukóablak”, az a rádöbbenés erejével hat rám, mert hogy így van. A „bukóablakban” a bukómadár (Rilke *Hattyúja?*), a bukósisak és a sűgőlyuk keresztződéseit érzékelem, de talán benne van az a te régi, Ostrom utcai redőnyöd is, amit régen megírtál, mely guillotine-ként meredt fölötted „örök” lezuhanóféltben – miközben te napoztál alatta. Meg hát ott lopózik persze a fejünk is, meg az exit is, a ki/lejárat.

Én egyébként, ahogy lehunyom a szemem, önkéntelenül azonnal imádkozom, ha nem is tudom, miféle suta, ügyefogyott szavakkal. És annyira eltömítette már az érzékelésemet, a „nyílásaimat” ez a tömérdek profanitás, az abszolút szekuláris világunknak ez a tömő-anyaga, kóca, hogy teljesen hülyének nézem magam, és van egy olyan érzésem is, hogy hibásan, rosszul tanultam meg az ábécét, meg hogy ez az evilágban-dúskálós kód is elhibázott. Ez a mai narcizmus-egoizmus, a kirakatüvegben tükröződő, mely a narcizmus fájdalmait kulturális-technikai trükkökkel átfordítja kéjtelgésbe, önkényeztetésbe, ez az *eszméletlen* narcizmus számomra tényleg apokaliptikus. Mintha az ember az apokalipszis eszetlen, minden minőségen aluli paródiájával próbálná kiküszöbölni (lejártni), előjátszva lehetetlenné tenni az apokalipszist. (Ez velem is hányszor megtörténik, hogy histériámban sután-durván előjátszok valami bajt – vagy jót –, és akkor az tényleg nem magától, hanem úgy történik meg, ahogy magamhoz deformáltam, otrombán és ostobán.)

Na, és itt megismétlem az „emberben-rekedtség” fogalmadat, mert ez a mostani narcizmus erre is rájátszik, más lényeket, a kőtől az angyalig, mint a pap a macskát, elrúgván. Hogy az ember „ejtette a teleológiát”, mint mondtad, és önmagának a célja-koronája, díszje, ez kiugrás a keresztény paradigmából, s hogy ez fajunk kódja-e? Mármint a kiugrás, az áruulás? Mondjuk, egy új Darwin nézőpontjából? Akkor az jöhet, hogy belerohadjon az ember magamagába, húsostul. Ami már folyamatban van. És kicsatornázódjon, tényleg. (Apropó, *A fegyencgyarmaton*, abban ez is benne van, a gépezethez csatorna is tartozik.) Megragadt bennem még, ahogy „a bizalom szakadéknyi mélységét” emlegetted, ez azért jobb, mint a csatorna, ez érdekel, ennek a szakadéknak a falai, és amit ott látni és gondolhatni, pláne érezhetni, *de profundis*.

MJ: Eszemben sem volt elkenődni, rá egy kenyérre zsírporaimban, rosszul írtam le eszerint: nem, a konceptem szerint a torozó vendégek között elosztódnék a por, és ami-

kor a vendég kimegy a klotyóra, akkor az ürüleke közé üríti hamujussát is, és arra húzza meg az öblítőláncot. Mint a katolikus misén a bejövő ministráns fiú a sekrestye-ajtó csengettyűbojtját. Ha jól emlékszem.

Hanem az imént végignézttem azt a Fliegaufl-filmet a klinikai halálból visszatértekről, és kiírtam egy motívumot, mert az nagyon megragadott, úgy éreztem, ezt nekem mondta ajándékba a srác: *babapiskóta formájú ködfoltok*. Ezt elsajátítom, azt hiszem. Ilyet is látott a srác a túlvilági tisztáson, többek között. Rokonszenvesen referált, sok mindent nem érttem világosan, de nem is tudtam eléggé odafigyelni. A Nádast ismertem már, ez egyébként zanzásított változata a régi rádiós referátumának, meg a könyvének is, a *Saját halál*nak, érdekes, hogy hajlandó volt újra elmondani a kamerának, Fliegauflnak, talán kapott érte komolyabb honoráriumot, mert nem hiszem, hogy pusztán kedvtelésből vagy tanító szándékkal tette volna meg ezt. Egészében mégis arra jutottam, hogy a három interjú inkább igazolja az élmény szubjektív ittlétiségét, ittléti eksztázisát, mint az effektív másvilágiságot, röviden: mintha tényleg reménytelenül ide volnánk bezárva, és az igazi szabadulásról legfőljebb így meg amúgy álmodozhatunk, ki-ki a maga oskolázottsága

szerint. Ha nem tetted volna meg, nézd meg a nővel készült interjút is, nekem az volt a legérdekesebb, nagyon elütött a Nádásétól meg a srácétól, és nagyon a mértékén szólt, a sajátján tudniillik. Az elejét sajnos nem értettem, nem tudtam meg végül sem, hogy milyen módon került transzba, mi volt a halálos trauma, ami átröptette, és elmondása szerint azóta is odaát tartja őt bizonyos fokig. Nagyobb részét, azt mondja. Gyereke van, és a foglalkozása azóta szerzetes, gondolom, buddhista vagy krisnás, mindegy, egyiket sem ismerem.

És most visszatérek előbbi levelem narcizmus-kérdéséhez, a fiatal költő hisztije és parája kapcsán, hátha érdekesnek találd majd az észrevételemet. Ehhez persze emlékezni kéne a Hanitól hallott distinkcióra, mely szerint a majom (vagy más állat) és az ember kisdede más-másképp tanul, az utóbbi utánózva, mimetikusan, míg az állat emulatív módon, tehát nagyon is teleologikusan. Értelmezésemben: az állat pragmatikusan és autentikusan másol, míg az ember rituálisan, a külsőségekre hagyatkozva. Túl-zok bizonyára, sarkítok, azért, hogy egyszerűsíthessem a mondandómat. Ennél a fiatal költőnél, a kritikára adott reakciójából, de a verseiből is azt látom, hogy ő költő akar lenni, és nem érti, hogy ebbéli ambíciója hogyan

Horn Gyula Mimmo Paladino műtermében

ütközhet külső akadályokba, miért nem pártolja őt az egész világ ebben a kívánságában. Azért stilizálom a dolgot, mert minél jobban utánagondolok, annál komplikáltabbnak látom az egész folyamatot.

A csecsemő cseperedését a szülei, elsősorban az anya, feltétlenül akarják, tehát a kicsinek nem kell egyebet tennie, mint a kívánságának hangot adni, és terül asztal, nyílik öl, a paradicsomiság még sokáig eltart, erről már sokszor beszélgettünk, nem tudjuk, pontosan mikor tették ki onnan a szűrünket. Na de ezért olyan izgalmas nekem a kérdés: a gyerekek látja, hogy hangja, sírása vagy nevetése miféle mozgásokat idéz elő a látóterében, összeáll így benne egyfajta mágikus kauzalitás, úgy értem, mágikus oksági viszony az érzelmei és a külvilág között. Nem akarlak pszichológiai trivialitásokkal fárasztani, a srác versei és reakciója a kritikára azt értette meg velem, hogy az ő számára a költészet éppen azért rendkívüli hivatás, mert ez a mágikus képesség fennsíkja, arénája, színpada, ide születni kell, és a születési bizonyítvány nem más, mint a költői idollal való ceremonialis azonosulás, illetve elhatárolódás mindazoktól, akik nem születtek erre a hivatásra.

Borzasztó nehézkesen fejezem ki magam, nyomaszt a holnapi orvosi vizsgálat tudata, tizenkettőre vagyok odarendelve, és már hajnali három múlt. Látod, most én spórolnám ki a türelmes erőbefektetést, figyelemösszpontosítást, ami szükséges egy ilyen gondolatmenet végigviteléhez, előadásához. Hogy egyszerre sikerüljön megragadnom a probléma gyökerét, és elismernem is e gyökér önmagába való belekapaszkodásának a (lét)(nemlét)jogosultságát. A fiatal költő tényleg nem bírja elviselni annak gondolatát, hogy a külvilág számára nem evidencia az ő költői elhivatottsága, amikor pedig ő ezt a versekben tételesen előadta, pl. Adyval azonosította némelyütt magát, másutt magamfajta „jobbak” eszköztárára emlékeztető nyelvet beszélt, s így tovább, ergo ha ezek után valaki problematizálja az ő költészetét, az pszichotikus barom, hatalmi megszállott, elmeroggyant, akinek igazság szerint el kéne tűnnie a föld színéről.

Nem folytatom, mert összeesek, és mert most csak ilyen imitativ előadásra futja már, nincs erőm ahhoz, hogy ne csak kritizáljam a fickót, ezt az attitűdöt, hanem belássam és beláttassam másokkal is, hogy ab ovo mindannyian ezt szeretnénk, ezért pedálozunk, ezért hazudozunk, esetenként ugyanezért leplezzük le magunkat vagy mondunk le világi hívságokról, hogy transzcendens (igazában születési) előjogunkat visszakaparint-suk. Hiszen a születéstől fogva a világ egyre nehezebben hosszabbítja meg útlevelünket, egyre nagyobb elvárásokat támaszt kérésünkkel szemben, kérvényünkkel szemben, alig egypár nemzet színésze, meg digitális író, nemzet dalnoka élvezi az örökös tagság titulusát, amely titulusnak megnyugtató anyagi vonzatai is vannak. Nekem pedig most le kell nyugodnom, habár csak felgyülemlett bennem a mondanivaló, nemhogy megkönnyebbültem volna...

RV: Nem lesz bő lére eresztett levél, mert szorul a szívem, szorít az idő, sem fizi-, sem metafizikailag nem találok a helyem, gondoltam, miközben a rezsómon a török kávémat főztem, és most itt próbálok egy kis helyet csinálni magamnak a levélben. *A reális üres helye*, ilyesmit ír Žižek, miután Lacan nyomán megsemmisíti a Nagy Másikat; a reális mint elviselhetetlen (ős)hasadás, amit fantazmákkal próbálunk befoltozni. Meg hát tömjük is magunkat mindig, az imént reggeliztem én is. Folyton jár a fejemben a „szentbertalanba forduló szentivánéj” formulációd is, istenem, Shakespeare-t tényleg minden órában emlegethetnénk. A képzelet is ilyen gomolyag, ha bort iszok, akkor úgy elkezde gomolyodni, véres tündérien, csak bámulom saját fantáziáimat, nem hiszek a szememnek. Nem tudtam megnézni még viszont a túlvilági káprázatokról szóló filmbeszédet, mert nincs elég bájtom. De azt hiszem, Nádas fejből megtanulta a halálanalízisét, memoriterként, és bármikor fölmondhatja. Ábrát készített az ábrándjából, mondhatni. Én inkább a ki- és vissza- és kiábrándulások pókfonalán lengek, jut eszembe a pók-hasonlatod, elérni a szomszéd áig, és most az a tudósod is

eszembe jutott, aki bottal verte szét a pókhálót, tanulmányi célból. Pókjaid befutják költészeted, nem igaz?

A hivatásos hívővel kvadrál a hivatásos író. Mindketten mindennapi kenyérkereső rutinná demisztifikálják azt, ami kegyelem dolga lenne, ami tehát drámai processzus, a hit az örült bukásaival csakúgy, mint a „megformálás kegyelmére” (Danilo Kiš) utalt író kínlódása. A másik változat az imamalom és az író gép (sic!). A harmadik a lét és a nyelv faggatása és archeológiája, és viszont, kölcsönösen, amikor a lét és a nyelv faggat és fúr meg és keresztül téged. Tudom, te nem szereted még a „költő” státuszt sem, semmilyen formában. Nemdebár? Amikor Nárcisz a *Gond* című versben kotló macskát említ, miközben „agysejtjei kiegészve”, s a nyelve hegyén meg a homlokán pernye és korom, tehát egy égési folyamat termékei – ez nem a költés groteszk víziója?

A költőség mint a mágikus kompetencia visszaperlése, visszaigénylése az elhivatottság „oklevelével”, kutyabőrével talán csak igazi bolondoknál megy át, akiknek azonban akkor nem fontos, hogy a külvilág ezt vizsgálja nekik. Megint József Attila macskájánál vagyunk. Jajistenem, kutyából nem lesz szalonna, „kiabálhatod a szalonnát / kutyába sem veszik imádat”, ugranak be a szavak a *Szavak* című versedből, és futnak most a kutyáid, „egy kutya bőrében ébred magára ál-mában” Nárcisz, s a végén, avantúrái után, gazdátlanul, „élvezi hangját, melyben mélyre merül, / s melynek fenekén elhalhat egyedül.” Micsoda koncert lett itt most, kutya- és macskahangokon, sőt még a tekinteteik is bevillannak, lám, épp mikor a költőségről mélázok, az egér meg eliszskolt közben. A kutya düllelt, „holdkóros” szeme (te írod) és a macska szemében a misztikus lencse. Az egérében meg a riadalmam.

A napokban kezembe került a sarutlan karmeliták egy füzetete, és emlékeztetett arra, amikor, régen, Avilai Terézzel és Keresztes Jánossal foglalkoztam. Írtam is róluk, ők barokkos drámaisággal élték meg a hitüket és a hitetlenségüket. Az a nagy fordulat náluk, amikor elhitetik magukkal (fogalmazok én most profánul), hogy Isten rettentően, fel-

tétel nélkül szereti őket magukat. Ez nem a narcizmus univerzalizált változata, véglete? El nem tudom képzelni, milyen érzés lehet az. Örült szerelemre lobbantak ettől (fizikailag is, leírják a tüneteiket), és a szerelmük visszaverődött rájuk. És aztán e nélkül a szerelmi állapot nélkül, mikor onnan ki-pottyantva kegyvesztettek lettek, már nem tudtak meglenni, és újra meg újra visszatornázták magukat (exercíciuumokkal) oda bele, és foggal-körömmel ragaszkodtak hozzá, „koromszakadtáig”. A Nagy Másikhoz, akivel szerelmi tükröződésben voltak, és a kölcsönösség élménye volt az eksztázis (orgazmus). Mikor János és Teréz a rács két oldalán találkoztak, egymást gerjesztették bele ebbe a nagy, közös erotikus szerelembe. Amit aztán, *post coitum*, a maguk teológiai nyelvén analizálni is tudtak, János pedig versbe is vitte.

Lacan szerint az ilyen fantazmákon kell keresztülmenni és kijutni belőlük az analízis során, a reálisba, ami eltolódás, hasadás, seb. Az analizált ferdítései, túlzásai, inadekvát megnyilvánulásai, félrebeszélései tartalmazzák az igazságot. Az eltorzítások az igazság.

Bocs, hogy így csapongtam, máris indulok az iskolába, ki a nagyon hevesen csapkodó szélbe, kossava fúj Belgrádban, bolond szél ez.

MJ: Mielőtt elfelejteném: Nádas mellett szól, hogy a filmvállomásban finomítja a Mihancsiknak ecsetelt élményét, amit a könyvben is megírt, és amiért akkoriban eléggé megneheztettem rá, hogy mi a fenének konfabulál: ezúttal tehát kimondja, hogy a szülőcsatorna azonosítása későbbi fejlemény, a halálos transzban nem volt ilyen aszociációja, teljesen új volt számára a szcena. Az alagút és a szájában a fény. Mármint az alagút szájában. Nádasnál engem mindig ez zavart, a *Párhuzamos*-ban is, hogy mindent a végsőkéig összecsapol, políroz, megtisztít, tisztáz, csaknem sterillé igazít; talán örökölt pedantéria ez, sajátos tökélyre vitele a szadomazochista (írói) praxisnak, zokon ne vegye tőlem, ha értesül erről a benyomásomról, társításomról: a prózapoétika Mengeléjére vélek ráismerni benne, tegyem hozzá, hogy ezt nem csak rosszallólag mondom, még ak-

kor sem, ha Mengelétől irtózom, öngyilkosságba menekülnék előle, ha megjelenne horizontomon. És ahogy leveledet a spanyol szentekkel zárod, ezt a fajta eksztázist érzem megsürgetni Nádas szövegeiben is, erre mondom a mazochizmust, azt a – szerintem elháríthatatlan – késztetést, hogy magunk kerítsük magunkat a kínzónk kezére (ha már nem megy egyenesen a szájába). Ehhez azonban szadistának is kell lennünk, mit kell, azok vagyunk természetszerűleg, te időnként közletről megtapasztaltad végzetes szerelmi történetemet, tudod, hogy utólag kénytelen voltam belátni: én nem tudtam konszolidálódni abban a szerelemben, vagy bennem nem akaródzott konszolidálódnia annak, amint egy perc nyugalom támadt, én azonnal békétlenkedni kezdtem, olyanformán, ahogy egy gyerek nem bír a seggén megmaradni a padban.

Valamiért a veronai szerelmesek villanak most be nekem, amikor Júlia tetszhalottként fekszik a kriptában, s ezt látva Rómeó azonnal megissza a maga adagját, ne kelljen tovább megmaradnia ebben az iszonyatban. Túlzok, de nézd el nekem: e pillanatban egy lénynek láttam őket, a szerelmespárt, abban a szimbiózisban, amely úgy teszi nélkülözhetlenné egyikét a másik számára és viszont, mint „normálisan” a szívemet a tudóm és viszont, és valamennyi létfontosságú szervem; a szerelmesek, ha beszélhetek az érdekükben (haha!), valóban azt állították helyre, ami az „áldott állapotú” nő és áldványa, a magzat között létesült – és a (hó)napjai sajna megszámálva; csak éppen viszonosabb az azonoság, egymásba-bukfencező, pontosabban: egymáson át- meg átbukfencező. De látom, kicsit túltömörítettem a következtetési láncot, türelmetlenül hadartam el gondolatmenetemet, következtetéseimet, hogy térhessek tüstént a lényegre, mely tárgyam; mindig a lényeg a tárgyam, haha! Vagy tárgyamban a lényeg, tehát mindig a tárgyra?

Tehát: Nádas korrigált, helyreállította a – halál utáni – nyers valóságot, amit vagy másfél évtizeden keresztül minduntalan hozzáigazított... – mihez is? Ria, én mindig ezt szeretném megcsípni, ezt a titkot, hogy mi-

hez kell hozzáigazítanunk bármit, hozzáigazodnunk mindenkor. Amikor azonban verset írok, akkor feladom ezt a nyomozói hivatást, és versenybe szállok a hozzáigazodók és hozzáigazítók seregével, Wagner-figurává avanzsálok, bár azt nem merném állítani, hogy mesterdalnokká. S mint versenyző is azt lesem, hol és hogyan lehetne megcsípni a – nem nyilvánvaló – valóságot, valódiságot, nem beavatkozni autonóm egzisztálásába, és nem is elmulasztani a részesedést benne.

Hát igen, ebből amolyan heideggeri aranyköpés készülődik: átlépni az igazság működésébe, transzcendálni. Ó, egek! Nézzétek el (hiú) törekvésemet (nekem)! Pedig gúnyolódni is kár ezen, becsületesebb tudomásul venni akaródzásomat, s nem elfojtani, eltagadni csupán azért, mert bizonyos világítás (napvilág) mellett nevetséges alakokat ölthet, vagy megbotránkoztatókat, szégyellnivalókat. Ahogy a lágyrészek rendszerint kínos látványt nyújtanak erős megvilágításban, utóbbi inkább a felsőtesti részeknek, az izomzatnak kedvez, és nekem még az is kérdés, vajon azért-e, mert így nevelődtem, ízlésemet így trenírozták, vagy ez valamennyire az életnek magának az elve, működési elve, hogy átadódását, örökítődését rejtekben kívánja bonyolítani. A szerelmi idomulások a belső látás termékei, eltérően a táplálékszerzőktől, meg főleg az általam nemrégiben protézis-alkalmazásoknak nevezettektől. Protézisen most elsősorban öltözékeinket, közlekedő eszközeinket, evőeszközeinket, házainkat és a hasonlókat értem, nem azt, amit a szájunkba helyezünk, ha ütött a harminckettedik óránk. Infrastruktúránk nem is olyan lassankint teljesen átállít a protetikus időszámításra (miután a térbeliségünket már kimerítően magához igazította). Sietek hozzátenni, ezt nem gúnyolódásból mondom, emlegetem, akkor sem, ha siratom persze az így visszavonulóba kényszerült belső látásomat, egykori készségemet az éjszakázásra, szemhéj mögötti mozigásokra, de sírni is inkább befelé sírok, elvégre belső és nem világi dolgokat kell elsi-
ratnom.

Az igazodásnál tértem ki, ugye? Nádas újkeletű megjegyzése kapcsán, hogy a szü-

Gyurcsány Ferenc Henri Rousseau műtermében

lőcsatorna megnevezés utólagosan történt, kommunikációs okból kellett azzá kozmetikáznia az eladdig sosem látott-tapasztalt alagutat a fényvel, többé hát ezt nem állítja, megmarad a lényegében közölhetetlen megtapasztalásánál – s ezt már magam teszem hozzá: visszatér hozzá, minthogy valamennyien kénytelenül visszatérünk ahhoz; e tekintetben nem is tévedünk teljesen, amikor újjászületésről beszélünk, lévén a halálunk alighanem újjá-nem-születés más néven. Nemlétünk helyreállítódása. És ezt említette meg ő is most, újra, amikor a teljesség-élményéről szólt, arról, ami ittlétünk időtartamában valamiért mindig csorbát szenved.

RV: Ha a halál nemlétezésünk helyreállítása, ami fölöttébb valószínűnek és valószínűnek tűnik, akkor a létezésünk üzemzavar – de vajon csak az emberé, vagy az egész élővilágé? Mert mintha az élő bolygó létének lenne telosza: a látszódás, a tükröződés, a fénylés, még ha csak időlegesen is. Csak úgy lárpurlár, vagy Isten szemében, az ő kedvéért, kedvteléséért? Vagy a fizikának ez

valamifajta daganata, metasztázisa, a véletlen megbokrosodása? Most úgy tűnik, hogy Nácisz sorsa kozmikus sors, elnyelődése analóg a Föld nevű bolygó vesztével, miként ez egyébként személyes szinten így is van, meghalok, és vész velem (szememben, lelkemben tükröződve) a Föld. Hát igen, a világ léte csak narcisztikusan értelmezhető.

A természetes és a mentális koherencia-törekvés, valamint a sors- és természetszerű széthullás feszültsége lenne az egésznek és a résznek is a paradox energiája, az a bizonyos „életerő”? (És ugyanez működik a versben is, nemde?) „Átlépni az igazság működésébe” eszerint azt jelentené, hogy ezt a paradoxális feszítőerőt rajtunk és bennünk munkálni hagyjuk, ezt a kínos munkálkodást átérezzük és reflektáljuk. *Mint a nyitott borotva*, tudod. Vajon nem az volt Woyzeck gondolja, hogy a nő hozzáigazítódott a szociális valósághoz? Hogy mihez igazítódunk, igazítjuk magunkat hozzá, az nem mindenkor hatalmi kérdés? Mármint hogy bizonyos, a korból és a korszellemből következő hatalmi központok elvárásai sugározódnak át még a legbensőbb szívzférába is? Az épp aktuális „conditione humaine” megköveteli a (politikailag különböző színezetű) „humánnak”, humanioráknak való engedelmességet, ellenkező esetben a kiközösítést helyezi kilátásba. Ami még konkrét hatalmi megtorlás nélkül is borzasztó, mikor csak én érzem magam kiközösítve, noha a hajam szála sem görbült, akkor is hajmeresztő.

Tehát a hozzáigazodás létfenntartás, és parancs jelleggel lép föl. Vajon az erkölcsi kategorikus imperatívusz erre való reakció? A „szerelmi idomulás” azonban valami másról szól, ezért is örült. De miről? És mi abban ama „fenséges”? Tehát szépségen túli?

Ajaj, most sajnos abba kell hagynom a fagatást, mert mennem kell dolgozni, de azért így felemásan is elküldöm a levelet, de tovább gondolkodom, próbálok gondolkodni. Most egész tüskebokor van a fejemben, és félek megint mindentől, mint szinte mindig. Ez is egy elem, a fél-elem.

MJ: Már a kezdésemet szégyellem: „Amióta az eszemet tudom....” Szóval, amióta az

eszemet tudom, jön a gyanakvás is, hogy – épp a lényeket nem tudom. A lényegeset. De mennyire tudja a nyelv! Ugye, amikor a rendkívül fontosat, ami úgymond a lelkét adja a dolognak, azt evvel a szóval jelöli, minősíti: *lény-eg-es*. Pedig több száz éve már, hogy a tudomány és a technika nekilódulásával a *lény* kezdett veszíteni hitelességéből, valóságérvényéből, s lépett a helyébe a természettudomány egzaktumokra, faktumokra alapozó és építkező gondolatvezetése. És ez nem a gondolatvezető szubjektumának a kérdése. Ez utóbbi csak az utóbbi, mondjuk, száz évben kéredzkedett elő, ismereteim szerint többféleképpen, mi általában a freudi vizsgálódásra asszociálunk, s persze filozófiákra, az egzisztencializmusra elsősorban, ahol kevésbé megszállottan szajkózzák a deantropomorfizálás szükségességét.

Tehát amióta csak az eszemet tudom, a lényeges mindig más csatornán fut be, ha befut, hozzám, és az eszem azt is csakhamar kikezdi, megeszi, és ezt nem a szójáték kedvéért mondtam. Az eszem eleszi előlem a lényegest. A legfinomabbját. Vagy még ez sem áll, az eszem elejti, elvétí a lényeket – itt minduntalan a József Attila-i „a raktár előtt poros lámpa ég” kéredzkedik elő, rabja vagyok annak a versnek, József Attilának, egyszer s mindenkorra, lévén vasutas-származék, akárcsak ő, noha foglalkozásilag nem ismerem vasutast a felmenőim között. Azaz dehogyisnem, az apám egyik nagybátyja, bizonyos Szlávny nevű férfiú volt a Budapest–Fiume vasútvonal főtanácsosa, ezt talán Tandorival kellene megbeszélnem, az ő apja ugyanis MÁV-jogtanácsosként dolgozott a Horthy-rendszerben, ha jól értettem, és ha eddig nem meséltem volna neked, az öreg, TD apja, abban az időben, amikor PCs-vel viaskodtunk késhegyre menően, PCs anyjának a munkahelyén dolgozott jogászként, talán nyugdíjas másodállásban már. Ezek ugye mind-mind lényegtelen kapcsolódások, pletyószövegek, némely mai elméletek szerint mégis magának az életnek a fennmaradását szolgálják. Na és! Annál rosszabb nekik, és nekünk, vagy nekem, aki a legkevésbé sem örülök, amiért el vagyok ragadtatva az

élettől. Ha fennakadnál mondatomon, vizsgál meg, szerintem hibátlan érvelés.

Vizont elég nagy terjedelemben próbáltunk már újra meg újra hozzáférni ehhez a problémához, az ittlét és a nemlét vagy/és másvilág kérdéséhez, makacs sikertelenséggel persze, én azonban nem akarom föladni így sem, bizonyos daczból sem, annyian szavalják ősidőktől fogva, hogy ebben soha nem lehetünk illetékesek. Nekem meg rögeszmém, hogy enélkül mozdulnom sem érdemes, nem ajánlatos; versírásba bocsátkozni pedig különösen nem, nekem legalábbis nem, mert én ott azonnal elveszek e nélkül a foghatatlan intenció nélkül. Biztosan emlékszel a *Kapaszkodj* kezdetű–című tizenkétsorosra, ott is tematizáltam ezt, valahányszor felkínálkozik nyelvileg ez a motívum, mintha ajándékot kaptam volna odaátrol, olyan érzés, hallatlan (hallatlanul szorongató is!) élmény, a múltkor érintőlegesen szóba került, ezt (is) nevezem szingularitásnak, kielégítő racionalizálását megkísérelni sem merném, hacsak a nyelvet magát nem tekintjük valamennyire racionális alapanyagnak.

Vagy itt kézenfekvőbb a freudi tudatelőttes fogalmának a használata, alkalmazása? A nyelv mint a mindenkor rendelkezésre álló – kollektív (ez már Jung!) – tudatelőttes, amely találgákat biztosíthat a tudatos és a tudattalan számára? Persze csak akkor, ha átadom neki (a nyelvnek) az önrendelkezési jogot, válasszon ő a tudattalanomból és döntse el ő, hogy tudatosan mit enged meg nekem. Tudatosságom egyvalamire szorítkozhat csak, hogy biztosítsa azt a logikai minimumot, ami nélkül semmi sem artikulálódhat a tudattalanból. Azt (is) mondanám evvel, hogy ilyen módon azonosítom a tudattalant a nemléttel? Már miért ne? Hiszen aminek végképp nem vagyok tudatában, az nincs is, nézd csak vissza eddigi levelezésünket, erre már kitértünk egypárszor, létezőkként mint a Lét metaforái reprezentáljuk ugyan a Létet, ám prezentálni képtelenek (!) vagyunk, a művészethez (mint valami furcsa, az idők során szekularizálódott vallásgyakorlathoz) azért folyamodunk, mert ott mintha (!) szerét ejthetnénk olykor a beavatodásnak. Egyre nehezebben, ezt hoz-

zá kell tennem, a Lét úgy viselkedik, mint az Abszolút Templom Egere, szökik a mégoly áhítatos tekintetünk elől, érdekesebb az ablakfestményekre fordítanunk a figyelmünket, és az Egérnek csupán a neszezését fogunk, jobban mondva, fogdosnunk.

Ide a figyelemről még valamit. Kicsit szégyellem mondani, annyiszor locsogtam már erről is, de itt még nem, ezért talán meg fogod bocsátani nekem, és úgy teszel majd, mintha először hallanád. Még a PCs-szerelem idején tűnt fel nekem igen markánsan, hogy az álmaim kivétel nélkül mind olyan motívumokból táplálkoztak, olyanokra épültek (huh!), amelyek nappal mintegy mellékesen, mellesleg, a periférián történve érintettek – ha egyáltalán érintettek. Sok esetben észlelhetetlenül, azt hiszem. A frontális jelentőségűek szertemállottak az álomban. És itt most nem a Dr. Jekyll és Mr. Hyde-féle effektusra utalnék, habár avval is rokon lehet, de engem nem a világos meg a sötét aspektus váltogatása érdekel, hanem csak a figyelemé; espedig azért is, mert éppen az észről bizonyosodik be nemritkán, hogy gyenge fényerejű, és azt a keveset is szétszórja maga köré, mert csak „magának világít”, úgy, hogy elvakítja magát, ld. fényszennyezés, az ész fényszennyező hatása, és gondolj az ún. fényűzésre is, fényűzően, azaz szétszórtan élni, gondolkodni, aspirálni még nagyobb fényűzésre, és – meg ne lepődj – gondolj Vörösmarty laurás slágerversére, *A merengőhöz* címűre, a minap hallgattam meg a rádióban, lelkesen bólogatva, hogy lám, ő is erről beszél, ezért dorgálja Lauráját, hogy ne bambuljon bele a kétes távolokba, ne essen álmatag esze áldozatává.

Vörösmartytól mindig vigyoroghatnékam támad, *Szép Ilonkája* elemi (elemien fülledt) élményem, rokonabb ő nekem, mint a sokkal nagyobbra tartott Arany vagy Petőfi, akikben sosem éreztem az enerváltságnak (punnyadtságnak) és az őrjöngő lázrohamoknak azt a hirtelen váltogatását, amit nála, ugyanazon egy műveken belül. A negatív meg a pozitív (honnan nézzük?) hübrisz váltólázasa, maláriása ő, jelzem, József Attila, főképpen a korai József Attila hangőse is, so-

rokat hallok elsőre Vörösmartyénak, amikről hamar kiderül: JA-tól származnak.

A fényről magáról nem mernék mondani semmit, a fényűzés kifejezést viszont rendkívül beszédesnek tartom, *A merengőhöz* párverse lehetne egy „A fényűzőhöz” című darab, én úgy tizenévvvel ezelőtt megelégedtem *A fénytervezővel* (lámpatestek dizájnerét nevezik így körülbelül). Csak ne hallanám benne a magyar romantikus zene, opera stb. rokonát is, mert sajnos ez utóbbtól irtózom, tudom, sokakat felbőszítek, magamra haragítok ezzel, de hiába, amint meghallom mondjuk Simándyt hazám-hazámozni, rúgnám el magam egyszer s mindenkorra nem csak drága anyaföldemtől, de általában ettől az egész golyóbistól, illetve, mivel ilyen erővel nem rendelkezem, ásnám be magam jó mélyre, ahol már anyám emléke sem érhetne utol.

Nem akartam erre kitérni, nagyon nem, de minek hallgassam el? Valamiért, nem tudom miért, ez az undor kicsi korom óta fogva tart, egyszerre undorodtam meg a kommunizmustól/szocializmustól meg a hazám-hazámozástól, attól a fajta magyar kebeldagasztástól, amitől én nemcsak émelygek, de ágnak esnék is néha azonnal. Furcsa, de német romantikusoktól soha nem viszolyogtam még így, zenészeiktől, mennyire nem!, még a Goethe-féle mellszobrozas, brusztolás sem nagyon kínozza meg az ínyemet, lehetséges hát, hogy magyar identitásomra vagyok ily mód túlérzékeny, narcisztikusan; ahogy magamat nem szeretem fényképen viszontlátni vagy hangfölvételről visszahallani, úgy a kebelhullámzásom is inkább gyomorrontólag hat rám, és nem és nem lelkesítőleg. Meglehet, narcisztikus önundoromat terjesztem ki ilyenkor az egész Kárpát-medencére, bizony, Erdélyre is. Meg a Végekre. Végem van? Ria, mintha szándékosan szórtam volna így szét magam, ahogy szóba hoztam a figyelmet, azonnal szétszórhatnékam lett, szétszóródhatnékam, vigasztalj meg, kérlek, hogy nem történt semmi végzetes mégsem, hogy mégis végem, bár most elkezdtem cudarul szédülni. A fenébe is! Itt kell hagynom a monitort, hátha azt sokallta meg a fejem, meg az egész szervezetem.

ÓH, BÁR HALOTT LENNÉL

Máltán történt. Nagyjából hét óra lehetett, mikor beborult, és az alkonyat, miután kellőképpen elsápadt nyugaton, behúzódott az ég mögé. Hogy pontos legyek, nem önszántából tette, hiszen az ég akaratja volt. Az utca porát előbb megkergette a szél, aztán magába szippantotta a tenger, a tengert pedig – porostól, emberestől – szintén az ég nyelte el. Áthatolhatatlan sötét lett mindenütt, a hirtelen leszakadt világtalanságot csak a sikítások szabdalták szét. Nem is sikítások voltak, megnevezni se lehetett őket, sose hallott surrogó hangok, amelyek vijjogásba csaptak olykor át, majd visszasírültek a feketeségbe, oda, ahol tenger és ég összeér, eltörölve a földet, a legpuhábbat, legképlékenyebbet mindenek közül.

A csukott erkélyajtón innen fel-fellibbent a hervadtrózsa drapéria, és mint friss lepedő egy láthatatlan ágyra, a surrogó sötétre feszült. Alatta nyikorgott tovább az ég és tenger közé préselt létezés. A szobában is.

Néhány órával előbb, a San Giljan-öböl szikláira fröccsent pocséták fölött még javában párologott a nyár. Párok a dúcban, egy törülközőnyi fészekalj, hol összebúgtak, hol összeszólalkoztak, a karszthoz üveg koccant, sziklarepedés nyelt el kupakokat, felhabzott

a sör, egy pillanatra elült a csevely, elégedett böffetés, fokhagymás gyomorszag, hátvakargatás, asszonytenyér–férfiváll, majd kacaj. Egy hónapja nézem őket. Megérkeznek, lejönnek a partra, veszekednek egy sort, s mire a bőrük kifeketélik végre a fehér sziklából, megszeretik egymást újra, talán örökre is, gondolják, mikor az utolsó délutánon felszedik maguk után a törülközőt. Egy teljes hónapja nem szól hozzám senki. Lehet, hogy már nem is vagyok, gondolom néha, mikor a fejem mellé pöccentik a hamut, vagy odébb rúgják a papucsomat. Nem mintha zavarna, épp eleget szkennelik az embert, anélkül, hogy időben közölnék vele.

Az utolsó délutánok egyikén végre láthatóvá váltam megint. Már épp nekicihelődtem volna, mikor odajött hozzám egy nő. Késő harmincas volt, annyinak látszott legalábbis, nem a korával kezdte, s utána se tartotta fontosnak megemlíteni, így hát pontosabban – bezzeg az alkonyatot mindjárt kiismerem! – én sem tudok mondani, holott kellene. Kellene, lévén, hogy szorosán kötődik a dolgok lényegéhez, azon dolgokéhoz, amikkel foglalkozni szoktam, ha a tengertől távol vagyok. Írjak egy jelentést, mondja, továbbá kéri szépen, ne rökönyödjek meg túlságosan. Nem szoktam, így én, de mégis, miről kellene jelentenem, és az utolsó szót mintha beboldoztam volna, némi gúnnyal, meg persze fölényel is, mint minden szerződésnél szokás, ahol a felek egyikének a másikénál sokkalta több joga van a boldhoz, s az illető ezt ki is használja, az persze megint más kérdés, hogy a legnagyobb bold a szerződés tárgyát illeti. Tudja, hogy hihetetlenül hangzik, de elhagyta sajnós a férjét valahol, mondja erre ő. Hol? Hogyhogy hol, csattan fel, hát épp ez az, amit nem tud. Márpedig a rendőrség jelentés nélkül szóba se áll vele. Értem, vágom rá, pedig dehogy, akkor hát ülünk le, és beszéljük meg. Nincs mit ezen megbeszélni, s mindkét mellbimbójának udvara kikéredzkedik a vaníliaszínű tavorózsák közül, amelyek ki is domborodnak a türkiz anyagból, s bele is vájnak a testébe, csak úgy buggyan a hús, mint bűnbeeséskor szokott. Eléggé belefeledkezhettem a látványba – nem

kell ahhoz férfinak lenni –, mert bosszúsan ránt egyet a melltartója kosarán, az csattan egyet, megremegnek a mellei, ő pedig fel-szisszen. Kegyetlen fajtának tűnt. Abból is a legrosszabbnak, akinek nem eszköze, hanem célja a kegyetlenkedés, jobb híján tehát magát is bántja, melltartókosárral vagy a lelkiismeretével, egyre megy. Ne nézzen hülyének, fújja ki homlokából a haját, de alig valami dereng az egészből. Azt se tudom, melyik szállodában lakom. Meg még azt se, hogy együtt jöttünk-e egyáltalán. Tekintete úgy surran a fényben, mint szökött fegyenc a sötétben. Hát így nehéz lesz, mondom, mert ezek után, ugyebár, azt se vehettem biztosra, hogy valóban férjezett. Belelát a gondolataimba, és rimánkodóra fogja. Csak azt az egyet tudom, hogy férjnél voltam, segítsen rajtam, kérem, s azzal elkapja, majd meg is szorítja a kezem. Na de miből veszi, hogy hozzám kell fordulnia? Nem veszi, nem tudja, semmit se tud, hiszen már mondta, csak látja, s itt fejével a könyvem felé bök. Ismeri Yeats-et, kérdem csodálkozva, a Rosa Alchemicát, nem, nem ismer ő senkit, semmilyen rózsát, nem megmondta már az imént. Visszaülünk vagy sétáljunk egyet inkább. Ezt mintha indítványoznám, miután minden kérdéssel melléfogok. Hogy neki mindegy is, csak ne reszketne ennyire. Ezek szerint csak most jött rá, ugye, s megint leejtem a hangomat. Úgy tűnik, nála a labda, mert átveszi tőlem a kérdéseket. Mire jöttem rá most. Hogy a férjét, izé, tudja azt maga nagyon jól. Gabi vagyok, szögezi le erre. Gabi, mondom, és megrázom a kezét, majd hozzáteszem, legalább erre emlékszel. Szabadna tudnom a tiedet, kérdi. Gabi, mondom neki, pontosabban suttogom, miután a hanglejtésekbe is belezavarodom. Hát jó, feleli erre, végül is nem fontos. Mondom, hogy Gabi vagyok, csattanok fel, mire ő: nahát.

Elindulunk a parton. Cigizel, kérdem, nem tudja, feleli, de azért kihúz egy szálat a dobozból. Rágyújt, rutinosnak látszik, de bele-sápad, és köhögni kezd. Dobd el, mondom, szerintem leszoktál, nem, ezt ő végig fogja szívni, hadarja, s ki se fújja, úgy slukkolja le a következőt. Na jó, mire emlékszel, kér-

dem. Semmire. A következőre, hogy ő egy milyen Gabi, ugyanaz a nóta: nem tudom. Igyunk meg valamit, veti oda, mintha az emlékezés lenne az utolsó, amit fontosnak tart. Rendben, mondom, feljebb van egy kocsmá, ilyenkor még félárban mérik a koktélok. Beülünk. A műanyag asztalokon banános damaszterítő, citromos abroszcsíptetővel a lapjához fogva, nehogy elfújja a szél. A kocsmá alatt, közvetlenül a tenger és a szárazföld között, medencét vájtak a karsztos partba, kékre festették. Az egész öbölből erre látni, már-már öncsonkításszámba megy a kék, kés alatt a tenger és az ég. Amikor meccs van, a sziget végéig elhallatszik a bíró sípja, most a sliemai gimnázium pólóválogatottját püföli éppen egy bugibbái csapat, s a bajuszos anyák még a bíró sípját is túlharsogják. Errefelé minden nőnek bajsza van, mondom. Az, feleli, és a meccs felé fordul, úgy tűnik, van ideje. Előttem rendel, margueritát, ezek után nehezemre esik ugyanazt kérni, de végül én is kirendelem. Nem fogok valami szart inni, csak mert a nevünk megegyezik! Megkérdi, miért vagyok itt, s hosszan méreget, talán most lát meg először. Mondom neki, beleragadtam a nyárba, ha arra érte, milyen barna vagyok. Arra érte, s be jó nekem, hogy megettem. Nem volt más választásom, mondom, de hosszú ügy, hagyjuk ezt. Akárcsak az övé, feleli erre, majd hogy kérhet-e még egy szálcigit. Persze, és feléje lököm a dobozt. Nem nyúl utána. Márpedig én nem foglak kiszolgálni, aranyanyám. Vontatottan, mintha arra várna, hogy ha nem én, akkor valaki más tán megelőzheti, mégiscsak kivesz egy szálat. Te Gabi, mondom, hogyan tudjak én a segítségedre lenni. Írsz egy jelentést, ennyi, feleli, egyetlen jelentést, és kész. Kiissza a margueritát, csillognak a szemei. Na de miről, hogy Gabi, aki leszokott a dohányzásról és szereti a margueritát, elhagyta a férjét valahol? Nem, mondja, beszéljünk előbb. Jó, beszéljünk. Erre hallgatunk egy sort.

Téged elhagytak, szögezi le egy idő múlva, már a második margueritánál tart. Ezt meg hogy érted, kérdem. Téged csúnyán elhagytak, azért vagy itt. Nem olyan vészes, legyintek, s arra gondolok, nem erről volt szó.

Mesélnél róla, most mintha rína, úgy értem, hátha valami nekem is eszembe jut. Semmi kedvem hozzá, de nagy vonalakban vázolólok a helyzetet, igyekszem benne ragadni a sztereotípiákban, macsóóg, pocsek jelen, az én házam, az én váram, mit várom, börtönöm, már múltam se volt, nemhogy jövőm. Közben kirendeli a harmadik italt, rám alig figyel. A pincér szól, hogy lassan áttérnek a teljes árra, de ha itt maradunk, kikérhetjük előre a koktélok. Négy euróért, mint előbb, kérdezzük egyszerre, Gabi és én. Annyiért hát. Akkor hozzon, itt összenézünk, én felhagyok a történetemmel, te hányat bírsz meginni, kérdi, hm, nem is tudom, akkor hozzon még hárm-at-hárm-at, mondja Gabi, aki elhagyta a férjét valahol.

Hát, ezért igazán kár volt lemenni önmagamba, gondolom. De Gabi lecsap hirtelen. És mondd, izé, Gabi, legalább húséges volt, mert nálam bizony nincsen visszaút, ha egyszer elkapom. Nem tudom, mondom halkán. Nem tudod, kerekedik el az arca, s ahogy kerekedik, úgy feszül ki a bőre is, ójaj, mindjárt szétpattan nekem a képe itten, de ő megismétli: nem tudod. Kábé minden szótagon két másodpercig gubbaszt, mégis csattan, akkora tenyér nincsen is, ami ilyen hangot ad, ha arcon üt. Nem tudom, és hagyjuk ezt, lényeg, hogy a férjed nem hűtlenkedett. Felkapja fejét a margueritájáról, a pohár sóperemét magával hozza szembogarán, júliusi zúzmara, lejegelt emlékezés, aztán ahogy a távolba réved, kienged a tekintete. Jé, tényleg, mondja megélnékvülve, hogy te milyen agyas vagy, majd egy csuklás után, hogy nem is, én vagyok agyas, mert megtaláltalak. Gabi, aki elhagyta a férjét valahol, kezdett elázni, és úgy feküdt rá az asztalra, mint részeg hajós a kormányra, hátha a teste elég volna, hogy túllendítse a lélekvesztőt a zátonyon. Előbb csak a vonásai korhadtak el, majd a viaszos bőrébe olvadtak a testrések is, a szája már alig mozgott, szeme pedig nem volt egyáltalán. Nem akartam belegondolni, mi történhet lejjebb, mégis láttam magam előtt.

– Te Gabi! – szólalt meg ekkor. – Nagyon nagy gond volna, ha nálad aludnék ma éjszaka?

Erre mit mondhattam volna? Minekutána

Mezei Gábor

PASSZÍV

sosem tudta meg, mit vettek ki belőle. csak hogy derékig van érzéstelenítővel. fekszik magán kívül. és ha a test ágyékához nyúl. az nem érzi ujjait. erre felröhög. a paplan alatt zörög valami. nem ismerős a csövek között. elgondolkozik kísérletképpen. ki az aki képtelen. magát megérinteni. egyre azt találgatja. máshol a comb izmait építik újra. és bár nélküle mozognak az elektródák alatt. mégis őt vágják le minden köldökzsinórról. ő ül fel az ágyak végében. megy le a lifteken. áll meg a kórházak előtt. rá nem várnak a vakító nap-sütésben. és ő nem vár senkire. a szív még dobban. a szem hunyorog. a retina emlékszik a szikefényre. aztán nem is látszik. ami nem érezhető. nem is érez.

kítárukoztam előtte, már rég az ágyamban feküdt. Mint minden szerelemnek, így az enyémnek is, éppen csak annyi résztvevője van, ahány beavatottja. S minél viharvertőbb egy szerelem, annál többen ölelkezünk. Most még ez a Gabi is. Kezdtém féltékeny lenni rá. Nem értettem, hogyan jutottunk el idáig. Óh, bár halott lennél, gondoltam haza, és már láttam is, ahogy ezek ketten feldúlt ágyneműk között ébrednek, majd a Viking, mindig így hívom, mikor haragszom rá, s mivel az utóbbi időben folyton a begyemben van, másként már nem szólíthatom, szóval a Viking kipattan az ágyból, reggel hét óra van, száraz csókot cuppant a Gabi vállára, ami nagyjából úgy hat, mint műrőzsákból összedrótózott esküvői csokor, és azt mondja, mennie kell. Persze nem norvégül, mert beszéli a nyelvet, de ha nem beszélné se volna gond, mert az a fajta, aki szereti eljátszani, hogy tiszteli a nőket, ezért a legfontosabbat, mint például a szeretleket, meg a most-hagylakot, sőt, a most-elhagylakot is az illető nő nyelven mondja el. Végtére is ez minden, amit a fenenagy tiszteletben egy nőnek tudnia kell. Ugye.

– Nos? – kérdezte Gabi sürgetőleg.

PETE

lakik bennem egy hajléktalan. gondolta. felütött két tojást. aztán reggeli után indult. hogy a lakást meghallgassa végre. mikor a nyelv forog. lassan a zárba kattant. a szőnyegen lába. a tükörben arcképe nyoma. és a beálló csendben. saját múltjaként maradjon jelen. ebben a repedés és érés között. nélküle kezdődött folytonosságban.

És mindezek után se mondtam neki azt, hogy nem.

Gabi legalább tizenöt margueritát ivott meg, már bőven a duplájáért mérték, mikor kikérte az utolsó két kört, amit szintén neki kellett elfogyasztania, mivel bennem még dolgozott a vágy, másodállásban ugyan, hogy segítsek neki. Annyit még sikerült róla kiderítenem, hogy a gyerekét, egy hétéves kisiút, az anyjánál hagyta. Aztán már semmit se mondott, csak pillogott bele a poharába, a durvasó visszapilinkézett a banánokra a damasztabroszon, én pedig egyre józanabban és dühödtebben meséltem a Vikinggel való esetemet. Egy-egy elhagylikos résznél, lévén, hogy néhányszor nekem is a képeembe vágta tiszteletteljesen, csak aztán mindig talált egy részt, amit persze én tágitottam ösvényé neki, s még le is cirógattam homlokáról a visszaút gyötrelmeit, nos és tehát, Gabi ilyenkor újfent kivette fejét a poharából, megdörzsölte szemét, ha józan lett volna, ennyi sótól valószínűleg már üvöltött volna, és azt mondta, hogy nem vagyok normális. Ezt viszont meglepően tisztán artikulálta. Majd ugyanolyan meglepően kijózanodott:

– De miért hívod Vikingnek?

– Mert az – vágom rá gyorsan –, norvég vagy svéd, tudom is én. Már régóta itt él, vagyis otthon. Különben egy hónapja végleg elhagyott. Meg se mondta, tehát végleg, azt hiszem.

– Hm – így Gabi, és egy pillanatra kinyílik a szeme, a csimbókos szempilláktól teljes

lesz arcán a napfogyatkozás, majd megismétli – Hm – aztán megint visszaejti fejét, s a sóval együtt peregni kezdenek a könnyei. – Várj csak! – mondja alig hallhatóan, s a szája sarkából vékony csíkban folyik a nyála, egy egész tócsát sír az arca köré.

Kábé fél óráig vártam. A Vikingből kifogytam, vagyis nem volt kinek folytatnom, Gabi aludt, a pincérek pedig egyre többször tébláboltak az asztal körül. Végül kifizettem a számlát, Gabit a hátamra vettem, a napnak már házitojássárgája-színe volt, s köröskörül az ég lila. Fenn, a szobában rádobtam az ágyra, betakartam, majd kiültem cigizni a teraszra. A tenger beljebb húzódott, visszaszívta magát és kerregett. A csupaszon maradt karszttarójokon moszatokat libbentett meg a szél. Aztán elborult hirtelen. Három méteres hullámok jöttek, némelyikük felcsapott az első emeletig, s kioltották a cigit. A grillezőket az ablakom alatt előbb a tenger nyelte el, majd kiokádta, s beszippantotta őket az ég. Visszamentem a szobába, és betoltam az ablakot. A hervadtrózsa drapéria egész éjjel ott surrogott a fejünk fölött. Gabi, aki elhagyta a férjét valahol, a hátán aludt, meg se moccant, de néha fel-felzokogott.

Másnap reggel megkért, hogy menjek le vele a partra. Mert a tenger az egyetlen, ami a tequilát legyőzheti. Vihar volt, kérdezte ártatlanul, mikor kiléptünk a szállodából. Az, mondom. Hát ő az egészről semmire nem emlékszik, és nagyokat nevetett. Viszont mintha derengene valami vikinges sztori. Na látod, akkor az egész közeli dolgokkal nincsen bajod, majd még hozzáteszem, a férjedet valószínűleg régebben hagyhattad el. Hm, gondolod, kérdi. Gondolom, mondom. A fehér sziklákon most annyi tócsa borzolta magát a szélben, hogy a törülközőinknek nem volt helyük. A hullámok fel-felnyaldostak a mólóra, s némelyikük még a bástyákra is felkérdezkedett. Rajtunk kívül egy fiatal lány sütkérezett a reggeli homályban, s úgy vonaglott, mikor a hullámok átcsaptak rajta, mint egy kígyó. Olyan nyurga is volt.

Gabi és én leültünk. Néztük a vizet. Tényleg be akarsz menni, kérdeztem. Nem tudom, szó mi szó, eléggé félelmetes. Abban a pillá-

natban, alig néhány méternyire a parttól, az egyik hullám felfújta magát, vastagodni kezdett, majd magasodni is, végül pedig megállt a szikla előtt, és mint egy üvegfal, hatalmas robajjal darabokra tört. Sikítani se volt időnk. A nyurga lány élvezettel nézte. Gabi megragadta ismét a kezem, és az arca ugyanolyan eszelős lett, mint mikor odalépett hozzám tegnap délután. A tenger megbékélt hirtelen, és elsimult. A hullám helyén, ott, ahol imént felfújta magát, egy bűvár bukkant fel, se palackot, se pipát nem viselt. Gabi még mindig a kezemet szorongatta, s most már én is az övét. Te láttad ezt, kérdezte alig hallhatóan, a bűvár pedig közben szépen partra evicélt. Fulladozni kezdtem, mikor levette a szemüvegét. A Viking, mondtam. A férjem, suttogta Gabi, s mintha kérdezte volna. Gumiruhája alatt kidomborodtak az izmai, de a lábai, mint egy karvaly, nemcsak ikszben álltak, hanem még bele is vájtak a sziklába, s nyomában karsztszilánkok pattantak szanaszét. Úgy kapaszkodott a földre, mintha már évszázadok óta a túlvilágon lenne a helye. Amint kibújt a ruhából, izmai meglötyyedtek, s megroskadt a háta is. Mellén mályvaszínű hegek éktelenkedtek, egymás mellett szorosán, talán pár hónapja szúrhatták szíven. Óh, bár halott lennél, nyöszörögte Gabi. Erre elengedtem a kezét. De kisvártatva megfogtam újra. A Viking ránk se nézett. Odasétált a nyurga lányhoz, megállt fölötte, árnyéka eltakarta még a bástyákat is. Nem félelmetes odalenn, kérdezte tőle a lány, és egyik kezét a szeme elé kapva, másikkal a vízre mutatva feltérdelt. Nem, mondtam a Viking. Odafönn unalmas, ha imádkozni kell, hát inkább lemerülök, azzal alábukott, ölébe vette a lányt, és enyelegtek egyet az orrunk előtt.

Fogalmam sincs, milyen nyelven beszélt, de értettem minden szavát. Mint utólag kiderült, Gabi is, aki azóta se tudja, hol hagyta el a férjét, de a jelentésről egyetlen szót nem ejtett a történetek után.

Én sem faggattam többé. Elfogadtam, hogy olykor bizony valóra válnak a vágyaink, s ha valakinek a halálát kívánjuk, elég egy kósza gondolat, soha többé nem ugrik fel mellőlünk hidegen és szeszélyesen, mint vadmadár.

